

Νέα Εφημερίδα

ΕΚΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΠΙΣΤΩΣΗ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΜΕ ΤΗ ΦΥΣΗ
ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ
ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΠΕΘΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ
ΠΕΘΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΕΝΤΟΜΑ
ΠΕΘΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ
ΠΕΘΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΨΑΡΙΑ.

ΟΙ ΛΟΒΟΤΟΜΗΜΕΝΟΙ
ΖΟΥΝ ΚΑΙ
ΒΑΣΙΛΕΥΟΥΝ!

Τριμηνιαία έκδοση Έτος 8ο, τεύχος 29
Ιούνιος - Ιούλιος - Αύγουστος 2003
Ταχυδρ. δ/ση: P.R.Σκουρίου 40006

Ιδιοκτήτης: Αστική μη κερδοσκοπική
εταιρεία «Νέα Κοινότητα»
Εκδότης-Διευθυντής: (το απαιτεί ο νόμος)
Γιάννης Παζάρας, Πουρνάρι-Σκουρίου

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗ
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μέλη Συντακτικής 29ου Τεύχους

Αντωνοπούλου Μαριάννα
Φούκης Σπύρος
Στεργιούλη Φανή
Αντωνόπουλος Γιώργος
Γερόπουλος Γιάννης
Νταλαρίζος Γιώργος
Αντωνόπουλος Αντώνης
Καφαλίδης Σπύρος
Χατζηβαγγέλης Γιάννης
Παζάρας Γιάννης
Χ΄'παναγιώτου Μένη
Ψωμουλιά Λίτσα
Τσιντάρη Χρύσα
Σπυρίδης Τάσος
Παρθένη Λαμπρινή
Παπαϊωάννου Παναγιώτης
Κολέμπας Γιώργος
Πατσιλίας Δημήτρης
Παπαδόπουλος Περικλής
Χατζηδημόπουλος Μιχάλης
Αντωνοπούλου Μαρία

Επιθυμία μας είναι να αποφύγουμε διαφημιστικές
καταχωρήσεις, χορηγίες και οποιεσδήποτε
εξωτερικές παρεμβάσεις.

**Στηριζόμαστε μόνο στους συνδρομητές του
περιοδικού για την κάλυψη των εξόδων του.**

Συνδρομές: εσωτερικού-ετήσια (4 τεύχη) 12 ΕΥΡΩ

Ταχυδρομικές επιταγές στην διεύθυνση:
Περιοδικό «ΝΕΑ ΣΕΛΗΝΗ»
(υπ' όψιν Χ' Παναγιώτου Μένης)
P.R.Σκουρίου 40006

Τηλ.-Φαξ: Περιοδικού 24950-52276
e-mail: neaselini@yahoo.com
Φιλοξενούμαστε στο:
www.medicum.gr/neaselini

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συντακτών τους.
ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ Η ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ
ΑΡΘΡΩΝ Ή ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥΣ ΑΡΚΕΙ
ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ Η ΠΗΓΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΣΕΛ.3** Σας ευχαριστούμε κ. Μπους -
Νέα Σελήνη
- ΣΕΛ.4** Όχι στα προϊόντα της οικονομίας του
πολέμου - *Νέα Σελήνη*
- ΣΕΛ.5** Μεταλλαγμένα τρόφιμα στην ελληνική
αγορά - *Greenpeace. Επιμέλεια Γ. Π.*
- ΣΕΛ.11** Τα Νησίσιμα... τυριά -
Πριάκου Αγγελική
- ΣΕΛ.13** Η Ελληνική Γεωργία & η Παγκοσμιο-
ποίηση. Υπάρχει Διέξοδος για τους
Έλληνες Αγρότες; -
Γιώργος Κολέμπας
- ΣΕΛ.16** Για μια βιώσιμη γεωργία -
Γιώργος Αντωνόπουλος
- ΣΕΛ.19** Τοπικές οικο-κοινότητες αλληλεγγύης
και συνεργασίας -
Δίκτυο Οικοκοινότητα
- ΣΕΛ.21** Το αγρόκτημα σαν Δίκτυο -
παρουσίαση: Γιούτα Γκολόττσιου
- ΣΕΛ.23** Ζώδια και καλλιεργητικές εργασίες -
Δ. Π.
- ΣΕΛ.24** Σύγχρονη ιατρική: Η νέα παγκόσμια
θρησκεία. Η κρυμμένη επιρροή των πε-
ποιθήσεων και των φόβων -
Oliver Clerc. Επιμέλεια Δ. Π.
- ΣΕΛ.26** Εσείς τι ξέρετε για τα εμβόλια;
Allan Phillips. Επιμέλεια Δ. Π.
- ΣΕΛ.27** Μάθημα ουτοπίας: η Εποχή των Πλου-
τοσαύρων - *Ιάσων Φαεννός*
- ΣΕΛ.29** Εμείς και οι ομοτράπεζοι μας
άνθρωποι και «παράσιτα»
ΜΥΚΟΡΡΙΖΕΣ - Γιάννης Παζάρας
- ΣΕΛ.32** Γαλακτικό οξύ - ένα προϊόν στην πάλη
έναντια στη Βαρρόα για μελισσοκό-
μους μικρής κλίμακας - *Επιμέλεια Δ. Π.*
- ΣΕΛ.34** Απόψεις - *Σπυρίδης Τάσος*
- ΣΕΛ.35** Δραστηριότητες συλλόγου Φυσικής
Υγιεινής Ν. Σερρών
- ΣΕΛ.36** 10η Πανελλαδική Γιορτή Οικολογικής
Γεωργίας & Χειροτεχνίας

Σας ευχαριστούμε κ. Μπους

Σας ευχαριστούμε γιατί πάνω που κοντεύαμε να σας μοιάσουμε μας ξυπνήσατε! Τώρα που φάνηκε ότι χάρη σε σας φτάνουμε στο τέλος του πολιτισμού τώρα είναι που μας αποκαλύπτεται γιατί αξίζει τον κόπο να τον υπερασπιστούμε με κάθε τρόπο.

Δεν χρειάζεται να επινοείτε συνεχώς χονδροειδή ψέματα προκειμένου να μας επιβάλλετε τις ενάρτετες επιλογές σας. Εξάλλου τι άλλο από ενάρτετες επιλογές θα μπορούσαν να προσφέρουν ένας χοντρέμπορος πετρελαίου, ένας πρώην διευθυντής των Searle-Monsanto, ένας πετυχημένος χασάπης-στρατηγός, ένας σκοτεινός μεγαλοεργολάβος ανοικοδόμησης κατεστραμμένων από δικούς του πολέμους χωρών, μια διαφημιστρια της Burson-Marsteller κ.λπ.

Αφού καταληστέψατε τα υλικά και νοητικά πλούτη πλανήτη και ανθρώπων -πόρνες πολυτελείας οι απογυ

μνωμένοι ηθικά και πνευματικά δημιουργοί των "έξυπνων" όπλων σας, των χημικών και των μεταλλαγμένων- γίνατε ικανοί να επιβάλετε την βέβηλη παρουσία σας πάνω στους πολιτισμούς. Απλοϊκά αρχομανείς και όχι δημιουργικά φιλόδοξοι, είχατε το πλεονέκτημα του μηδενικού προβληματισμού στο διανοητικά βασανιστικό: "γιατί κάνω αυτό που κάνω;".

Η δική σας θλιβερή πιθανότητα εμφάνισης θα τάραζε τα όνειρα του Αριστοτέλη όταν οδηγήθηκε να γράψει:

"Απαιδευσία γαρ έστι περί έκαστον πράγμα το μη δύνασθαι κρίνειν τους τε οικείους λόγους των πραγμάτων και τους αλλοτρίους".

Νοιώθετε ισχυρός κ. Μπους. Σήμερα ασφαλώς πιστεύετε ότι όσο μπορούν να αντισταθούν οι σάρκες των ανθρώπων στα τεθωρακισμένα σας, άλλο τόσο θα μπορέσει να αντισταθεί η εντιμότητα, η περηφάνεια και η ηθική στα ασύστολα ψεύδη που ανερυθρίαστα και με τόση φυσικότητα εξαπολύετε στους υπηκόους σας που έχετε μεταλλάξει σε ολιγοφρενή όχλο -διψασμένο για αίμα "ηττημένων" κοινό ρωμαϊκής αρένας- με μόνη προφανή χρησιμότητα την προμήθεια πραιτοριανών.

Σαφώς διαφέρετε από τους κοινούς ανθρώπους. Δεν διαθέτετε ούτε καν την αλήθεια που βοά ο ταπεινός μαντρότοιχος με το ρηθέν: **"εν αμίλλαις πονηραίς αθλιότερος ο νικήσας"**.

Ναι! φέρεσθε ως νικητής! αλλά αυτό που θα σας σακατέψει κ. Μπους και θα στοιχειώσει τις προσευχές σας είναι η αλληλεγγύη των ανθρώπων και η εμμονή τους να παραμείνουν άνθρωποι.

Καληνύχτα σας κ. Μπους, θα τα ξαναπούμε το ξημέρωμα...

Όχι στα προϊόντα της οικονομίας του πολέμου

Παρόλο, που στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία η οποία υπάρχει σήμερα, δεν είμαστε βέβαιοι, πού και από ποιους παράγονται τα προϊόντα που καταναλώνουμε, γιατί οι θυγατρικές των διάφορων μητρικών εταιρειών δραστηριοποιούνται παντού και οι μετοχές τους διαχέονται και φθάνουν και στα χέρια απλών μικρών επενδυτών. Παρόλο, που δεν είμαστε σίγουροι αν για παράδειγμα η Volno είναι Αμερικάνικη ή Σουηδική ή η Coca Cola που παράγεται στη χώρα μας από Έλληνες εργαζόμενους είναι Αμερικάνικη ή Ελληνική. Παρόλο, που οι "μητρικές" εταιρείες πιθανόν να μην έχουν στην κατοχή τους παρά μόνο τον επιτελικό σχεδιασμό, το know-how (το πώς) και τις επιχειρηματικές ιδέες, ενώ όλα τα άλλα ανατίθενται σε ένα παγκοσμιοποιημένο δίκτυο μετοχικών κεφαλαίων και προμηθευτών.

Παρόλα αυτά, οι εταιρείες που στηρίζουν τον πόλεμο και αποτελούν την οικονομία του πολέμου είναι εντοπίσιμες και μπορεί να καθορισθούν σε μεγάλο βαθμό. Έτσι όσοι, εκτός απ' τις διαδηλώσεις, θέλουν να εκφράσουν και σε προσωπικό επίπεδο την αντίθεσή τους στον πόλεμο, μπορούν να προχωρήσουν στο μποϊκοτάρισμα των προϊόντων τους. Αυτό θα επιφέρει μεγάλες οικονομικές ζημιές στις συγκεκριμένες επιχειρήσεις και θα το νοιώσουν εκεί που τους πονάει περισσότερο, ιδιαίτερα αν εξελιχθεί σε παγκόσμιο επίπεδο.

Παράλληλα μπορεί αυτό να μας οδηγήσει και παραπέρα και να καταλάβουμε ότι μπορούμε να κάνουμε και χωρίς τα προϊόντα τους και να τα βγάλουμε οριστικά απ' τη ζωή μας, αρνούμενοι γενικότερα τον αλόγιστο καταναλωτισμό. Αν τώρα υπάρχουν και κάποιες "παράπλευρες ζημιές", δηλ. το μποϊκοτάρισμα ζημιώνει και κάποιες επιχειρήσεις που δεν είναι υπέρ του πολέμου, ας βγούμε να το πούμε ότι είναι ενάντια. Όσο για τους εμπόρους ή εισαγωγείς αυτών των προϊόντων, που μπορεί να θιχτούν, σ' ένα βαθμό είναι οι ίδιοι υπεύθυνοι, αφού ο πόλεμος προετοιμαζόταν από καιρό. Εξάλλου έχουν τον καιρό να απεξαρτηθούν απ' τους προμηθευτές τους, βρίσκοντας εναλλακτικές λύσεις, αφού το μποϊκοτάρισμα δεν μπορεί παρά να είναι μακροχρόνιο και τα αποτελέσματά του θα είναι μακροπρόθεσμα.

Ακολουθεί λοιπόν ένας κατάλογος των εταιρειών που έχουν μπει στο "στόχαστρο", χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν χρειάζεται συμπλήρωμα.

Λεπτομέρειες για τη λίστα μπορείτε να βρείτε στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://www.motherearth.org/USboycott/donors-en.php>

3M	Dunlop	Lee	Quantum Co
7Up	Duracell	Levis	Quicksilver
Ajax	Energizer	Lipton ice tea	Ray-Ban
Allways	ESSO	Listerine	Reach
Amway	Estee Lauder	Lucky Strike	Reebok
Aquafresh	Fairy	M&M's	Revlon cosmetics
toothpaste	Fanta	MAC Cosmetics	Roc
Aramis	Ford	Marks & Spencer	Ruffles
Ariel	Fridays	Marlboro	Shell
Bacardi	Fruit of the Loom	Mars	Southern Comfort
Badedas	Gant	Maxwell House	Stimorol
Black & Decker Corp	Gap	McDonalds	Swiffer
Bounty	Gatorade	Memorex	Tampax
BP	General Electric	Microsoft	TEXACO
Bud	Gillette	Milky Way	Texas Instruments Inc.
Budweiser	Goodyear	MOBIL	Timberland
Burger-King	Haagen-Dazs	Nautica	Toblerone
Calvin Klein	Hanes	Neutrogena	Tommy Hilfiger Toiletries
Camay	Head&Shoulders	Nike	Uncle Ben's
Carefree	Heinz	Noxzema	US Robotics
Caterpillar	Herbal Essences	O.B.	Viagra
Champion	Hewlett-Packard	O' Neill	Victoria's Secret
Chiquita	Jack Daniels	Old Spice	Vidal Sassoon
Clairol	Jacobs	Oral-B	Vogue
Clinique	Jaguar	Pall Mall	Volvo
Coca Cola	Jim Beam	Pampers	Wendy's
Colgate	Johnson & Johnson	Pantene ProV	Western Digital
Converse	Kellogg's	PepsiCo	Whirlpool
Coppertone suncare	KFC	Philip Morris	Whiskas
DHL International	Kleenex	Piz Buin	Wonderbra
DKNY	Kodak	Pizza Hut	Wangler
Domino's Pizza	Kraft	Polaroid	Xerox Inc.
Donna Karan Cosmetics	L&M	Polo Ralph Lauren	
Doritos	Land Rover	Pringles	
Dr Scholl footcare	Lays	Procter&Gamble	

ΤΟ ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΜΠΟΙΚΟΤΑΖ ΣΤΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΡΧΙΣΕ. ΔΕΝ ΤΟΥΣ ΕΧΟΥΜΕ ΑΝΑΓΚΗ. ΑΣ ΜΗΝ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΜΕ ΤΟΝ ΕΠΟΜΕΝΟ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΝΑ ΣΚΕΦΤΟΥΜΕ ΤΙ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ! ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΝ ΜΟΝΟ ΑΠΟ ΚΕΡΔΗ. ΝΑ Ο ΔΡΟΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ !!

Μεταλλαγμένα τρόφιμα στην ελληνική αγορά

Επιμέλεια : Γ. Π.

Κυκλοφόρησε από την greenpeace πρόσφατος Οδηγός Καταναλωτών στον οποίο περιλαμβάνονται τα μεταλλαγμένα (γενετικά τροποποιημένα) τρόφιμα που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά. Πιστεύουμε ότι η ποιότητα διατροφής του κόσμου είναι ζήτημα ιδιαίτερης σημασίας και για το λόγο αυτό αναδημοσιεύουμε εκτεταμένα αποσπάσματα του "οδηγού" (στο τεύχος αυτό τα γαλακτοκομικά).

Δεν είναι καθόλου τυχαίο το τελευταίο ξέσπασμα και η νέα (21.05) επίθεση στην Ευρώπη που εξαπέλυσε ο Αμερικανός πρόεδρος Τζ. Μπους κατηγορώντας την ότι εμποδίζει τις αμερικανικές προσπάθειες για καταπολέμηση της φτώχειας και της πείνας στην Αφρική και αλλού μη συναινώντας στα μεταλλαγμένα ! Με τις ευρωατλαντικές σχέσεις ακόμα έντονα κλονισμένες από την ιστορία που ξέσπασε επ'αφορμή του πολέμου στο Ιράκ, ο Μπους ξεκαθάρισε ότι το θέμα των γενετικά μεταλλαγμένων τροφίμων είναι κρίσιμης σημασίας για τις ΗΠΑ. Για τους Αμερικανούς η προώθηση των γενετικά τροποποιημένων πρέπει να γίνει πάσει θυσία (ας μην ξεχνάμε ότι πρώην (;) στελέχη της διαφημιστικής Burson-Marsteller που έχει αναλάβει να "εξωραΐσει" την Monsanto συμμετέχουν και στη σημερινή κυβέρνηση -βλέπε και τεύχη 10, 11, 12, 19 και κυρίως 18 της Νέας Σελήνης) στόχος που προσεγγίζεται είτε μέσω των "ανθρωπιστικών" βοθημάτων προς τα θύματα των πολέμων τους -πρώην Γιουγκοσλαβία, Αφγανιστάν, πιθανότατα Ιράκ όπου σε αρμονία με το όλο "πνεύμα-Μπους", υπευθυνος αγροτικής ανοικοδομησης διορίστηκε ο Dan Amstutz, πρώην ανώτερο διοικητικό στέλεχος της μεγαλύτερης παγκοσμίως σποροεξαγωγικής εταιρείας, της Cargill !!- στα οποία προσφέρονται μόνο μεταλλαγμένα για καλλιέργεια και διατροφή είτε με τον ύπουλο τρόπο της διασποράς επιμολυσμένων με μεταλλαγμένα σπορομερίδων !

Το παρήγορο είναι ότι σύμφωνα με αναλυτές της ευρωπαϊκής βιομηχανίας τροφίμων, οι ευρωπαίοι καταναλωτές σε ποσοστό μεγαλύτερο του 80% δηλώνουν ότι δεν θα αγοράσουν μεταλλαγμένα παρά τις υστερίες Μπούς και τις προσφυγές στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου κατά της Ευρώπης !!

GREENPEACE

Μεταλλαγμένα προϊόντα στο πιάτο μας

Τα μεταλλαγμένα προϊόντα τρυπώνουν στη διατροφή μας. Η σόγια, το καλαμπόκι και τα παράγωγά τους είναι οι κύριες πηγές της γενετικής ρύπανσης στη φύση και στα τρόφιμα. Αγαπημένα μας προϊόντα όπως σοκολάτες, μπισκότα, σνακ, σάντουιτς, παιδικές τροφές κλπ μπορεί να περιέχουν μεταλλαγμένη σόγια ή καλαμπόκι ως βασικά συστατικά ή πρόσθετα (π.χ. λεκιθίνη, γλυκόζη, αμυλοσιρόπια, ζελατίνη, φρουκτόζη κλπ).

Όπως φάνηκε από την πρώτη έκδοση του Οδηγού Καταναλωτών μέσα στο 2001 και ύστερα από την έντονη αντίδραση και την επιμονή των καταναλωτών, η πλειοψηφία των βιομηχανιών τροφίμων βεβαιώνουν ότι τα προϊόντα τους δεν περιέχουν μεταλλαγμένα συστατικά. Οι βιομηχανίες αυτές διαθέτουν τα απαραίτητα πιστοποιητικά που εξασφαλίζουν την απουσία μεταλλαγμένων πρώτων υλών ή συστατικών στα προϊόντα τους.

Παρόλα αυτά οι μεταλλαγμένοι οργανισμοί εξακολουθούν να φτάνουν έμμεσα στο πιάτο μας σε τεράστιες ποσότητες μέσα από τις ζωο-

τροφές. Περίπου το 80% της εισαγόμενης σόγιας (περισσότεροι από 350.000 τόνοι) και του καλαμποκιού καταλήγουν κάθε χρόνο σε ζωοτροφές - ιχθυοτροφές και αποτελούν βασικό μέρος της διατροφής των ζώων εκτροφής.

Ακόμα και αν «καθαρίσουμε» λοιπόν το σύνολο των τροφίμων από τα μεταλλαγμένα συστατικά, οι μεταλλαγμένοι οργανισμοί θα εξακολουθούν να απειλούν το φυσικό περιβάλλον και την υγεία. Για να αποφύγουμε τον εφιάλτη των μεταλλαγμένων, θα πρέπει να καθαρίσουμε το σύνολο της τροφικής αλυσίδας. Τελευταία, όλο και περισσότερες εταιρίες εγγυώνται την απουσία μεταλλαγμένων από τις ζωοτροφές λόγω της αντίδρασης των καταναλωτών. Έχουμε κάνει ήδη το πρώτο μεγάλο βήμα. Η προσπάθεια προσπάθεια αυτή συνεχίζει να χρειάζεται την ενεργό συμμετοχή σας και την ουσιαστική υποστήριξή σας.

Τι είναι ο οδηγός καταναλωτών;

Ο οδηγός καταναλωτών έρχεται

να καλύψει ένα μεγάλο κενό που υπάρχει στην ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με τους μεταλλαγμένους οργανισμούς και τη χρήση τους στα τρόφιμα.

Η Greenpeace ζήτησε από τις μεγαλύτερες εταιρίες τροφίμων στην Ελλάδα να δώσουν γραπτές απαντήσεις όσον αφορά τη θέση τους στη χρήση μεταλλαγμένων οργανισμών στην παραγωγή των προϊόντων τους και στις ζωοτροφές. Οι απαντήσεις τους αποτελούν τη βάση για να συνταχθεί αυτός ο οδηγός. Παράλληλα, με ελέγχους και δειγματοληπτικές αναλύσεις, η Greenpeace προσπαθεί να επιβεβαιώσει «του λόγου το αληθές».

Ο Οδηγός Καταναλωτών αποτελεί ένα εργαλείο για τον κάθε πολίτη που θέλει να διεκδικήσει το δικαίωμα στην ενημέρωση και την επιλογή. Οι καταναλωτές μπορούν να εμπλουτίσουν τον Οδηγό, να πιέσουν τις βιομηχανίες, τους εισαγωγείς, την πολιτεία και να απαιτήσουν καθαρά προϊόντα που προέρχονται από καθαρές ζωοτροφές.

Τι είναι ένας μεταλλαγμένος οργανισμός;

Γενετικά μεταλλαγμένος οργανισμός είναι ένας ζωντανός οργανισμός, ο οποίος δημιουργήθηκε τεχνητά αλλοιώνοντας τη γενετική του ταυτότητα με την προσθήκη (ή και την αφαίρεση) γονιδίων που προέρχονται από άλλους εντελώς διαφορετικούς οργανισμούς. Η γενετική μηχανική δίνει τη δυνατότητα να «κοπούν» γονίδια από έναν οργανισμό και να «συγκολληθούν» στα γονίδια ενός άλλου, έτσι ώστε αυτός να αποκτήσει νέα χαρακτηριστικά (π.χ. σε ένα φυτό μπορεί να εισαχθούν γονίδια από ιούς, παθογόνα βακτήρια, φυτά, ζώα, έτσι ώστε το φυτό να παράγει τοξίνες εναντίον κάποιων εντόμων ή να αποκτήσει ανθεκτικότητα σε κάποιο ζιζανιοκτόνο).

Ο νέος αυτός κατασκευασμένος οργανισμός δεν θα μπορούσε να προκύψει μέσω οποιασδήποτε γνωστής διαδικασίας. Σε αντίθεση με τη συμβατική βελτίωση των ειδών, η γενετική μηχανική καταργεί τους φυσικούς φραγμούς που έχουν δημιουργηθεί μεταξύ των ειδών μέσα από εκατομμύρια χρόνων εξελικτικής διαδικασίας.

Η ακριβής θέση ενός εισαγόμενου γονιδίου δεν μπορεί να προβλεφθεί με ακρίβεια. Ως αποτέλεσμα, η αλληλεπίδραση του εισαγόμενου γονιδίου με τα υπόλοιπα γονίδια του οργανισμού παραμένει απρόβλεπτη και άγνωστη. Οι συνέπειες από την απελευθέρωση μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον και την υγεία είναι απρόβλεπτες. Η απελευθέρωση μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον είναι μια διαδικασία μη αναστρέψιμη.

Σόγια και Καλαμπόκι στο πιάτο μας

Σήμερα η σόγια και το καλαμπόκι αποτελούν δύο από τις πιο σημαντικές πρώτες ύλες τη βιομαχανία τροφίμων. Περισσότερα από 30.000 συσκευασμένα τρόφιμα, δηλαδή πάνω από το 60% των τροφίμων, περιέχουν παράγωγα σόγιας ή κολλομποκίου. Ο κατάλογος που ακολουθεί είναι ενδεικτικός.

Παράγωγα Σόγιας: Αλεύρι, πρωτεΐνες, λάδι, γαλακτοματοποιητές όπως η λεκιθίνη (E322) και τα μόνοδι-

γλυκερίδια (E471), φυτικά έλαια.

Παράγωγα Καλαμποκίου: Αλεύρι, άμυλο, τροποποιημένο άμυλο*, λάδι, γλυκόζη, φρουκτόζη, δεξτρόζη, μαλτοδεξτρίνη, σορβιτόλη (E420) κλπ.

*η τροποποίηση αυτή του αμύλου έχει γίνει με φυσικοχημικό τρόπο και όχι με γενετική μετάλλαξη. Το «τροποποιημένο άμυλο καλαμποκίου» μπορεί λοιπόν να προέρχεται από μεταλλαγμένο καλαμπόκι, μπορεί και όχι.

Που κρύβονται τα παράγωγα σόγιας

- **Αλλαντικά:** πρωτεΐνες σόγιας
- **Διαιτητικά:** προϊόντα: σογιέλαιο
- **Επιδόρπια:** γαλακτοματοποιητής λεκιθίνη (E322), σογιέλαιο, πρωτεΐνες σόγιας
- **Έτοιμα πιάτα κουζίνας:** σογιέλαιο, γαλακτοματοποιητές όπως λεκιθίνη (E322) και μόνο-διγλυκερίδια (E471)
- **Ζαχαρωτά - γλυκά:** αλεύρι σόγιας, σογιέλαιο, λεκιθίνη (E322)
- **Κονσέρβες ψαριού:** σογιέλαιο
- **Κρέμα για καφέ:** γαλακτοματοποιητές όπως λεκιθίνη (E322) και μόνο-διγλυκερίδια (E471)
- **Μπισκότα:** σογιέλαιο, αλεύρι σόγιας, γαλακτοματοποιητές όπως λεκιθίνη (E322) και μόνο-διγλυκερίδια (E471)
- **Παιδικές τροφές:** πρωτεΐνες σόγιας, σογιέλαιο, μαλτοδεξτρίνη, φυτικά έλαια
- **Προϊόντα σοκολάτας:** σογιέλαιο, γαλακτοματοποιητής λεκιθίνη (E322)
- **Τσίχλες:** λεκιθίνη (E322), φυτικά έλαια
- **Σούπες:** σογιέλαιο, γαλακτοματοποιητές όπως λεκιθίνη (E322), και μόνο-διγλυκερίδια (E471)
- **Σπορέλαιο, λιπαρές πρώτες ύλες και μαργαρίνες:** σογιέλαιο
- **Σιγμιαίος καφές:** λεκιθίνη (E322)
- **Τροφές για κατοικίδια:** πρωτεΐνες σόγιας

• **Φυτοφαγικά προϊόντα:** πρωτεΐνες σόγιας, σογιέλαιο

• **Ψωμί:** αλεύρι σόγιας, πρωτεΐνες σόγιας, σογιέλαιο, γαλακτοματοποιητές όπως λεκιθίνη (E322) και μόνο-διγλυκερίδια (E471)

Πού κρύβονται τα παράγωγα καλαμποκίου

- **Δημητριακά:** καλαμποκάλευρο, σιμιγδάλι καλαμποκίου, άμυλο καλαμποκίου, νιφάδες καλαμποκίου
- **Ζαχαρωτά-γλυκά:** σιμιγδάλι καλαμποκίου, τροποποιημένο άμυλο καλαμποκίου*
- **Καραμέλες:** αμυλοσιρόπιο (σιρόπι γλυκόζης)
- **Κονσέρβες ψαριού:** καλαμποκέλαιο (αραβοσιτέλαιο)
- **Μαγιονέζες-λιπαρές πρώτες ύλες:** καλαμποκέλαιο
- **Μίγματα καρυκευμάτων:** άμυλο, τροποποιημένο άμυλο καλαμποκίου*
- **Παιδικές τροφές:** καλαμποκέλαιο, σιμιγδάλι καλαμποκίου
- **Σιρόπι:** αμυλοσιρόπιο
- **Σούπες:** τροποποιημένο άμυλο καλαμποκίου*
- **Τορτίγια τσιπς:** καλαμποκάλευρο
- **Τσίχλες:** αμυλοσιρόπιο
- **Φυτικά έλαια:** καλαμποκέλαιο

*η τροποποίηση αυτή του αμύλου έχει γίνει με φυσικοχημικό τρόπο και όχι με γενετική μετάλλαξη. Το «τροποποιημένο άμυλο καλαμποκίου» μπορεί λοιπόν να προέρχεται από μεταλλαγμένο καλαμπόκι, μπορεί και όχι.

Ζωοτροφές - η κύρια είσοδος των μεταλλαγμένων στη διατροφή μας

Η παραγωγή ζωοτροφών απορροφά το μεγαλύτερο μέρος της αγοράς των μεταλλαγμένων οργανισμών. Το 80% των εισαγωγών σόγιας και του καλαμποκίου προορίζονται για την παραγωγή ζωοτροφών. Η χώρα μας

εισάγει περίπου 450.000 τόνους σόγιας και αντίστοιχη ποσότητα καλαμποκιού κάθε χρόνο. Όπως έχουν δείξει επανειλημμένες εργαστηριακές αναλύσεις, άγνωστο ποσοστό των εισαγωγών είναι μεταλλαγμένο. Επομένως, προϊόντα όπως κρέας, πουλερικά, γάλα, τυρί, αυγά, και ψάρια προέρχονται από ζώα που έχουν τραφεί με μεταλλαγμένους οργανισμούς.

Μέχρι στιγμής, υπάρχουν ελάχιστες επιστημονικές μελέτες που έχουν ασχοληθεί με τις επιπτώσεις στην υγεία των ζώων - και κατ'επέκταση στους ανθρώπους - από τη χρήση των μεταλλαγμένων στις ζωοτροφές. Αξίζει να τονίσουμε ότι σε αρκετές περιπτώσεις (π.χ. στα κοτόπουλα και στα γουρούνια) η σόγια ξεπερνά το 20% της καθημερινής διατροφής τους. Σε αντίθεση με τους ανθρώπους λοιπόν, τα ζώα καταναλώνουν τεράστιες ποσότητες σόγιας και καλαμποκιού σε όλο τον κύκλο της ζωής τους.

Σύμφωνα με το σχέδιο του νέου Ευρωπαϊκού Κανονισμού σύντομα θα εφαρμοστεί νομοθεσία για τη σήμανση των ζωοτροφών αλλά και των συστατικών που προέρχονται από μεταλλαγμένους οργανισμούς ακόμη και αν δεν ανιχνεύεται το μεταλλαγμένο DNA στο τελικό προϊόν. Μέχρι τότε όμως, η σήμανση των μεταλλαγμένων οργανισμών στις ζωοτροφές δεν είναι υποχρεωτική. Αντίστοιχα και η σήμανση των προϊόντων ζωικής προέλευσης δεν είναι υποχρεωτική. Αυτό σημαίνει ότι ο καταναλωτής όταν αγοράζει κρέας, κοτόπουλο, γάλα, τυρί, αυγά ή ψάρι δεν μπορεί να γνωρίζει αν αυτά προέρχονται από ζώα που έχουν τραφεί με μεταλλαγμένους οργανισμούς.

Παντού στην Ευρώπη οι καταναλωτές δείχνουν την αντίθεσή τους προς τους μεταλλαγμένους οργανισμούς και τη χρήση τους στα τρόφιμα. Η τελευταία έρευνα του Ευρωβαρόμετρου (Δεκέμβριος 2001) δείχνει ότι το 93,3% των Ελλήνων καταναλωτών δεν θέλει να τρώει μεταλλαγμένα τρόφιμα ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο των Ευρωπαίων καταναλωτών ανέρχεται σε 71%.

Η ενεργός συμμετοχή των καταναλωτών είναι αναγκαία για να σταματήσει η χρήση μεταλλαγμένων οργανισμών στις ζωοτροφές. Είναι απαραίτητο, οι καταναλωτές να απαιτήσουν από τις βιομηχανίες τροφίμων να μη χρησιμοποιούν μεταλλαγμένα

συστατικά στις ζωοτροφές. Μόνο τότε θα κλείσει και ο δρόμος των μεταλλαγμένων προς την αγορά τροφίμων.

Γιατί η **GREENPEACE** λέει όχι στα μεταλλαγμένα;

Η greenpeace αντιτίθεται στην απελευθέρωση των γενετικά μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον:

Οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι είναι ανυπολόγιστοι και μη αναστρέψιμοι. Ανάμεσα στους κινδύνους που εντοπίζουν σήμερα οι επιστήμονες σημειώνουμε την αλλοίωση της βιοποικιλότητας, την αύξηση της χρήσης ζιζανιοκτόνων, την αύξηση αντοχής ζιζανίων και εντόμων σε ζιζανιοκτόνα και εντομοκτόνα αντίστοιχα, τη μεταφορά γονιδίων σε άλλα βιολογικά είδη (γενετική ρύπανση), την απελευθέρωση στο περιβάλλον οργανισμών που είναι δυνατό να παραγκωνίσουν φυσικά συγγενικά είδη. Μετά την απελευθέρωση των μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον, η ανάκλησή τους είναι αδύνατη.

Οι κίνδυνοι για την υγεία των ανθρώπων και των ζώων (μέσω των ζωοτροφών) είναι εν πολλοίς άγνωστοι. Οι πλέον πιθανοί κίνδυνοι, όπως εντοπίζονται από γιατρούς και γενετιστές, είναι: εμφάνιση νέων αλλεργιών, αύξηση ανθεκτικότητας σε αντιβιοτικά και τοξική δράση.

Η απελευθέρωση γενετικά μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον απειλεί άμεσα τη βιοποικιλότητα, και κατ'επέκταση την οικολογική ισορροπία και τη διατροφική ασφάλεια για τις επόμενες γενιές.

Παρόλο που η απελευθέρωση μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον μπορεί να προκαλέσει ένα τόσο ευρύ φάσμα προβλημάτων στο περιβάλλον και στην υγεία ανθρώπων και ζώων, οι σχετικές μελέτες για τις επιπτώσεις τους είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Το γεγονός αυτό είναι αρκετό για την επιτακτική εφαρμογή της Αρχής της Πρόληψης. Ταυτόχρονα πριν την απελευθέρωση των μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον και τη χρήση τους στα τρόφιμα απαιτούνται μακροχρόνιοι και εκτενείς έλεγχοι για τις επιπτώσεις στην υγεία και τα οικοσυστήματα.

Επιπλέον είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί η δυνατότητα επιλογής για τους καταναλωτές. Οι καταναλωτές

δηλώνουν όλο και πιο έντονα την αντίθεσή τους στα μεταλλαγμένα τρόφιμα, αλλά διαθέτουν ελάχιστες πληροφορίες για να επιλέξουν τη διατροφή τους. Γι' αυτό το λόγο η greenpeace ανέλαβε πρωτοβουλία και δημιούργησε το Δίκτυο Καταναλωτών. Ανάλογες πρωτοβουλίες έχουν αναληφθεί από την greenpeace σε πολλές χώρες σε Ευρώπη, Ασία και Αμερική.

ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ: Πληροφόρηση και δράση

Το Δίκτυο Καταναλωτών δημιουργήθηκε με σκοπό να παρέχει στους καταναλωτές πληροφορίες και ενημέρωση για τα μεταλλαγμένα στην αγορά τροφίμων καθώς και ιδέες για δράση.

Οι βιομηχανίες τροφίμων και στην Ελλάδα λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους την αντίδραση της κοινής γνώμης προς τα μεταλλαγμένα τρόφιμα. Ως αποτέλεσμα, τα τελευταία χρόνια, έχουν ξεκινήσει να προμηθεύονται πρώτες ύλες οι οποίες είναι απαλλαγμένες από μεταλλαγμένους οργανισμούς. Σκοπός μας είναι να μεγαλώσει ακόμα περισσότερο αυτός ο κατάλογος.

Παρόλα αυτά τα σημαντικά βήματα, τα μεταλλαγμένα συνεχίζουν να τρυπώνουν στη διατροφή μας κυρίως μέσω των ζωοτροφών. Ως καταναλωτές έχουμε δικαίωμα να γνωρίζουμε τι τρώμε, έχουμε δικαίωμα να επιλέγουμε τι τρώμε. Οι εταιρίες που αρνούνται να ικανοποιήσουν αυτά τα στοιχειώδη δικαιώματα, ουσιαστικά μετατρέπουν τους καταναλωτές σε πειραματόζωα.

Το Δίκτυο Καταναλωτών αφορά όλους εμάς που δεν θέλουμε να παίξουμε το ρόλο του παθητικού καταναλωτή αλλά απαιτούμε να έχουμε έναν πιο ουσιαστικό λόγο και ρόλο στα ζητήματα που άπτονται της διατροφής μας, της προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας.

Η δημιουργία του δικτύου Καταναλωτών έφερε άμεσα θετικά αποτελέσματα. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα από την έκδοση του πρώτου Οδηγού Καταναλωτών, η συντριπτική πλειοψηφία των βιομηχανιών τροφίμων δηλώνουν εγγράφως ότι τα προϊόντα τους δεν περιέχουν μεταλλαγμένα συστατικά.

Επίσης, οι μεγαλύτερες εταιρίες

εισαγωγής σόγιας στην Ελλάδα έφεραν ήδη τα πρώτα μεγάλα φορτία πιστοποιημένης μη μεταλλαγμένης σόγιας με αποκλειστική χρήση τις ζωοτροφές και τις ιχθυοτροφές. Ήδη από το καλοκαίρι του 2001 μέχρι σήμερα, έχουν εισαχθεί περισσότεροι από 300.000 τόνοι πιστοποιημένης μεταλλαγμένης σόγιας. Όλο και περισσότερες εταιρίες παραγωγής ζωικών προϊόντων μπορούν να εγγυηθούν ότι δεν τρέφουν τα ζώα τους με μεταλλαγμένα. Η δράση των καταναλωτών μπορεί να κλείσει οριστικά την πόρτα στις εισαγωγές μεταλλαγμένων και να εξασφαλίσει τρόφιμα και ζωοτροφές απαλλαγμένα από μεταλλαγμένους οργανισμούς.

Χρησιμοποιήστε την αγοραστική σας δύναμη και πείτε ΟΧΙ ΣΤΑ ΜΕΤΑΛΛΑΓΜΕΝΑ!

Παντού στην Ευρώπη αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο οι καταναλωτές δείχνουν την αντίθεση τους προς τα μεταλλαγμένα προϊόντα και απαιτούν φυσική και ασφαλή τροφή. Η επιμονή των καταναλωτών οδήγησε βιομηχανίες, παραγωγούς και εμπόρους τροφίμων να σταματήσουν τη χρήση μεταλλαγμένων προϊόντων.

Η Ελλάδα έχει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Στη χώρα μας όχι μόνο δεν υπάρχουν εμπορικές καλλιέργειες μεταλλαγμένων φυτών, αλλά δεν πραγματοποιούνται ούτε πειραματικές καλλιέργειες. Εξαίρεση αποτέλεσε η παρόνομη καλλιέργεια περιορισμένης ποσότητας μεταλλαγμένου βαμβακιού.

Επομένως, ο κύριος δρόμος των μεταλλαγμένων προς το πιάτο μας περνάει μέσα από τις βιομηχανίες τροφίμων και ζωοτροφών. Με τη βοήθεια σας μπορούμε να τις ενθαρρύνουμε ναβάλουν ένα φραγμό στην απελευθέρωση των μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον.

Τι μπορείτε να κάνετε;

Χρησιμοποιείτε τον οδηγό σε κάθε σας αγορά. Ο οδηγός καταναλωτών δεν είναι εξαντλητικός, ούτε περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά. Πάρτε πρωτοβουλία και βοηθήστε μας. Αν κάποιο αγαπημένο σας προϊ-

όν δεν περιλαμβάνεται στον οδηγό, επικοινωνήστε με την εταιρία παραγωγής του ή μαζί μας.

Αγοράστε βιολογικά προϊόντα τα οποία:

- είναι απαλλαγμένα από γενετικά μεταλλαγμένους οργανισμούς
- παράγονται χωρίς χημικά φυτοφάρμακα και ζιζανιοκτόνα και με τεχνικές που σέβονται το περιβάλλον και προστατεύουν τη βιοποικιλότητα
- παράγονται από ζώα τα οποία εκτρέφονται χωρίς τη χρήση αντιβιοτικών και ορμονών

Στον οδηγό δεν έχουμε καταχωρήσει τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας. Αν ένα προϊόν έχει επίσημη πιστοποίηση και φέρει τη σήμανση "βιολογικό ή προϊόν βιολογικής γεωργίας" τότε είναι εγγυημένα απαλλαγμένο από γενετικά μεταλλαγμένους οργανισμούς.

Στη χώρα μας υπάρχουν προς το παρόν τρεις πιστοποιητικοί οργανισμοί βιολογικών προϊόντων: η ΔΗΩ, η ΒιοΕλλάς και η Φυσιολογική. Αναζητήστε τον κωδικό και το σήμα πιστοποίησης τους πάνω στη συσκευασία των βιολογικών προϊόντων.

Χρησιμοποιήστε την καταναλωτική σας δύναμη

- Απαιτήστε τρόφιμα απαλλαγμένα από μεταλλαγμένα συστατικά. Ζητήστε από τις βιομηχανίες τροφίμων να σας εγγυηθούν ότι τα προς πώληση τρόφιμα δεν περιέχουν συστατικά από μεταλλαγμένους οργανισμούς και δεν προέρχονται από ζώα που έχουν τραφεί με μεταλλαγμένους οργανισμούς. Αλληλογραφήστε μαζί τους ή τηλεφωνήστε τους. Συνήθως, στις συσκευασίες αναγράφονται τηλέφωνα εξυπηρέτησης για το κοινό, χωρίς χρέωση.
- Αλληλογραφήστε με τους βουλευτές και τους ευρωβουλευτές. Απαιτήστε από την κυβέρνηση την απαγόρευση των εισαγωγών μεταλλαγμένων τροφίμων και ζωοτροφών και της καλλιέργειας γενετικά μεταλλαγμένων οργανισμών στη χώρα μας.

• Υποστηρίξτε τους βιοκαλλιεργητές και τους άλλους αγρότες που αντιτίθενται ενεργά στην απελευθέρωση γενετικά μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον.

• Υποστηρίξτε την εκστρατεία της Greenpeace για το οριστικό σταμάτημα της απελευθέρωσης γενετικά μεταλλαγμένων οργανισμών στο περιβάλλον. Γίνετε μέλη του Δικτύου Καταναλωτών. Για περισσότερες πληροφορίες και δράση, επικοινωνήστε με το Δίκτυο Καταναλωτών της Greenpeace στο: 210-38 38990 Ωρες: 11:00 -16:00, Δευτέρα έως Παρασκευή.

Κατάλογος προϊόντων με βάση τις ζωοτροφές

Ο κατάλογος αυτός έχει ενημερωθεί τελευταία φορά στις 03-02-2003

Προσοχή! Τα προϊόντα αυτά προέρχονται ή είναι πιθανό να προέρχονται από ζώα που έχουν τραφεί με μεταλλαγμένους οργανισμούς.

◆ Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει επίσης τα προϊόντα των εταιριών που έχουν δώσει **ασαφείς απαντήσεις** και τα προϊόντα εταιριών που **δεν έχουν απαντήσει** στο σχετικό ερωτηματολόγιο.

■ Για τα προϊόντα αυτά οι εταιρίες παραγωγής ήδη αναζητούν τρόπους για να εξασφαλίσουν ζωοτροφές απαλλαγμένες από μεταλλαγμένους οργανισμούς και έχουν δεσμευτεί εγγράφως ότι στο άμεσο μέλλον θα "καθαρίσουν" το σύνολο των ζωοτροφών από μεταλλαγμένα συστατικά.

● Για τα προϊόντα αυτά οι εταιρίες παραγωγής εγγυώνται ότι προέρχονται από ζώα που δεν έχουν τραφεί με μεταλλαγμένους οργανισμούς.

●✓ Για τα προϊόντα αυτά η Greenpeace έχει πραγματοποιήσει έλεγχο των πιστοποιητικών που διαθέτουν οι παραγωγοί από τους προμηθευτές τους για τη χρήση μη μεταλλαγμένων οργανισμών στις ζωοτροφές.

ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ

ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΕΤΑΙΡΙΑ	
Carnation	Nestle	◆
Cretalat Γάλα	Κριαράς	●
Crelalst Τυροκομικά	Κριαράς	●
Dolca	Nestle	◆
Lurpak	Aria	◆
Mister Cheez Τυρί - Τριγωνάκια	Friesland	◆
N'Joy	ΦΑΓΕ	◆
Neslac	Nestle	◆
Twinko	Εβροφάρμα	●
Αγνό Κρέμα Γάλακτος	Αγνό	◆
Αγνό Φρέσκο Γάλα	Αγνό	◆
Αγνό Τυροκομικά	Αγνό	◆
Αλπτίνο Βούτυρο	Αλπίνο	■
Αλπτίνο Τυροκομικά	Αλπίνο	■
Αλπίνο Φέτα	Αλπίνο	■
Βίγλα Τυροκομικά	Βίγλα	◆
Δέλτα Κρέμα Γάλακτος	Δέλτα	◆
Δέλτα Φέτα	Δέλτα	◆
Δέλτα Φρέσκο Γάλα	Δέλτα	◆
Δέλτα Milko	Δέλτα	◆
Δελφοί Φέτα	Δελφοί	●
Δελφοί Μυζήθρα	Δελφοί	●
Δουκίδης Κρέμα Γάλακτος	Δουκίδης	●
Δουκίδης Τυροκομικά	Δουκίδης	●
Δουκίδης Φέτα	Δουκίδης	●
ΔΩΔΩΝΗ Φέτα	ΔΩΔΩΝΗ	◆
ΔΩΔΩΝΗ Φρέσκο Γάλα	ΔΩΔΩΝΗ	◆
Εβροφάρμα Τυροκομικά	Εβροφάρμα	●
Εβροφάρμα Φρέσκο Γάλα	Εβροφάρμα	●
Ήπειρος Φέτα	Ήπειρος	◆
Κολιός Τυροκομικά	Κολιός	◆
Κολιός Φρέσκο Γάλα	Κολιός	◆
Κρέμα Τυριού Natural Buko	Aria	◆
ΜΕΒΓΑΛ Κρέμα Γάλακτος	ΜΕΒΓΑΛ	◆
ΜΕΒΓΑΛ Φέτα	ΜΕΒΓΑΛ	◆
ΜΕΒΓΑΛ Φρέσκο Γάλα	ΜΕΒΓΑΛ	◆
ΜΕΒΓΑΛ Τοπινό	ΜΕΒΓΑΛ	◆
Νεογάλ Τυροκομικά	Νεογάλ	●
Νεογάλ Φρέσκο Γάλα	Νεογάλ	●
Νουνού Γάλα	Friesland	◆
Νουνού Κρέμα Γάλακτος	Friesland	◆
Όλυμπος Γάλα	Όλυμπος	●
Όλυμπας Τυροκομικά	Όλυμπος	●
Παγώνης Τυροκομικά	Παγώνης	●
Πίνδος Τυροκομικά	Πίνδος	◆
Ροδόπη Τυροκομικά	Ροδόπη	◆
Ροδόπη Φρέσκο Γάλα	Ροδόπη	◆
ΣΕΡΓΑΛ Φρέσκο Γάλα	ΣΕΡΓΑΛ	●

ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΕΤΑΙΡΙΑ	
Τελεμές Γκλίτσα	Ήπειρος	◆
ΤΥΡΑΣ Τυροκομικά	ΤΥΡΑΣ	●
ΤΥΡΚΟ Τυροκομικά	ΤΥΡΚΟ	●
Τυροκομικά προϊόντα Νάξου	Κουφόπουλος - Τυροκομικά προϊόντα "Νάξος"	●
Τυροκομικά Θάσου	Τυροκομική Θάσου- Τρουλιάρης	■
ΦΑΓΕ Κρέμα Γάλακτος	ΦΑΓΕ	◆
ΑΓΕ Φέτα	ΦΑΓΕ	◆
ΦΑΓΕ Φρέσκο Γάλα	ΦΑΓΕ	◆
Φάρμα Κουκάκη Γάλα	Φάρμα Κουκάκη	●
Φάρμα Κουκάκη Τυροκομικά	Φάρμα Κουκάκη	●

	ΓΙΑΟΥΡΤΙΑ-ΕΠΙΔΟΡΠΙΑ	
ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΕΤΑΙΡΙΑ	
Advance	ΔΕΛΤΑ	◆
After School Choco	ΦΑΓΕ	◆
Beautiful	ΜΕΒΓΑΛ	◆
Choco mania	ΜΕΒΓΑΛ	◆
Danette Επιδόρπια	ΔΕΛΤΑ	◆
Duetino	ΜΕΒΓΑΛ	◆
FruYo	ΦΑΓΕ	◆
Harmony	ΜΕΒΓΑΛ	◆
Nouvelle	ΦΑΓΕ	◆
Vitaline	ΔΕΛΤΑ	◆
Αγνό Γιαούρτια	Αγνό	◆
Αφοί Στάμου Γιαούρτια	Αφοί Στάμου	●
ΔΕΛΤΑ Γιαούρτια	ΔΕΛΤΑ	◆
Δημητρίου Γιαούρτια	Δημητρίου	●
ΕΛ ΓΑΛ Γιαούρτια	ΕΛ ΓΑΛ ΡΗΓΑ	●
Καραμελέ	ΦΑΓΕ	◆
ΚΑΡΑΛΗΣ Βιομ. Γάλακτος Ηπείρου Γιαούρτι	ΚΑΡΑΛΗΣ Βιομ. Γάλακτος Ηπείρου	●
Κολιός Γιαούρτια	Κολιός	◆
Κρι-Κρι Γιαούρτια	Κρι-Κρι	●
ΜΕΒΓΑΛ Γιαούρτια	ΜΕΒΓΑΛ	◆
Νεογάλ Γιαούρτια	Νεογάλ	●
Όλυμπος Γιαούρτια	Όλυμπος	●
ΣΕΡΓΑΛ Γιαούρτια	ΣΕΡΓΑΛ	●
Σικάγο	ΦΑΓΕ	◆
Τυράς Γιαούρτια	Τυράς	●
Τυτοκομικά Θάσου Γιαούρτι	Τυτοκομικά Θάσου-Τρουλιάρης	■
ΦΑΓΕ Γιαούρτια	ΦΑΓΕ	◆
Φάρμα Κουκάκη Γιαούρτια	Φάρμα Κουκάκη	●

	ΠΑΓΩΤΑ	
ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΕΤΑΙΡΙΑ	◆
Algida Παγωτά	Unilever	◆
Αγνό Παγωτά	Αγνό	◆
Δέλτα Παγωτά	ΔΕΛΤΑ	◆
Δωδώνη Παγωτά	Παγωτά Δωδώνη	◆
ΕΒΓΑ Παγωτά	ΕΒΓΑ	◆
Κρι-Κρι Παγωτά	Κρι-Κρι	■

(συνεχίζεται)

Τα Νηστίσιμα... τυριά

Πριάκου Αγγελική

ΔΙΑΤΡΟΦΟΛΟΓΟΣ (NUTRITIONAL THERAPIST) ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ COMPLEMENTARY HEALTH EDUCATION Ltd. DEVON, ENGLAND

Η απληστία του σημερινού ανθρώπου, βρήκε τον τρόπο να κάνει νηστεία,... τρώγοντας τυριά και πίνοντας γάλα. Ακόμη και κιμά και κρέας νηστίσιμο έφτιαξε! Κι όλα αυτά χάρη στη Σόγια. Που παίρνει όλο και διαφορετικές μορφές, και από φασόλι που είναι, έχει μετατραπεί σε όλα τα "καλά" της γης. Έτσι όποιος δεν θέλει να νηστέψει από γάλα, τυρί, κιμά, ή κρέας, μπορεί να καταφύγει στην λύση: σόγια.

Προσοχή όμως, γιατί όπως όλοι γνωρίζουμε κάθε ευκολία είναι έκπτωση ποιότητας! Το παραμύθι της σόγιας είναι πολύ ωραίο, για να είναι αληθινό... Για να κατανοήσουμε όμως πώς κατάφερε η σόγια, ένα άγνωστο στην Ελλάδα όσπριο, να έχει μπει για τα καλά στη διατροφή μας και να διεκδικεί ηγετική θέση μέσα στη Σαρακοστή μας, πρέπει να γνωρίζουμε μερικά πράγματα από την ιστορία του πράγματος...

Η σόγια ήταν γνωστή από τα αρχαία χρόνια στην Ασία. Ποτέ δεν ήταν πλατιά διαδεδομένη. Οι Κινέζοι την έτρωγαν, αφού όμως την είχαν επεξεργαστεί προηγουμένως με μία διαδικασία ζύμωσης, ώστε να αδρανοποιούνται οι φυσικές τοξίνες που περιέχει. Αυτές οι φυσικές τοξίνες λειτουργούν μέσα στο σώμα ως καταστολείς της δράσης των ενζύμων, που είναι τόσο χρήσιμα στην πέψη των πρωτεϊνών.

Το 1924 η παραγωγή σόγιας στις ΗΠΑ, ήταν μόνο 1,8 εκατομμύρια στρέμματα, αλλά μέχρι το 1954 αυξήθηκε σε 18, 9 εκατομμύρια. Σήμερα, το φασόλι της σόγιας είναι η τρίτη μεγαλύτερη καλλιέργεια στην Αμερική, με 72 εκ. στρέμματα. το 1998, και παρέχει το 50% της παγκόσμιας κατανάλωσης. Είναι λοιπόν φυσικό να προσπαθούν να δημιουργήσουν κα-

ταναλωτές σε όλον τον κόσμο. Η περισσότερο σόγια χρησιμοποιείται για ζωτροφή και για κατασκευή λαδιού, μαργαρίνης και μαγειρικό λίπος. Μια από τις πιο διαδεδομένες χρήσεις της σόγιας στην διατροφή των Αμερικάνων είναι η σάλτσα σόγιας, το Τόφου. Γενικώς όμως παρέμενε αντιπαθητική ως τροφή.

Έτσι η βιομηχανία της σόγιας, προσπάθησε να βρει νέους τρόπους για να την βάλει στη διατροφή των ανθρώπων. Σήμερα θα την βρείτε στο σούπερ-μάρκετ της γειτονιάς σας μεταμορφωμένη σε τυρί, γάλα, κιμά, λουκάνικα, παγωτό, γιαούρτι, λάδι, και τροφές για μωρά. Στη συσκευασία όλων αυτών συχνά αναγράφεται η ένδειξη: "χαμηλά λιπαρά", ή "χωρίς γαλακτοκομικά" ή "υψηλής πρωτεΐνης", υποκατάστατο του κρέατος για τους χορτοφάγους.

Όμως, δεν αναφέρεται πάντα η ύπαρξη της σόγιας μέσα στα συστατικά. Πολλές τροφές περιέχουν σόγια ως συστατικό, χωρίς να αναγράφεται αυτό πουθενά. Στα σνακς, στα έτοιμα ροφήματα, σε προετοιμασμένα φαγητά, σε αλεύρια και αλλού υπάρχει σόγια. Πού βρίσκεται το κακό με τη σόγια;

Δυστυχώς, τα πιθανά αγαθά που προκύπτουν από την χρήση της επισκιάζονται από τις πιθανές βλάβες που προξενεί, γιατί περιέχει, σε πολύ υψηλότερα επίπεδα από ότι τα άλλα όσπρια, ένα οργανικό οξύ, το λεγόμενο φυτικό οξύ. Αυτό μπλοκάρει την πρόσληψη από το σώμα απαραίτητων μετάλλων όπως το ασβέστιο, το μαγνήσιο, το σίδηρο και ειδικά τον ψευδάργυρο. Το αργό και πολύωρο βράσιμο, εξουδετερώνει το φυτικό οξύ των συνηθισμένων οσπρίων, αλλά αυτό δεν είναι εφικτό με τη σόγια. Η σόγια επίσης περιέχει ισχυρούς αναστολείς ενζύμων, όπως αναφέραμε στην αρχή.

Πέρα όμως από όλα αυτά, η σόγια περιέχει αιμογλουτινίνη, έναν συγκολλητικό παράγοντα που κάνει τα ερυθρά αιμοσφαίρια να κολλάνε μεταξύ τους. Αυτά τα συγκολλημένα ερυθρά αιμοσφαίρια, δεν μπορούν να απορροφήσουν σωστά το οξυγόνο για να τροφοδοτήσουν τους ιστούς του σώματος και έτσι προσβάλλεται η καρδιακή υγεία. Ακόμη και στην σόγια που έχει υποστεί ζύμωση, όπως στο Τόφου, στο Νάτο, ή στο Τέμπεθ, οι παράγοντες αυτοί δεν εξαφανίζονται, αν και μειώνονται αρκετά.

Άλλο ένα πρόβλημα στη σόγια έχει να κάνει με τις ισοφλαβόνες που περιέχει. Αυτές είναι ενώσεις που μοιάζουν με τα οιστρογόνα και τα μιμούνται μέσα στον οργανισμό. Μπορεί κάποιος να αναρωτηθεί: "Μα, η σόγια ήταν τροφή επί χιλιάδες χρόνια στην Ασία". Ναι, αλλά ποια σόγια; Η άγρια σόγια, η σόγια Γλυκίνη, όπως λέγεται επιστημονικά.

Η σημερινή σόγια είναι το "βελτιωμένο" είδος Γλυκίνη Μαξ, που περιέχει σε μεγάλη ποσότητα αυτές τις ισοφλαβόνες.

Βρεφικές τροφές με σόγια

Αυτό που είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό, είναι η παρουσία της σόγιας στις βρεφικές τροφές. Είναι μάλιστα πολύ ενδιαφέρον, ότι πολλά βρέφη εμφανίζουν "αλλεργία" σε αυτές τις βρεφικές φόρμουλες. Ίσως το σώμα τους ενστικτωδώς απορρίπτει τους καταστολείς ενζύμων που υπάρχουν μέσα στη σόγια.

Υπάρχουν άφθονα στοιχεία ότι κάποιες ισοφλαβόνες όπως η γενιστίνη, είναι τοξικές, υπεισέρχονται στον κύκλο της ζωής των κυττάρων του μαστού, και δημιουργούν υπερπλασίες του επιθηλίου. Επιπλέον, ανα-

χαιτίζουν την θυροειδική περοξιδάση που κατασκευάζει τις ορμόνες του θυροειδούς T3 και T4. Η αναχαίτιση αυτή δημιουργεί θυροειδικές ανωμαλίες και αυτοάνοση θυροειδίτιδα. Στην πράξη, τα μωρά που καταναλώνουν τροφές με σόγια έχουν διπλάσιες πιθανότητες να αναπτύξουν μία από αυτές τις ασθένειες.

Οι ερευνητές αποκάλυψαν ότι, επειδή οι ισοφλαβόνες μιμούνται τα οιστρογόνα, 1% των κοριτσιών που τρέφονταν με γάλα σόγιας ή τροφές σόγιας εμφάνισαν σημάδια εφηβείας, όπως στήθος ή τριχοφυΐα πριν από την ηλικία των 3 ετών. Ένα εντυπωσιακό 48,3% των κοριτσιών στην Αμερική εμφάνισε και τα δύο χαρακτηριστικά μέχρι την ηλικία των 8 ετών.

Φανταστείτε, το πρόβλημα που δημιουργείται όταν ένα αγοράκι μεγαλώνει με σόγια. Είναι σαν να βομβαρδίζεται διαρκώς με θηλυκές ορμόνες, με ανάλογες επιπτώσεις.

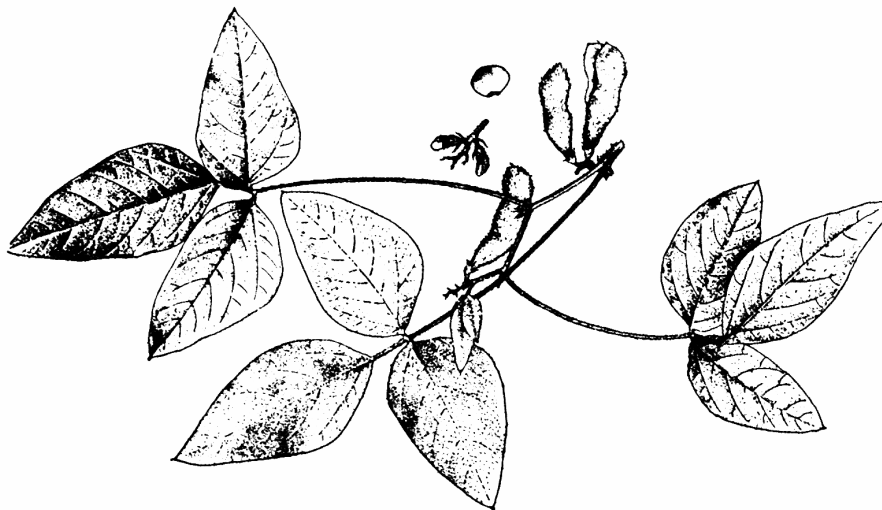
Πλασάροντας την "τέλεια τροφή"

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετές μελέτες που αφορούν την επιδραση της σόγιας στην υγεία.

Δυστυχώς, πολλές από αυτές τις μελέτες χρηματοδοτούνται και υπογράφονται από τις εταιρείες Βιομηχανίας σόγιας και φυσικά αποφαινόνται υπέρ της. Η βιομηχανία κέρδισε την μάχη της ζήτησης σόγιας, όταν άλλαξε την στρατηγική της, και αντί να την διαφημίζει ως φτηνό και καλό φαγητό για πολίτες με χαμηλά εισοδήματα, στράφηκε προς τους πλούσιους καταναλωτές και σε ανώτερο μορφωτικό επίπεδο. Για να τους πείσει να τηνβάλουν στη διατροφή τους την παρουσίασε ως μία "θαυματοουργή ουσία που προλαμβάνει τις καρδιακές παθήσεις και τον καρκίνο, απαλλάσσει από τις εξάρσεις, κτίζει γερά κόκαλα και μας κρατάει για πάντα νέους.

Η σόγια μπορεί να υποκαταστήσει το κρέας, το γάλα, το τυρί, το βούτυρο και τα αυγά."

Βέβαια η διαφήμιση κοστίζει, αλλά υπάρχει τεράστια χρηματοδότηση από τα Συμβούλια των Διαφόρων Πο-

λιτειών της Αμερικής, που υποστηρίζουν την Βιομηχανία της σόγιας προσφέροντας περίπου 80 εκατομμύρια δολάρια ετησίως.

Πώς το φασόλι γίνεται... τυρί

Η επεξεργασία που υφίσταται το όσπριο σόγια για να γίνει "εδώδιμο", δηλαδή να τρώγεται, είναι ακριβώς αυτή που την κάνει να μην τρώγεται! Στην ζύμωση, πρέπει προηγουμένως τα φασόλια της σόγιας να γίνουν πουρές και να εμβραχούν μέσα σε ένα αλκαλικό διάλυμα. Μετά αυτό το μίγμα του πουρέ θερμαίνεται στους 1150 C μέσα σε ταχυπιεστήρα. Αυτή η θέρμανση και η έμβρεξη, καταστρέφει τα περισσότερα - αλλά όχι όλα - τα φυτικά οξέα. Ταυτόχρονα όμως τροποποιεί τις πρωτεΐνες, ώστε να γίνονται πολύ δύσπεπτες και να χάνουν την αποτελεσματικότητά τους.

Δυστυχώς, το αλκαλικό διάλυμα παράγει ένα καρκινογόνο, την λυσινιαλίνη, ενώ μειώνει τα ήδη χαμηλά επίπεδα της κυστίνης που περιέχεται στην σόγια. Η κυστίνη παίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην αποτοξίνωση του συκωτιού, επιτρέποντας στο σώμα μας να φιλτράρει και να αποβάλλει τις τοξίνες. Δίχως ικανές ποσότητες κυστίνης, οι πρωτεΐνες της σόγιας είναι άχρηστες.

Η παραγωγή ελαίου από σόγια, είναι κι αυτή μία διαδικασία που απαιτεί υψηλή πίεση και θερμοκρασία. Έτσι καταστρέφονται και τα λιπαρά ο-

ξέα ω-3, που περιέχονται και για τα οποία τόσο πολύ διαφημίζονται τα φασόλια σόγιας.

Πριν να φτάσει στο πιάτο μας η σόγια, υφίσταται βάνουση επεξεργασία με Εξάνη ή άλλα διαλυτικά για να αποχωριστεί το λάδι από τον καρπό. Με εξαίρεση το ολικής αλέσεως αλεύρι, όλα τα άλλα προϊόντα σόγιας, περιέχουν ίχνη καρκινογόνων διαλυτικών.

Στην πραγματικότητα, μία διατροφή χωρίς σόγια δεν μειονεκτεί καθόλου, αρκεί να είναι πλούσια σε φρούτα και λαχανικά. Ακόμη καλλίτερα, αν ότι τρώμε είναι καθαρό από φυτοφάρμακα και λιπάσματα!

Brandon Finucan and Charlotte Gerson, "Soya- Too good to be true"

Dees C et al. " Dietary estrogens stimulate breast cells to enter the cell cycle ", Environ Health Perspect 105 (Suppl 3): 633-636 (1997)

Πετράκης NL et al. " Διεγερτική επίδραση των πρωτεϊνών της σόγιας στις εκκρίσεις του μαστού", Cancer Epid Bio Prev 5: 785-794 (1996)

Daniel Sheeman Ph. D. Διευθυντής του "Εθνικού Κέντρου τοξικολογικής έρευνας" στην Αμερική

Sally Fallon, άρθρο για την σόγια στο περιοδικό "Pediatrics"

Η Ελληνική Γεωργία & η Παγκοσμιοποίηση. Υπάρχει Διέξοδος για τους Έλληνες Αγρότες;

Γιώργος Κολέμπας

Μιλάμε για Παγκοσμιοποίηση της Γεωργίας από το 1995, όταν άρχισαν να μπαίνουν σε εφαρμογή οι συμφωνίες για τα γεωργικά προϊόντα από τον Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ). Η ΕΕ αντιμετωπίζεται από τον ΠΟΕ σαν ενιαία Αγορά. Έτσι η ευρωπαϊκή, άρα και η ελληνική γεωργία, έπρεπε να προσαρμοστεί στις συνθήκες του Ελεύθερου Εμπορίου.

Αυτό σημαίνει ότι τα γεωργικά προϊόντα τυχαίνουν της ίδιας μεταχείρισης απ' τα κράτη, ανεξάρτητα απ' τη χώρα παραγωγής και τη χώρα προορισμού τους. Κάθε είδος προστατευτισμού (δασμοί, επιδοτήσεις, ρυθμίσεις κλπ.) απ' τα κράτη, πρέπει σταδιακά να αρθούν. Για να μπορεί να ισχύει κάποιο μέτρο, πρέπει να ισχύει παντού για τα ομοειδή προϊόντα, ώστε να μην υπάρχει "αθέμιτος" ανταγωνισμός.

Έτσι η φυτική και ζωική παραγωγή σε κάθε χώρα θα πρέπει να στραφεί σε προϊόντα, που απ' τον τρόπο παραγωγής τους θα μπορούν, από άποψη τιμών, να είναι ανταγωνίσιμα διεθνώς.

Οι αγρότες λοιπόν σε κάθε χώρα, άρα και στην Ελλάδα, θα πρέπει να παράγουν βασικά για την διεθνοποιημένη αγορά και όχι για να ικανοποιούν τις ντόπιες ανάγκες. Τις συνθήκες της παγκοσμιοποιημένης αγοράς όμως τις καθορίζουν οι μεγάλες εταιρίες (αγρο-πολυεθνικές και οι αλυσίδες τροφίμων του λιανικού εμπορίου).

Ο ρόλος του αγρότη περιορίζεται σ' αυτόν του παραγωγού "πρώτων υλών" διατροφής για αυτές τις εταιρίες. Στην καλύτερη περίπτωση, όσοι έχουν τα κεφάλαια, την υποδομή, την τεχνογνωσία και την πληροφόρηση για τις συνθήκες στην παγκοσμιοποιημένη αγορά, μετατρέπονται σε επιχειρηματίες του αγροτικού τομέα. Είναι μια μικρή μερίδα. Οι μικροί αγρότες "τελειώνουν" και εγκαταλείπουν τα χωράφια, οι μεγάλοι "σκληρώνο-

νται" με δεσμευτικά συμβόλαια, αφού η διαπραγματευτική τους δύναμη είναι μειωμένη. Αυτό είναι το μήνυμα που έρχεται απ' την παγκοσμιοποίηση.

Πραγματικά: Οι ρυθμίσεις που υιοθέτησε η ΕΕ μέσω των ΚΑΠ, στο μεταβατικό στάδιο μέχρι την πλήρη απελευθέρωση ήταν του τύπου: άδειες καλλιέργειες (ατομικό δικαίωμα), όρια 3 στρεμματικά για κάθε καλλιέργεια, ποσοστώσεις και πλαφόν όγκου παραγωγής, τέλη συνυπευθυνότητας (για την επιπλέον παραγωγή), μειώσεις της πυκνότητας των ζώων ανά μονάδα βοσκήσιμης έκτασης κλπ. Οι ρυθμίσεις αυτές φανέρωσαν καθαρά τα προβλήματα της ελληνικής γεωργίας, αφού και αυτοί που την προηγούμενη περίοδο ήταν ευχαριστημένοι (κύρια 3 ομάδες παραγωγών: του βαμβακιού, του λαδιού και καπνού, που καρπώθηκαν το 60% των επιδοτήσεων της ΕΕ, πριν το ευρώ, τα 7 τελευταία χρόνια δόθηκαν 5 τρις δρχ. στους Έλληνες αγρότες), σταδιακά έπαψαν να είναι ευνοημένοι. Βλέπουν τα εισοδήματά τους να μειώνονται δραστικά (πτώση 3,8% στην πενταετία 1996-2001). Στους έτσι και αλλιώς εξουθενωμένους αγρότες των "φθινουσών" περιοχών, προστίθενται και οι δυσχερησιμότητες των εύφορων περιοχών (οι οποίοι πρωτοστατούν στις αγροτικές κινητοποιήσεις). Ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έχασε την αυτάρκειά της σε πολλά προϊόντα (π.χ. σιτηρά, φρούτα, λαχανικά κλπ.) και άρχισε τις εισαγωγές (το έλλειμμα π.χ. για το Α' εξάμηνο του 2001 στο ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων ανέβηκε στα 208,5 δις δρχ. Μόνο για ψωμί δίνει 10 δις δρχ. το μήνα κλπ.) [οι εισαγωγές ευνοούνται από το Υπουργείο Ανάπτυξης με δικαιολογία τον τιμάρημο].

Το τελικό αποτέλεσμα της 10ετίας 1991-2000 ήταν: Μείωση των φυτικών εκμεταλλεύσεων κατά 5,5%, των βοοειδών κατά 46,6%, των προβάτων κα-

τά 20,1%, των αιγών κατά 32,2%. Αντίθετα ο αριθμός π.χ. των βοοειδών αυξήθηκε κατά 9,8%. Τα μέλη των αγροτικών νοικοκυριών μειώθηκαν κατά 9%, ενώ υπήρξε εντυπωσιακή αύξηση στους μόνιμους εργάτες γεωργικών εκμεταλλεύσεων κατά 71,4% και των εποχιακών κατά 17,7%.

Όλα αυτά τα στοιχεία δείχνουν μια συγκεντρωποίηση των εκμεταλλεύσεων και παράλληλα μια επιχειρηματοποίηση στο χώρο. Ο παραδοσιακός αγρότης εξαφανίζεται και έχουμε τον επιχειρηματία του αγροτικού τομέα, που αρχίζει και απασχολεί εργαζόμενους. Τα αποτελέσματα αυτά θα ενταθούν και μέσα από τα 3 βασικά κοινοτικά προγράμματα για την Ελλάδα που βρίσκονται σε εξέλιξη:

α) Με το πρόγραμμα πρόωρης συνταξιοδότησης θα επιδιωχθεί να τα παρατήσουν οι παλιοί αγρότες που δεν μπορούν να αλλάξουν καλλιέργειες

β) Με το πρόγραμμα νεοεισερχόμενων αγροτών θα επιδιωχθεί να μην παράγονται προϊόντα που δεν "χρειάζονται" και δεν μπορούν να προωθηθούν στην παγκοσμιοποιημένη αγορά, αφού οι νέοι αγρότες πρέπει να επενδύουν σε καινούργια "επιλέξιμα" προϊόντα που δεν έχουν κορεσθεί (π.χ. ούζο, φέτα, ελιές Καλαμών, Σουλτανίνα, πορτοκάλια Βαλέντσια κλπ.), χωρίς αυτά να έχουν καθοριστεί ακόμα οριστικά (ποιος όμως εγγυάται ότι στο μέλλον δεν θα κορεσθούν και αυτά, όπως π.χ. έγινε με το βαμβάκι, όπου στις αρχές της 10ετίας του '80 στρέψανε όλους τους αγρότες προς αυτό.)

γ) Για το πρόγραμμα επιχειρηματικών δράσεων με στόχο τις επενδύσεις πάλι σε "επιλέξιμα" προϊόντα και την επεξεργασία τους, αλλά που θα εξασφαλίζουν υψηλή ποιότητα παραγωγής και συσκευασίας τους, θα βελτιώνουν το περιβάλλον και θα μειώνουν τις εισροές και τη χρήση ενέργειας. Το πρόγραμμα αυτό είναι ανεξάρτητο από ηλικία, αλλά έχει στόχο να μετατρέψει όσους αγρότες επι-

βιώσουν σε επιχειρηματίες, και βέβαια συνολικά μέσα και από τη συγκεντρωποίηση της γης, το πέρασμα της γεωργικής δραστηριότητας στις αγροβιομηχανίες. Σ' αυτό το πρόγραμμα εντάσσονται και οι επενδύσεις για βιολογικά προϊόντα, με αποτέλεσμα και η βιολογική γεωργία, αν δε έχει πέσει ακόμα, κι πέσει στα χέρια των αντίστοιχων εταιριών με την ενδιάμεση μεταρρύθμιση και την εισοδημο των νέων χωρών η κατεύθυνση αυτή θα ενισχυθεί.

Αυτή λοιπόν είναι η "αναδιάρθρωση" που προτείνει το Υπουργείο Γεωργίας και η κυβέρνηση στους Έλληνες αγρότες. Μια αναδιάρθρωση που χαρακτηρίζεται απ' τη λογική της παγκοσμιοποιημένης αγοράς να ρίχνει τα βάρη στις πλάτες των αγροτών. Η πλειοψηφία όμως των Ελλήνων αγροτών δεν έχει την ευελιξία να ανταποκρίνεται στις αλλαγές που προκαλούνται. Ό,τι είναι σήμερα προσοδοφόρο, αύριο μπορεί να είναι επιζήμιο. Οι των εύφορων περιοχών που έχουν επενδύσει στις εντατικές καλλιέργειες του βαμβακιού, του καπνού ή της ροδακινιάς είναι δύσκολα να αλλάξουν επειδή θα τους αχρηστευθεί ο εξοπλισμός τους που για να τον αποκτήσουν είχαν χρεωθεί στις τράπεζες τα προηγούμενα χρόνια.

Οι γεωργοί και κτηνοτρόφοι των ορεινών - φθινουσών περιοχών που καλλιεργούν είδη λαϊκής διατροφής και γαλακτοκομικά και αποτίνονταν στην εγχώρια αγορά, βλέπουν να μην μπορούν να συναγωνισθούν τις τιμές που προωθούν τα αντίστοιχα προϊόντα οι γνωστές ξένες αλυσίδες (Καρφούρ, Α-Β, Πριζουνίκ κλπ.) λιανικής, που κάνουν προσπάθειες σε πανευρωπαϊκό επίπεδο με αποτέλεσμα να διώχνονται απ' τα ράφια τους τα ελληνικά προϊόντα. Ακόμα και στις λαϊκές, όπου υπήρχε μια διέξοδος, βλέπουν να χάνουν το έδαφος, αφού στους πάγκους ένας μόνο στους 4 είναι παραγωγός. Οι 3 είναι μέλη ενός εμπορικού κυκλώματος που λειτουργεί με βάση την παγκοσμιοποιημένη αγορά και βαπτίζει ελληνικά προϊόντα που εισάγονται σε φθηνές τιμές (π.χ. η αιγυπτιακή πατάτα που βαπτίζεται ελληνική).

Διέξοδος θα βρίσκουν μόνο οι επιχειρηματικά οργανωμένοι, που θα μπορούν να ανταποκρίνονται στις εναλλασσόμενες συνθήκες στις διεθνείς αγορές των γεωργικών προϊόντων. Αν λοιπόν οι Έλληνες αγρότες δεχθούν την αναδιάρθρωση που προτείνει το Υπουργείο, δηλ. να σταματήσουν να καλλιεργούν ή να εκτρέφουν είδη που μπορούν να εισαχθούν φθηνότερα από αλλού, τότε θα επικρατήσουν και στη χώρα μας οι αγροβιομηχανίες και οι επιχειρηματικοί όμιλοι (οι συνεταιρισμοί έχουν μπει στο "χρονοντούλαπο"). Σωστά λοιπόν οι περισσότεροι αντιδρούν. Όμως αντιστέκονται με βάση τα προηγούμενα

καταναλωτή, υπερχρέωση στις τράπεζες, μεγάλες διαφορές εισοδημάτων μεταξύ μιας μειοψηφίας μεγαλοαγροτών και της πλειοψηφίας των μικρών, υποβάθμιση των αγροτικών προϊόντων, ρύπανση εδαφών, νερών και της ατμόσφαιρας (π.χ. το 15% των αερίων του "θερμοκηπίου" οφείλονται στη Γεωργία), επιβάρυνση υγείας καταναλωτών κλπ.

Να συνεχίσουν λοιπόν, όπως μέχρι τώρα, δεν είναι δυνατόν, όχι μόνο επειδή και να αλλάξει η Κυβέρνηση, η ίδια νεοφιλελεύθερη πολιτική της ΕΕ θα συνεχιστεί, αλλά και γιατί τα ίδια τα οικοσυστήματα δεν αντέχουν άλλο. Οι αλλαγές στο κλίμα και τα έντονα καιρικά φαινόμενα δεν είναι ανεξάρτητα απ' τις χρήσεις που γίνονται μέχρι τώρα στη γεωργία. Οι καταστροφές των 2 τελευταίων χρόνων που έγιναν λόγω του καιρού, έχουν σαν αιτία και την ίδια τη γεωργία.

Παραμένοντας εγκλωβισμένοι στη λογική της αγοράς, έστω και προστατευμένης, φθάνουν σε αδιέξοδο οι περισσότεροι. Οι υπεύθυνοι "νίπτουν τας χείρας", λέγοντας ότι "δεν φταίμε εμείς, φταίει η Ευρώπη, φταίει η παγκόσμια αγορά και ο Π.Ο.Ε".

Ποια είναι η διέξοδος;

Μπορεί να υπάρξει αναδιάρθρωση, που να αποτελέσει διέξοδο για τους Έλληνες αγρότες. Έξω όμως από τους όρους του ΠΟΕ και της Βιομηχανικής Γεωργίας. Αν υπάρξει ουσιαστική στροφή

σ' αυτό που έχει ονομαστεί "αγροτική" Γεωργία (Ζοζέ Μπορέ). Δηλ. μια γεωργία που θα στηρίζεται πρώτα στις ανάγκες του ίδιου του αγρότη, μετά της κοινότητάς του και της περιοχής του και στη συνέχεια των διπλανών περιοχών και της χώρας. Που θα στοχεύει στην όλο και μεγαλύτερη αυτοδυναμία της αλυσίδας: αγρότης - κοινότητα - περιοχή - χώρα.

Για την πλειοψηφία των Ελλήνων αγροτών, που τα επόμενα χρόνια θα έχουν πρόβλημα ύπαρξης και επιβίωσης, αυτό σημαίνει: πρώτα - πρώτα παράγουν την τροφή τους και στη συνέχεια παράγουν για τις ανάγκες της περιοχής τους. Γι' αυτό δεν

δεδομένα. Τα αιτήματά τους κινούνται προς την κατεύθυνση του να συνεχίσουν καλλιεργούν - εκτρέφουν τα ίδια είδη με τον ίδιο τρόπο, εξασφαλίζοντας το εισόδημά τους μέσω επιδοτήσεων.

Όμως έτσι, στην ουσία θέλουν να επιτείνουν τα αποτελέσματα, στα οποία έφθασε η ελληνική γεωργία τις προηγούμενες 10ετίες. Δηλαδή: Μονοκαλλιέργειες με μεγάλες εξωτερικές εισροές (χωμ. λιπάσματα, φυτοφάρμακα, ενέργεια, νερό), δυσανάλογη εκμηχάνιση, παραγωγή μεγάλων πλεονασμάτων, εξαφάνιση μοναδικών ελληνικών ποικιλιών, αρνητικό εμπορικό αγροτικό ισοζύγιο, μεγάλες διαφορές τιμών μεταξύ παραγωγού -

χρειάζονται να έχουν κανένα μηχανισμό έρευνας της αγοράς. Όλοι γνωρίζουν τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και των κοινοτήτων τους.

Προτού επικρατήσει η βιομηχανική γεωργία (πριν '50-'60) ο αγρότης ήταν πολυτεχνίτης από ανάγκη. Ανάλογα με την εποχή: έσπερνε - τρυγούσε - επισκεύαζε εργαλεία και αποθήκες - έκοβε ξύλα - κλάδευε - έβαζε τα ζώα να βοσκάνε - ασχολιόταν με τον λαχανόκηπό του κλπ. Τώρα, αν δεν μπορεί να εξελιχθεί σε επιχειρηματία ή δεν θέλει να γίνει εργάτης γης ή να φύγει από τη γη του, πρέπει πάλι από ανάγκη, να εφαρμόσει αυτό που λέγεται "πολυλειτουργικότητα". Η δραστηριότητά του να έχει πολλές διαστάσεις: οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική. Γι' αυτό απαιτείται απ' τη μεριά του γενικότερη κατανόηση των οικονομικών, κοινωνικών και οικολογικών εξελίξεων καθώς και γνώση και εμπειρίες για το ρόλο του στην κοινωνία της υπαίθρου. Η δράση του επηρεάζει άμεσα το έδαφος, το περιβάλλον, την βιοποικιλότητα, τα οικοσυστήματα, την απασχόληση και την τοπική κοινωνία, είτε το θέλει είτε όχι. Η δουλειά του πρέπει να είναι πολύπλευρη, με κάποιες πλευρές της όχι κερδοφόρες, όπως π.χ. για την αποκατάσταση της ισορροπίας στην περιοχή του.

Θα παράγει λοιπόν, θα μεταποιεί ο ίδιος τα προϊόντα του και θα τα διακινεί δημιουργώντας θέσεις εργασίας, θα προστατεύει το περιβάλλον, θα αποκτά σχέσεις με την τοπική κοινωνία και θα γίνεται παράγοντας της ζωής, της κοινότητάς του, αναπτύσσοντας κοινοτικές σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους και προωθώντας την κοινοτική πάλι αντίληψη για την οργάνωση της υγείας, της εκπαίδευσης, της κουλτούρας, της τροφής κλπ.

Έτσι, εκτός των άλλων, θα βοηθήσει να κρατηθεί ζωντανή η περιοχή του και να οργανωθεί γενικότερα η επαρχιώτικη αγροτική κοινωνία. Ξεφεύγοντας απ' τη νοοτροπία της απλής εμπορευματικής διαδικασίας, όπου ο αγρότης παράγει για να παραδώσει στον έμπορο ή το βιομήχανο και στη συνέχεια να εισπράξει και να τρέφεται ο ίδιος και η οικογένειά του από το σούπερ - μάρκετ, θα εμπλουτίσει με τέτοια στοιχεία τη ζωή του, που θα την κάνει επιθυμητή για τον καθένα.

Έτσι, εκτός των άλλων θα αποφευχθούν και οι μεσάζοντες και για

την παραγωγή που θα διαθέτει προς τρίτους, θα παίρνει σωστές και δικαιές τιμές. (Σήμερα οι τιμές είναι εξευτελιστικές για τον παραγωγό και απ' τη μια οι καταναλωτές πληρώνουν πολύ μικρό μέρος του εισοδήματός τους για τροφή, απ' την άλλη και απ' αυτό το μεγαλύτερο ποσοστό πάει στους εμπόρους και τις βιομηχανίες μεταποίησης - συσκευασίας). Απ' την άλλη, τι στιγμή που ο "πολυλειτουργικός" αγρότης θα παράγει και για τον εαυτό του, είναι φανερό ότι θα μπει και στη λογική της υγιεινής τροφής για τον εαυτό του και άρα εύκολα θα στραφεί προς την οικο-βιο-καλλιέργεια και την οικο-βιο-ζωοτροφία, γιατί δεν θα θέλει να τρώει τα δηλητήρια, που πριν με ελαφριά καρδιά χρησιμοποιούσε, επειδή παρήγαγε για την απρόσωπη αγορά. Επίσης πιο εύκολα θα αναδιαρθρώσει τις ανάγκες του και θα ξεφύγει απ' τον καταναλωτισμό και τις εξωτερικές εισροές. Θα αναγκασθεί να επανέλθει σε είδη και ποικιλίες που δεν χρειάζονται χημική υποστήριξη, αλλά θα είναι δοκιμασμένες στην περιοχή, δηλ. τις ξεχασμένες ντόπιες ποικιλίες και ράτσες και θα ξεφύγει απ' τα υβρίδια και τα γενετικά τροποποιημένα στο μέλλον.

Κάποια στοιχεία αυτής της κατεύθυνσης υπάρχουν ήδη, κύρια όμως από νέους αγρότες των "φθινουσών" περιοχών. Έχουμε δει αγρότες να διαφοροποιούν τις δραστηριότητές τους: γίνονται "Ξενοδόχοι", "μάγειρες" ("αγροτουρισμός"), έμποροι τοπικών προϊόντων ή πουλάν στα κτήματά τους σε άμεση σχέση με τον καταναλωτή ή στις λαϊκές ή σε μικρούς κύκλους πελατών. Οργανώνουν επισκέψεις στα αγροκτήματα, κάνουν τους οδηγούς σε περιπάτους ή συμμετέχουν σε παιδαγωγικά σεμινάρια σχολείων (περιβ. εκπαίδευση). Προσπαθούν να οργανωθούν σε ενώσεις παραγωγοαναλωτών, να δημιουργήσουν εναλλακτικά δίκτυα διανομής και αλληλεγγύης ή να δημιουργήσουν οικοκοινότητες.

Αυτές οι δραστηριότητες αναπτύσσονται επειδή ανταποκρίνονται στην ανάγκη όλο και περισσότερων κατοίκων των τοπικών και μεγαλύτερων πόλεων, που θέλουν μια καλύτερη ποιότητα διατροφής, να προσεγγίσουν τη φύση και να γνωρίσουν τους ανθρώπους που εργάζονται σ' αυτή και γιατί όχι να ξαναεπιστρέψουν στην επαρχία.

Όλα αυτά βέβαια απέχουν πολύ

απ' το να είναι κίόλας ένα κίνημα. Θα πρέπει λοιπόν να βοηθήσουμε όλο, ώστε τα επόμενα χρόνια να δημιουργηθεί ένα τέτοιο κίνημα "πολυλειτουργικών" νέων αγροτών με κοινοτική αντίληψη, που θα αναζωογονήσει την τοπική αγροτική κοινωνία δημιουργώντας αντίστοιχους θεσμούς.

Για να διευκολυνθεί η ανάπτυξή του, τα άμεσα αιτήματα προς την πολιτεία θα πρέπει να είναι του τύπου:

1. Αγροτική έρευνα για τεχνικές καλλιέργειας - εκτροφής και μεταποίησης, προσιτές τους αγρότες και ήπιες για το περιβάλλον.

2. Υποστήριξη ντόπιων ποικιλιών και ρατσών, με επιτόπου προστασία διάφορων περιοχών (όπως π.χ. έχει προτείνει και η ελληνική τράπεζα γενετικού υλικού).

3. Ελεύθερη διακίνηση και ανταλλαγή τους μεταξύ των παραγωγών.

4. Απαγόρευση των γ.τ.ο.

5. Ευνοϊκή αντιμετώπιση της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων απ' τους ίδιους τους παραγωγούς, χωρίς να χάνουν την ιδιότητα του αγρότη (σήμερα για να κάνει κανείς επίσημα μεταποίηση, πρέπει να δημιουργήσει βιοτεχνική ή βιομηχανική επιχείρηση).

6. Οι λαϊκές στα χέρια των παραγωγών. Δημιουργία - επέκταση λαϊκών βιολογικών προϊόντων.

7. Στήριξη των παραδοσιακών - εναλλακτικών τεχνών - επαγγελμάτων.

8. Συμφιλίωση της γεωργίας με το περιβάλλον μέσω συμπληρωματικών απασχολήσεων στην ύπαιθρο (αποκατάσταση ισορροπίας στις καλλιεργούμενες εκτάσεις, δάση, ποτάμια κλπ.), που θα αμείβονται απ' την πολιτεία για συμπλήρωση εισοδήματος καθώς και δραστηριοτήτων που θα επανασυνδέουν τους κατοίκους των πόλεων με τη φύση.

9. Υποστήριξη - ενίσχυση συλλόγων - συνδέσμων παραγωγών- καταναλωτών, που εκτός των άλλων θα εξασφαλίζουν και τον ποιοτικό έλεγχο των προϊόντων.

10. Υποστήριξη της ανάπτυξης ήπιων μορφών ενέργειας (βιοκαύσιμα, βιομάζα, αιολική, ηλιακή κλπ.) και υλικών (φυσικά λιπάσματα, σκευάσματα προστασίας κλπ.).

11. Ζωοτροφές απαλλαγμένες από επικίνδυνα πρόσθετα και μεταλλαγμένα, στήριξη της εκτατικής ήπιας ζωοτροφίας και των ολοκληρωμένων αγροκτημάτων (φυτά-ζώα) κλπ.

Για μια βιώσιμη γεωργία

Γιώργος Αντωνόπουλος, βιοκαλλιεργητής

Πρώτα θα ήθελα να κάνω μια αναφορά στη λεγόμενη "πράσινη επανάσταση", τη μέθοδο καλλιέργειας από το 1950 ως και σήμερα, να δούμε πόσο πράσινη και πόσο επανάσταση είναι τελικά.

Η χημική βιομηχανία, αφού δοκίμασε τα προϊόντα της σε δύο παγκόσμιους πολέμους, προώθησε τελικά ένα μοντέλο καλλιέργειας βασισμένο στα λιπάσματα, τα φυτοφάρμακα, την εκτεταμένη χρήση γεωργικών μηχανημάτων, τη μονοκαλλιέργεια και τη χρήση των υβριδίων, δίνοντας σε αυτά ορισμένες ιδιότητες με βασικό στόχο την αύξηση της παραγωγής. Οι "ευεργετικές" ιδιότητες των υβριδίων δεν μπορούν να εκδηλωθούν παρά μόνο με την προσθήκη λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και εντατική άρδευση. Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι τα υβρίδια παράγουν σπόρους που κατά κύριο λόγο είναι στειροί ή δεν δίνουν στα επόμενα φυρά τα ίδια χαρακτηριστικά. Το νέο αυτό μοντέλο καλλιέργειας προκάλεσε φτώχεια του αγροτικού τοπίου, με εξαφάνιση πολλών ειδών φυτών και ζώων, με εξαφάνιση και υποβάθμιση της άγριας χλωρίδας και πανίδας. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τις 111 ντόπιες ποικιλίες μαλακού σταριού, τις 139 σκληρού, τις 99 ντόπιες ποικιλίες κριθαριού, τις 39 βρώμης, τις 294 καλαμποκιού και πολλών άλλων φυτών και ζώων δεν έχει απομείνει σχεδόν τίποτα.

Έτσι ο αγρότης έκανε το μεγάλο λάθος και απομακρύνθηκε από τη φύση. Αγνόησε αυτό που γινόταν χιλιάδες χρόνια, ο αγρότης να έχει το δικό του σπόρο, να είναι αυτάρκης ώστε να έχει την αυτονομία του, την ανεξαρτησία του και ενώ συνεργαζόταν μόνο με το θεό - τη φύση - και τη γη του, τώρα είναι εξαρτημένος από τις εταιρείες λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, σπόρων και στη συνέχεια από τους μεσάζοντες για την προώθηση των προϊόντων του. Είναι γνωστό πλέον ότι ενώ το εισόδημα του αγρότη μειώνεται, όλοι οι υπόλοιποι που είναι

γύρω του κερδοσκοπούν και το κόστος παραγωγή χρόνο με το χρόνο γίνεται δυσβάσταχτο.

Η χρήση λιπασμάτων και χημικών οδήγησε στη ρύπανση της γης με επικίνδυνες ουσίες που έχουν ως αποτέλεσμα όχι μόνο να μολύνουν τον υδροφόρο ορίζοντα αλλά και να νεκρώνουν το έδαφος. Δημιουργήθηκε μια νέα τάξη πραγμάτων, στην οποία ο άνθρωπος έχασε τον αυτοσεβασμό του και ο καθένας είναι αιχμάλωτος στις καινούργιες καταναλωτικές συνήθειες και το κυνήγι του χρήματος.

Σε μια κοινωνία άγχους, βολέματος και τρεξίματος, όλοι τρέχουμε για να προλάβουμε. Ότι αναπνέουμε, τρώμε και ακόμη ότι σκεφτόμαστε, είναι υποβαθμισμένο. Η τροφή μας πλέον είναι χημεία, δεν τρεφόμαστε απλά γεμίζουμε το στομάχι μας. Το πρόβλημα υποσιτισμού που δεν λύθηκε - όπως υπόσχονται οι εταιρείες - εξακολουθεί να μεγαλώνει και να χρησιμοποιείται από τους υπερασπιστές της ΓΕΝΕΤΙΚΗΣ ΜΗΧΑΝΙΚΗΣ.

Μόνο αφελείς θα πίστευαν ότι υπάρχει άλλος στόχος εκτός από το κέρδος και την επέκταση του σε όλες τις σφαίρες της κοινωνικής ζωής. Αυτό που θέλω να επισημάνω εδώ είναι ότι δεν υπάρχει γυρισμός, είναι δρόμος χωρίς επιστροφή. Η απελευθέρωση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών στη φύση θα έχει ανεξέλε-

γκτες και απρόβλεπτες συνέπειες. Αν με την επιστημονική γεωργία ο αγρότης ήταν μια φορά εξαρτώμενος, τώρα είναι χίλιες. Κάθε χρόνο θα πρέπει να αγοράζει νέους σπόρους, θα πληρώνει ποσοστό χρήσης της τεχνολογίας και θα χρησιμοποιεί αναγκαστικά όλο το πακέτο προϊόντων των εταιρειών, δηλ. μιλάμε για μια κυριαρχία επικυρωμένη και με διεθνείς νόμους. Πάνω σε αυτό έχω να κάνω την εξής πρόταση, ειδικά τώρα που και οι συγκυρίες βοηθούν (καλλιέργεια βαμβακιού): Όπως γνωρίζουμε οι γεωργοί αγοράζουν "ξένα" σπόρια (αμερικάνικα), πιστεύοντας ότι θα τους αποδώσουν παραγωγή, αυτά όμως είναι επιμολυσμένα με τροποποιημένους οργανισμούς με αποτέλεσμα την υποβάθμιση της ποιότητας των προϊόντων που παράγονται και με αρνητικές συνέπειες στην υγεία τη δική μας και των παιδιών μας. Τα προϊόντα όμως που θα είναι απαλλαγμένα από τροποποιημένους οργανισμούς τα επόμενα χρόνια θα είναι περιζήτητα και πολύ ακριβότερα.

Πρέπει να ληφθούν μέτρα από τώρα, αν καθυστερήσουμε έστω και λίγο θα είναι πολύ αργά. Πρέπει οι ενώσεις των παραγωγών να πάρουν πρωτοβουλία να ενημερώσουν τους παραγωγούς και να δημιουργήσουν κέντρο σποροπαραγωγής, από όπου θα διατίθεται ελληνικός σπόρος στους έλληνες αγρότες. Ειδικά τώρα, που με τα νέα μέτρα στο δικαίωμα παράδοσης του βαμβακιού ανοίγουν πλατιά οι πόρτες για μια τέτοια προσπάθεια.

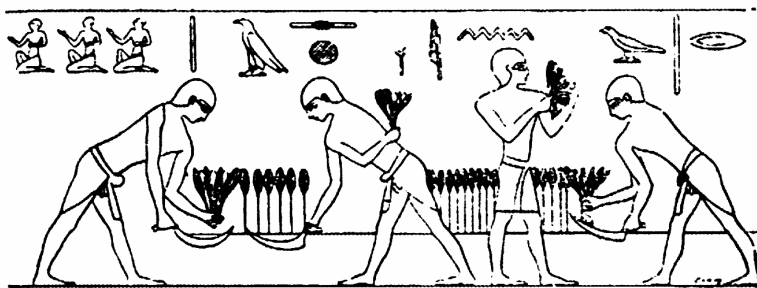
Σ' αυτό πρέπει να επισημανθεί όμως, ότι όπως προέκυψε από τα αποτελέσματα εργαστηριακών αναλύσεων που έγιναν για λογαριασμό του Υπ. Γεωργίας, σημαντικές ποσότητες μεταλλαγμένου βαμβακόσπορου προέρχονταν από ντόπια σποροπαραγωγή. Με άλλα λόγια, σημαντικές ποσότητες μεταλλαγμένου βαμβακιού καλλιεργήθηκαν στη χώρα μας. Συγκεκριμένα 33 από τις 77 επιμολυσμένες σπορομερίδες που εντοπίστηκαν είναι εγχώριας σποροπαραγωγής.

γής. Ανήκουν όλες στην ποικιλία Λίδας, την εμπορεύεται αποκλειστικά ο αγροτικός οίκος Σπύρου, στην ίδια εταιρεία ανήκουν 67 από το σύνολο των 77 επιμολυσμένων σπορομερίδων που εντοπίστηκαν. Αυτό σημαίνει ότι για τη δημιουργία ντόπιων σπορομερίδων πρέπει να υπάρξει πολύ αυστηρός έλεγχος και η όλη διαδικασία παραγωγής πρέπει να αρχίσει πάλι από την αρχή.

Τώρα ας περάσουμε στην οικολογική γεωργία. Πρώτα όμως πρέπει να ξεκαθαρίσουμε κάποια πράγματα.

Η ανθρώπινη γνώση είναι τόσο μικρή, που τελικά ο άνθρωπος δεν γνωρίζει τίποτα, ειδικά η επιστημονική κοινότητα που μπροστά στο μυστήριο της φύσης γνωρίζει λίγα πράγματα. Παράδειγμα σχετικά με τις καλλιέργειες: Οι επιστήμονες πήραν ένα φυτό, π.χ. στάρι, και βρήκαν τα διάφορα θρεπτικά συστατικά που χρειάζεται για να αναπτυχθεί, τα δίνουν στο φυτό με τη μορφή λιπάσματος και συμπεραίνουν ότι το φυτό χρειάζεται το συγκεκριμένο λίπασμα για να αναπτυχθεί. Έτσι έχουν τον καθένα, αλλά δεν μπορούν να τους ενώσουν όλους μαζί, δηλ. τελικά, γνωρίζουν αρκετά για τα επιμέρους κομμάτια αλλά δεν γνωρίζουν τη φύση. ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΤΗ ΦΥΣΗ. Οι επιστήμονες αποκαλούν το έδαφος ανόργανη ύλη, αλλά κάπου εκατό εκατομμύρια μικροοργανισμοί ζουν μόνο μέσα σε ένα γραμμάριο χώμα. Αυτοί οι μικροοργανισμοί δεν υπάρχουν εκεί χωρίς λόγο, ο καθένας βρίσκεται εκεί για ένα σκοπό, αγωνίζεται και συνεργάζεται με τους άλλους συνεχίζοντας έτσι τους κύκλους της φύσης. Ανύπαρκτη είναι η έρευνα σε σχέση με τα λιπάσματα, φυτοφάρμακα και τους μικροοργανισμούς του εδάφους, το μέγεθος της έρευνας που χρειάζεται μόνο για ένα γραμμάτιο χώματος, μόνο για ένα κόκκο κάνει τον ανθρώπινο νου να σαστίζει. Τα αποτελέσματα στην οικολογική γεωργία προκαλούν δέος όταν υπάρχει συνεργασία θεού, φύσης και ανθρώπου.

Πως θα το καταφέρουμε αυτό; Πρώτον θα πετάξουμε από το χωράφι μας όλους αυτούς που κερδοσκοπούν σε βάρος μας και σε βάρος της φύσης (εταιρείες λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, σπορών, μεσάζοντες κλπ.). Επιστροφή στους απλούς νόμους της φύσης, που θα προσπαθήσουμε να τους καταλάβουμε και να τους αναλύσουμε πάντα με το μάτι

της φύσης και όχι με τη δική μας λογική, προσπαθώντας να πείσουμε τον εαυτό μας ότι η συνεργασία αυτή θα φέρει τέτοια αποτελέσματα που ούτε καν τα φανταζόμαστε. Αν δεν το πιστέψουμε αυτό, ποτέ δεν θα γίνουμε βιοκαλλιεργητές - ή αν γίνουμε θα είμαστε μικρών δυνατοτήτων αφού ποτέ δεν θα καταλάβουμε ή δεν θα είμαστε διατεθειμένοι να κάνουμε θυσίες για να αναστήσουμε και να ξαναζωντανέψουμε τη γη μας. Πρέπει σε όλα τα προβλήματα να βρίσκουμε την αιτία και εκεί να στοχεύουν οι λύσεις που βρίσκουμε.

Πρέπει να αποφασίσουμε να καλλιεργούμε με γνώμονα τις ανάγκες του χωραφιού και όχι ότι μας αρέσει ή συμφέρει περισσότερο. Σαν κύριο βασικό σκοπό βάζουμε την ελάττωση των εξόδων και την αύξηση της παραγωγής χρόνο με το χρόνο. Δεν καιμε ποτέ πια τα υπολείμματα της προηγούμενης καλλιέργειας (καλό θα ήταν να κάνουμε θρυμματισμό των υπολειμμάτων) για την αφομοίωση από τη γη με αποτέλεσμα την πιο γρήγορη δημιουργία χούμου. Καταργούμε την μονοκαλλιέργεια, όσες περισσότερες καλλιέργειες τόσο καλύτερα. Δημιουργούμε φυσικούς φράχτες, μικρές λίμνες με στόχο να ξαναφέρουμε όσο το δυνατό περισσότερη ζωή στο κτήμα. Όσοι περισσότεροι οργανισμοί ζουν στο κτήμα μας (φυτά, ζώα, μικροοργανισμοί κλπ) τόσο μεγαλύτερη αρμονία και ισορροπία θα έχουμε. Δεν υπάρχουν στη φύση βλαβεροί και ωφέλιμοι οργανισμοί, εύκολα μετατρέπονται οι βλαβεροί σε ωφέλιμοι και οι ωφέλιμοι σε βλαβερούς. Είναι δουλειά της φύσης, αυτή ξέρει τον αλάνθαστο τρόπο να κρατάει τις λεπτές ισορροπίες. Να προσπαθούμε να αποφύγουμε το βαθύ όργωμα, το αναποδογύρισμα του χώματος φέρνει αρνητικά αποτελέσματα, χαλάει τη δομή του εδάφους, δημιουργεί προϋποθέσεις για εύκολο "ταράσωμα", φέρνει πολλά σπόρια στην επιφάνεια και καταστρέφει πολ-

λούς μικροοργανισμούς που με πολύ προσπάθεια δημιουργήθηκαν. Άλλοι μικροοργανισμοί ζουν σε βάθος μισού πόντου άλλοι σε βάθος ενός, δύο, δέκα ή είκοσι. Αναστρέφοντας το χώμα φέρνουμε τους οργανισμούς από τα βαθύτερα στρώματα σε συνθήκες που δεν μπορούν να ζήσουν, δηλ. "φέρνουμε τα πάνω κάτω". Η γη δεν έχει ανάγκη το δικό μας όργωμα, αυτοκαλλιεργείται και το βαθύ όργωμα το κάνει με φυσικούς τρόπους, αυτούς πρέπει να μιμηθούμε. Δεν επεμβαίνουμε στο χωράφι με μηχανήματα χωρίς λόγο, προσπαθούμε να το ελαχιστοποιούμε έτσι ώστε να μην καταστρέφουμε τη δομή του και μαζί τις προϋποθέσεις που υπάρχουν για καλή παραγωγή. Κάνουμε πρόγραμμα αμειψισποράς, με κύριο γνώμονα η προηγούμενη καλλιέργεια να βοηθάει την επόμενη. Χρησιμοποιούμε φυρά χλωρής λίπανσης, τα οποία ενσωματώνουμε στο έδαφος. Έτσι έχουμε αύξηση της οργανικής ουσίας, περισσότερους οργανισμούς σκουλήκια, έντομα κλπ.

Βασικότερος στόχος όμως θα είναι η καλλιέργεια με ντόπιους σπόρους. Μέσα σε αυτούς βρίσκεται η θεία δύναμη της φύσης, ο ιδρώτας, η ιστορία, η εμπειρία και ο πολιτισμός του έλληνα αγρότη. Δεν γίνεται να μιλάμε για οικολογική γεωργία και να καλλιεργούμε υβρίδια, είμαστε υποκριτές. Δυστυχώς πολλοί λίγοι βιοκαλλιεργητές τους χρησιμοποιούν. Τα πλεονεκτήματά τους είναι ότι παρουςιάζουν ανθεκτικότητα στις ασθένειες, έχουν αναπτύξει μηχανισμούς άμυνας σε σχέση με το περιβάλλον στο οποίο ζουν, έχουν λίγες απαιτήσεις σε τροφή, άρδευση, ελαχιστοποιούν την ανθρώπινη εργασία, συμβάλλουν στην ισορροπία και την ποικιλότητα του χωραφιού.

Κάνοντας τα παραπάνω, είμαστε έτοιμοι να παράγουμε και να προωθήσουμε τα προϊόντα μας στην αγορά. Εδώ χρειάζεται μεγάλη προσοχή.

Τα τελευταία χρόνια ακούμε και

βλέπουμε συνεχώς "οικολογικά προϊόντα" (όλα έχουν βαφτιστεί οικολογικά). Μικροί και μεγάλοι επενδυτές μυρίστηκαν κέρδη και εισέβαλαν στο χώρο να επωφεληθούν οικονομικά και να τον ελέγξουν, Κοντομηνάς, Φουρλής, Κωτσόβολος και άλλοι πολλοί που ξεφυτρώνουν καθημερινά.

Πολλά εισαγόμενα προϊόντα έχουν εισβάλλει στην ελληνική αγορά και πουλιούνται ως ελληνικά, σε βάρος καταναλωτών και παραγωγών, ο κρατικός έλεγχος είναι ανύπαρκτος, πολλά από αυτά έχουν τόσο πολύ πλαστικό στη συσκευασία τους που σε κάνουν να αηδιάζεις. Έμποροι διαθέτουν στους βιοκαλλιεργητές βοηθητικά σκευάσματα, αμφίβολης αξίας. Πολλοί παριστάνουν τους ειδικούς στη βιολογική γεωργία, χωρίς να έχουν καμία γνώση. Είναι και πολλοί που πέρασαν στην άλλη όχθη της οικολογικής γεωργίας, ξεχνώντας αυτά που έλεγαν χθες, κάνοντας περισσότερη ζημιά στο χώρο, εκμεταλλεύονται τους βιοκαλλιεργητές και γίνονται εύκολα πιστευτοί κυρίως από νέους καλλιεργητές, λόγω της προηγούμενης πορείας τους.

Οι πιστοποιητικοί οργανισμοί έχουν πολλές διαφορές μεταξύ τους. Υπάρχουν αγρότες που "μετακινήθηκαν" στην οικολογική γεωργία, όχι λόγω συνειδητοποίησης αλλά με κερδοσκοπικά κίνητρα. Υπάρχουν πολλά μαγαζιά οικολογικών προϊόντων από άσχετους που ανοίγουν με γνώμονα το κέρδος.

Έτσι πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί όταν αγοράζουμε ένα προϊόν ως οικολογικό. Προσωπική μου γνώμη είναι ότι ενώ ο χώρος φουσκώνει σαν μπαλόνι, ο καταναλωτής θα χάσει την εμπιστοσύνη του στην οικολογική αγορά και θα ταυτίσει τα συμβατικά προϊόντα με τα οικολογικά. Έτσι μέσα από όλη αυτή την κατάσταση θα επιβιώσουν οι συνειδητοί παραγωγοί, αυτοί που θα ακολουθήσουν το δύσκολο αλλά σωστό τρόπο, αυτοί που θα μείνουν πιστοί στις αρχές της οικολογικής γεωργίας.

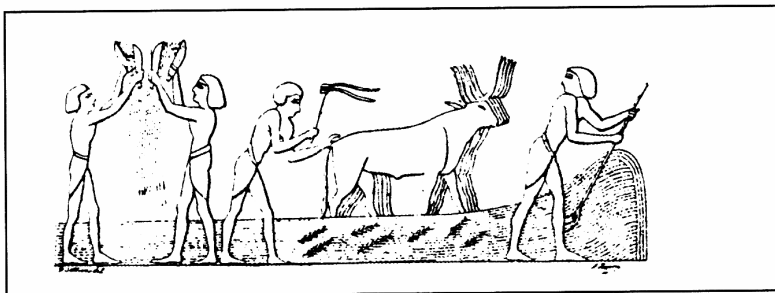
Ένα προϊόν είναι οικολογικό όχι μόνο λόγω του τρόπου παραγωγής του, αλλά και του δρόμου που ακολουθεί μέχρι το πιάτο του καταναλωτή. Όχι προϊόντα σε εταιρείες και μεγαλεμπόρους, αλλά να βρούμε δικούς μας τρόπους διάθεσης, δημιουργώντας σχέσεις εμπιστοσύνης, φιλίας, αλληλεγγύης με τους καταναλωτές αλλά και ελέγχου. Σχέσεις που θα αντέχουν στο χρόνο και θα προω-

θούν την οικολογική γεωργία. Τα χρήματα στην οικολογική γεωργία δεν έρχονται αμέσως, θα έρθουν όταν πρέπει και όταν το αξίζουμε. Πολλοί θα εγκαταλείψουν την οικολογική γεωργία τα επόμενα χρόνια, χωρίς να αναλάβουν τις ευθύνες τους, ισχυριζόμενοι ότι αυτός ο τρόπος παραγωγής είναι πολυέξοδος, ασύμφορος και αδύνατος.

Τέλος θέλω να σταθώ λίγο και στην προώθηση της οικολογικής γεωργίας από το κράτος. Πολλές αναφορές γίνονται τα τελευταία χρόνια από διάφορους υπουργούς και πολλές προτάσεις να στραφούν οι γεωργοί σε αυτό το χώρο. το θέλουν πραγματικά, δίνουν τα κίνητρα που πρέπει ή είναι λόγια εντυπωσιασμού; Θα σας αφήσω να βγάλετε μόνοι σας συμπέρασμα.

Κάτι για τους βιοκαλλιεργητές που χρησιμοποιούν ντόπιους σπό-

ροϊόντων και πληρώνουν ακριβό στρεμματικό χαράτσι στους πιστοποιητικούς οργανισμούς για να πάρουν την τυπική πιστοποίηση (τυπική λόγω του τρόπου που γίνεται ο έλεγχος), κόστος σημαντικό που δεν έχουν οι συμβατικοί γεωργοί. Οι παραγωγοί δεν έχουν δικαίωμα μεταποίησης των προϊόντων τους (πρωτογενής μεταποίηση) και αν δοκιμάσουν να το κάνουν χάνουν την ιδιότητα του αγρότη (αντιμετωπίζονται ως βιομηχανοί), με εξαίρεση το σταφύλι. Έτσι κανένας παραγωγός δεν μπορεί να επιδοτηθεί και να φτιάξει μια μικρή οικογενειακή μονάδα μεταποίησης των προϊόντων του. Το Γ πακέτο Ντελόρ δεν πηγαίνει στις αγροτικές μικρομεσαίες μονάδες, αλλά στους μεγαλοεπιχειρηματίες. Το πρόβλημα για τους βιοκαλλιεργητές είναι ιδιαίτερης σημασίας. Σχεδόν όλοι μας είμαστε και μεταποιητές. Η πρόσβαση στην αγορά είναι

ρους. Η παραγωγή ποσότητας ντόπιου σπόρου είναι πολύχρονη, πολυέξοδη και κουραστική διαδικασία (θέρισμα με δρεπάνι, ψαλίδισμα, πάτημα στο αλώνι), αφού από 50 τ.μ. πρέπει να δημιουργήσουμε σπόρο για μεγάλη καλλιέργεια. Οι σπόροι σώζονται από τους πρωτοπόρους βιοκαλλιεργητές, ενώ το κράτος δεν βοηθά καθόλου. Ενώ έχουμε το δικό μας ντόπιο σπόρο, το κράτος μας υποχρεώνει να αγοράζουμε συμβατικό (που είναι ακατάλληλος για τη βιολογική γεωργία), για να αποκτήσουμε καρτέλες πιστοποίησης και τιμολόγιο για να πάρουμε την επιδότηση που παίρνουν όλοι οι γεωργοί. Έτσι έχουμε ένα επιπλέον έξοδο από ότι οι άλλοι παραγωγοί (φόρος προσπάθειας) και επιπλέον θεωρούμαστε παράνομοι αφού δεν χρησιμοποιούμε τον πιστοποιημένο σπόρο. Οι καλλιεργητές που έχουν κλείσει 5 χρόνια στη βιολογική γεωργία δεν παίρνουν καμία οικονομική ενίσχυση, ενώ έχουν το ρίσκο καλλιέργειας και πώλησης των

δύσκολη και αναγκαζόμαστε ή να πετάξουμε ή να μεταποιήσουμε τα προϊόντα μας. Όμως δεν μπορούμε να έχουμε άδεια μεταποίησης χωρίς να χάσουμε την αγροτική μας ιδιότητα. Έτσι είμαστε πολύ ευάλωτοι (νόμοι εφορίας και κράτους πολλοί και αυστηροί), ειδικά τώρα που στο χώρο έχουν εισβάλει οι έμποροι. Η εγκύκλιος που καθορίζει ποια προϊόντα ιδίας παραγωγής, πρωτογενούς μεταποίησης, χαρακτηρίζονται βιομηχανικά ή αγροτικά είναι η 17/1954 και τότε που ορίστηκε δεν υπήρχε οικολογική γεωργία. Είναι μια εγκύκλιος που έγινε πριν 50 χρόνια.

Το κράτος αν δεν μπορεί να δώσει κίνητρα για την βιολογική γεωργία ας μην βάζει εμπόδια. Το υπουργείο γεωργίας και το γραφείο βιολογικής γεωργίας ενημερώθηκαν από μένα προσωπικά για αυτά τα σοβαρά προβλήματα από τις 29/1/2001, ως εκπρόσωπο των Βιοκαλλιεργητών Θεσσαλίας, του περιοδικού "ΝΕΑ ΣΕΛΗΝΗ" και του ΠΕΛΙΤΙ.

Τοπικές ΟΙΚΟ-ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ αλληλεγγύης και συνεργασίας

Οικοκοινότητα

Το συνθετικό "οίκο-" όχι με την τρέχουσα σημασία του οικολογικού περιεχομένου, αλλά με την αρχαιοελληνική έννοια του "Οίκου"

Ζούμε σήμερα τη λεγόμενη "παγκοσμιοποιημένη" φάση της οικονομίας της αγοράς και σε τοπικό και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι κάθε είδους αγορές, από αυτή των εμπορευμάτων μέχρι την αγορά εργασίας, κεφαλαίων ή του ελεύθερου χρόνου, έχουν γίνει οι αόρατοι ρυθμιστές της καθημερινής ζωής μας. Στις κοινωνίες του "αναπτυγμένου" κόσμου είμαστε εγκλωβισμένοι σε οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις που την ανάγκη του κάθε ανθρώπου για δράση και εισόδημα τη συγχέουν με την "μισθωτή εργασία", ή την παραγωγή εμπορευμάτων με την αγορά, την ανάγκη για κοινωνικότητα και επαφή την "ικανοποιούν" με την κατανάλωση εμπορευμάτων, την ανάγκη για συντροφικότητα με την πυρηνική οικογένεια, την ανάγκη για ουσιαστική σχέση με τη φύση με τις μαζικές εξόδους των Σαββατοκύριακων και των διακοπών, την ανάγκη για υγιεινή ζωή και διατροφή με επισκέψεις στους κάθε είδους γιατρούς και "υγιεινάδικα", την ανάγκη για πολιτική δραστηριότητα την ταυτίζουν με συμμετοχή σε θεσμούς της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας (κόμματα, μη κυβερνητικές οργανώσεις, κλπ).

1. Τα τελευταία χρόνια, σε πολλές χώρες του Πρώτου Κόσμου (Η.Π.Α., Καναδάς, Αυστραλία, Αγγλία, Γερμανία, κλπ) όλο και περισσότεροι άνθρωποι, μη ικανοποιημένοι από αυτή την κατάσταση, θέλουν να ξεφύγουν από αυτήν και λειτουργώντας με τη στρατηγική του "παραδείγματος" στρέφονται σε μια οργάνωση της ζωής τους τέτοια που, άλλους λιγότερο και άλλους περισσότερο, τους θέτει εκτός πλαισίου αυτής της εξέλιξης. Έχουν ξεφύγει από τον μηχανισμό της

"μισθωτής εργασίας" και της αγοράς, καθώς και από την ιδεολογία του καταναλωτισμού και προσπαθούν να αναπτύξουν μία άλλη στάση και κουλτούρα. Πολυάριθμες κοινότητες έχουν δημιουργηθεί. Σε παγκόσμιο επίπεδο υπάρχουν κάπου 25.000 κοινοτικές πρωτοβουλίες, όπου εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι ζουν και συνεργάζονται. Στην Ευρώπη υπάρχουν περίπου 1500 τέτοιες εκ των οποίων 400 στη Γερμανία (βλέπε Νέα Σελήνη, αρ.26).

Η εμπειρία τους είναι χρήσιμη για τη γενικότερη έξοδο από την κοινωνία της αγοράς και της μισθωτής εργασίας. Το κοινωνικό αυτό κίνημα συνδέει το οικονομικό, κοινωνικό, οικολογικό και πολιτικό πεδίο της δραστηριότητας των ανθρώπων, συλλέγοντας και ασκώντας τις πρακτικές γνώσεις γύρω από τα παραπάνω πεδία, από το παρελθόν και το παρόν των λαών, κύρια των αυτοχθόνων του Τρίτου Κόσμου με τους οποίους αναπτύχθηκαν και σχέσεις. Το κίνημα αυτό μπορεί να αποτελέσει ένα σχολείο ζωής για όλα τα κοινωνικά κινήματα, που προσπαθούν να ολοκληρώσουν μια πρόταση για μια άλλη κοινωνία, ως απάντηση στην κοινωνία της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, η οποία αποτελεί την καινούργια φάση της καπιταλιστικής κοινωνίας και που εγείρει ενάντια της το λεγόμενο κίνημα της "αντιπαγκοσμιοποίησης".

Χρειαζόμαστε σήμερα, πραγματικά, μια πολιτική ελπίδας, που θα εξλείψει το φόβο και το αίσθημα της αδυναμίας μπροστά σε μεγαυστήματα που διαμορφώνουν τη ζωή μας. Ένα ευρύ δίκτυο κοινοτήτων που θα ενοποιούν την καθημερινή οικονομική, κοινωνική, οικολογική και πολιτική ζωή των μελών τους και θα έχουν στόχους τέτοιους που θα αποτελούν τοπικές εκφράσεις παγκοσμίων στόχων, είναι πραγματοποιήσιμο και εφικτό στις σημερινές συνθήκες.

2. Στη χώρα μας οι πρωτοβουλίες για οικο-κοινότητες είναι περιορισμέ-

νες. Πέρα από διάφορους άλλους κοινωνικούς λόγους, στις πόλεις δεν υπάρχουν μεγάλοι ελεύθεροι χώροι που θα μπορούσαν να στεγάσουν τέτοιες πρωτοβουλίες. Στην επαρχία, παρόλο που υπάρχουν αρκετά παρατημένα χωριά, επειδή είναι πολύ απομονωμένα και απομακρυσμένα με δύσκολες συνθήκες, από τη μια, και επειδή δεν υπάρχουν μεγάλα αγροκτήματα με αντίστοιχες υποδομές, από την άλλη, τέτοιες προσπάθειες, όπου έγιναν, δεν ευνοήθηκαν (βλέπε Σαρακήνικο Ιθάκης, Νισχώρι Λευκάδας). Εξάλλου δεν υπήρξε κάποιο κίνημα φυγής από τις πόλεις που θα αμφισβητούσε τις συνθήκες ζωής στην επαρχία. Η όποια επιστροφή (μετά το 1981, επί ΠΑ.ΣΟ.Κ.) ήταν κυρίως ατομική και καθορίστηκε από τα προγράμματα των "νέων αγροτών".

Τα επόμενα όμως χρόνια θα είναι αρκετοί εκείνοι που θα θελήσουν να αφήσουν πίσω τους τη μίζερη ζωή του "αποκλεισμένου" και "απόκληρου" των πόλεων και καθώς φυσικά δε θα θέλουν να ενταχθούν στην εξίσου μίζερη ζωή της επαρχίας, θα προτιμήσουν τη διέξοδο προς την κοινοτιστική ζωή. Παράλληλα, η μαζική ανεργία στις πόλεις και το πέρασμα σιγά-σιγά μεγάλου ποσοστού ανθρώπων στην κατηγορία των φτωχών παριών, θα οδηγήσει αρκετούς από αυτούς, από ανάγκη επιβίωσης, να δημιουργήσουν κοινοτιστικές σχέσεις και στις γειτονιές των πόλεων. Από την άλλη, και ο σημερινός αγρότης της επαρχίας, εφόσον δεν έχει τη δυνατότητα ή συνειδητά δε θέλει να μετατραπεί σε επιχειρηματία του αγροτικού τομέα, πιθανόν να μετατραπεί σε "πολυλειτουργικό" αγρότη, δηλαδή να μην παράγει για την παγκοσμιοποιημένη αγορά, αλλά να στραφεί στην πολυκαλλιέργεια, την τοπική αγορά και την αυτό-τροφοδοσία. Ο άνθρωπος αυτός θα είναι πιο ευαίσθητος σε τέτοιες κοινοτιστικές πρωτοβουλίες, δεν θα είναι αρνητικός και πιθανά αρκετοί να είναι διατεθειμένοι να εντα-

χθούν σ' αυτές, όταν δουν ότι μπορούν να λειτουργήσουν και να διευκολύνουν τη ζωή τους. Επίσης, μπορούν να λειτουργήσουν ανασταλτικά στην ερήμωση της υπαίθρου ή στην μετατροπή της σε τουριστικές ατραξιόν, καθώς και θετικά στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος σε τοπικό επίπεδο.

Το Δίκτυο Αλληλεγγύης, βάζοντας μεταξύ των στόχων του τη δημιουργία τοπικών οικο-κοινοτήτων, μπορεί και πρέπει να βοηθήσει τέτοιου είδους προσπάθειες.

3. Ποια είναι τα βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις κοινότητες που υποστηρίζει το Δίκτυο;

α) Πρώτα-πρώτα αποτελούν ριζοσπαστική απάντηση στις ανάγκες των ανθρώπων που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Απάντηση στην αδυναμία των ανέργων να πουλήσουν την εργατική τους δύναμη, σε όσους εργάζονται "έπ' αμοιβή", αλλά δεν τους εκφράζει η "εργασία" τους. Λύση για όσους παράγουν μη βιομηχανοποιημένα προϊόντα, για όσους πολυκαλλιεργούν ή εκπρέφουν με οικολογικό τρόπο και έχουν πρόβλημα διάθεσης ή βοήθειας στην παραγωγή, για όσους θέλουν προϊόντα μη τοξικά και δεν είναι σε θέση να τα παράγουν μόνοι τους. Για όσους έχουν ανάγκη για συντροφικότητα, αλληλεγγύη και κοινωνική επαφή. Για όσους έχουν ανάγκη από υγιεινή διατροφή, καλή υγεία και επανασύνδεση με τη φύση. Για όσους έχουν ανάγκη για κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα και εν τέλει για όσους (που έτσι θα έπρεπε να είναι) έχουν ανάγκη από όλα αυτά. Οι ανάγκες αυτές δεν προκύπτουν μόνο ως προσωπική επιλογή όσων συμμετέχουν, αλλά και ως κοινωνική αναγκαιότητα.

β) Χαρακτηρίζονται από τη δημιουργική πολυδραστηριότητα των μελών τους, που έχει σα στόχο όχι μόνο τη βιωσιμότητά τους, αλλά και την απελευθέρωση της σκέψης και της φαντασίας των μελών τους, την ενοποίηση της γνώσης και της πράξης, τη σύνδεση των δραστηριοτήτων με την ατομική και συλλογική διαχείριση του χρόνου. Την ανάπτυξη μη ιεραρχικών και εξουσιαστικών δομών, που θα οδηγούν στην αυτοανάπτυξη των δεξιοτήτων των ατόμων με αυτομόρφωση και συλλογική έρευνα.

γ) Στηρίζονται στην ανάπτυξη παραγωγικών τεχνικών που θα σέβονται το περιβάλλον (δεν θα ρυπαίνουν), τις φυσικές ισορροπίες και όλες τις

μορφές ζωής. Στη χρήση ήπιων μορφών ενέργειας και τεχνολογίας προσιτής σε όλους, που θα έχει στόχο την αυτοδυναμία και αυτάρκεια. Στην ανάπτυξη συλλογικών εξοπλισμών, συνεργατικών μορφών παραγωγής, μη χρηματικών ανταλλαγών στη βάση, ει δυνατόν, της κοινοκτημοσύνης, ώστε στο πλαίσιο της να μην υπάρχει εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, να εξαλείφονται οι ανισότητες και οι εξουσιαστικές - ιεραρχικές σχέσεις, ώστε να εξελίσσονται σε χώρους απελευθέρωσης από την κοινωνία της αγοράς.

δ) Στις σχέσεις τους με την υπόλοιπη κοινωνία λειτουργούν ως παράδειγμα από τη μία και ως ενεργή συλλογικότητα στα συμβαίνοντα και στα δρώμενα της αντίστοιχης περιοχής από την άλλη. Για αυτό θα πρέπει να δίνουν απαντήσεις σε ερωτήματα του τύπου: ι) τι κάνουν, ιι) πώς το κάνουν και ιιι) γιατί το κάνουν. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δίνουν στο γεγονός ότι: ό,τι είναι δυνατόν σε μικρή κλίμακα είναι δυνατόν και σε μεγάλη, αρκεί να υπάρχουν οι κοινωνικές δυνάμεις που θα αναλάβουν το εγχείρημα για ευρείας κλίμακας κοινωνικούς πειραματισμούς σε αντίθεση με τις υπάρχουσες κυρίαρχες σχέσεις. Έτσι ο άμεσος τρόπος με τον οποίο συνδέουν στο πλαίσιο τους το οικονομικό, το κοινωνικό, το οικολογικό και το πολιτικό ζήτημα, μπορεί να χρησιμοποιείται ως παράδειγμα στα δρώμενα της τοπικής κοινωνίας, όπου προωθούν όσο το δυνατόν την τοπική αυτονομία - αυτάρκεια σε όλα τα επίπεδα. Ιδιαίτερα στο επίπεδο των αποφάσεων προωθούν την άμεση δημοκρατία και, αν χρειάζεται, ανακλητούς εκπροσώπους.

4. Η μορφή που παίρνουν οι οικονομικές αλληλεγγύης και συνεργασίας αποφασίζεται από τους συμμετέχοντες, ανάλογα με τις δυνατότητες που υπάρχουν και τις συνθήκες που επικρατούν. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να πάρουν τις μορφές:

α) Μια συλλογικότητα αρκετών ανθρώπων (κρίσιμος αριθμός κάθε φορά!) με διαφορετικές δεξιότητες (και όχι μόνο τη θέληση...), αποφασίζουν όχι απλώς να βρουν κοινό χώρο διαμονής, αλλά και χώρο που να δίνει δυνατότητες για κοινές δραστηριότητες σε καθημερινή βάση. Αυτές οι δραστηριότητες θα πρέπει να είναι και οικονομικές, ώστε να εξασφαλίζεται εισόδημα βιωσιμότητας, τουλάχιστον για κάποιους από αυτούς. Μερι-

κοί μπορούν να εξασφαλίζουν εισόδημα από δραστηριότητες εκτός κοινότητας και να συμμετέχουν μερικά μόνο στις δραστηριότητες της κοινότητας. Αν, π.χ., ο χώρος είναι ένα μεγάλο αγρόκτημα, οι δραστηριότητες μπορούν να πάρουν τη μορφή οικολογικής αγροτικής μορφής (φυτικής-ζωικής), τα προϊόντα της οποίας από τη μια αυτοκαταναλώνονται, από την άλλη τα περισσεύματα διατίθενται τοπικά, με τρόπο που θα έχει επιλεγεί από τη συλλογικότητα. Επίσης τη μορφή εργασιών σε εργαστήρια, από ξυλουργείο-κεραμοποιείο, μέχρι οinoποιείο ή τυροκομείο. Μπορεί να οργανωθεί κοινή κουζίνα, χώρος απασχόλησης παιδιών, χώρος αυτοέκφρασης, χώρος υποδοχής επισκεπτών, κλπ.

Βασικό της χαρακτηριστικό είναι η αυτοδυναμία - αυτάρκεια καθώς και η οργανική σύνδεση με τα δρώμενα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων της γύρω περιοχής αλλά και η συμμετοχή στα γενικότερα δρώμενα σε σύνδεση με το Δίκτυο.

β) Με κέντρο μια πόλη και ένα χώρο, που είτε προϋπάρχει, είτε βρίσκεται στην πορεία, συγκεντρώνονται άτομα, νοικοκυριά, οικο-παραγωγοί, προϋπάρχουσες ομαδοποιήσεις και αφού συζητήσουν με βάση την πρόταση του Δικτύου, αποφασίζουν να δημιουργήσουν μια κοινότητα συνεργασίας, αλληλεγγύης και ανταλλαγών. Εδώ το οικονομικό περιεχόμενο έχει να κάνει με ανταλλαγές προϊόντων, υπηρεσιών και εργασιών μεταξύ των μελών στη βάση κοινού εσωτερικού νομίματος, στη συλλογική χρήση μέσων και τεχνολογιών που αναπτύσσουν μέλη της κοινότητας (π.χ. μια ομάδα οργανώνει εργαστήριο επιπλοποιίας ή οinoποιείο ή επεξεργασίας φρούτων και οποιοδήποτε άλλο μέλος μπορεί να χρησιμοποιήσει τις εγκαταστάσεις για να κάνει τα έπιπλά του, το κρασί του ή τις μαρμελάδες του, με τη βοήθεια της αντίστοιχης ομάδας) ή στις ανταλλαγές μεταχειρισμένων ειδών. Το κοινωνικό-πολιτιστικό περιεχόμενο μπορεί να αναχθεί σε δράσεις της μορφής: παιδικός σταθμός, ομάδα μουσικής και θεάτρου, μαθήματα αυτογνωσίας και εναλλακτικών θεραπειών, οργάνωση επισκέψεων σε κτήματα ή εργαστήρια, κ.λ.π. Το οικολογικό περιεχόμενο εκφράζεται από το ότι όλες οι δραστηριότητες, είτε ατομικές, είτε συλλογικές χαρακτηρίζονται από τη σωστή προσέγγιση των σχέσεων ανθρώπου

- φύσης (μη τοξικά υλικά, ήπια μέσα και ενέργεια, κλπ). Το πολιτικό περιεχόμενο: αποκτώντας η κοινότητα σιγά-σιγά συγκεκριμένο πρόσωπο, το όλο περιεχόμενο των δράσεων αποτελεί ταυτόχρονα και περιεχόμενο πολιτικής παρέμβασης στην τοπική κοινωνία. (Για παράδειγμα το σύστημα ανταλλαγών μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο παρέμβασης στην Τοπική Αυτοδιοίκηση για τη δημιουργία κοινοτιστικών τομέων οικονομίας σε δημοτικό επίπεδο). Ταυτόχρονα αναλαμβάνονται ιδιαίτερες δράσεις σε διάφορα θέματα. Απαραίτητη η οργάνωση επικοινωνίας, π.χ. η έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου, η δημιουργία ιστοσελίδας, κλπ. Επίσης η συμμετοχή στα τοπικά και γενικότερα πολιτικά δρώμενα.

Μεταξύ των δύο παραπάνω μορφών είναι προφανές ότι μπορούν να αναπτυχθούν πολλές παραλλαγές (π.χ. κάποιιο ήδη αγρότες-βιοκαλλιεργητές που βρίσκονται στην ίδια γεωγραφική κοινότητα ή περιοχή, μπορούν να κοινοτικοποιήσουν τις εργασίες τους, τα μέσα που χρησιμοποιούν και τα προϊόντα τους).

5. Για να βοηθήσει προς την κατεύθυνση της δημιουργίας τους, ο τομέας οικο-κοινοτήτων του Δικτύου προτείνει σαν πρώτα βήματα από την πλευρά του Δικτύου τα εξής:

α) Να γίνει μια χαρτογράφηση των εθνικών γαιών, μοναστηριακών και εκκλησιαστικών περιοχών, παρατημένων χωριών και περιοχών, φθηνών ιδιωτικών περιοχών, κλπ., κατάλληλων για εγκατάσταση ομάδων-ομαδοποιήσεων.

β) Να βρεθεί μια κατάλληλη περιοχή και να οργανωθεί παραδειγματικό κέντρο κοινοτικής δράσης του Δικτύου (αυτοδιαχειριζόμενος χώρος συναντήσεων, πειραματισμού και καλλιεργειών, εποχικής ή μόνιμης εγκατάστασης κάποιων μελών του Δικτύου).

γ) Να ερευνηθούν εδώ ή αλλού άλλες τέτοιες προσπάθειες και να αποκατασταθεί μια επικοινωνία είτε με επισκέψεις μας επιτόπου, είτε προσκαλώντας εκπροσώπους τους σε εκδηλώσεις που κάνει το Δίκτυο για αυτό το σκοπό.

δ) Να διατυπωθούν οι αρχές που περιγράφηκαν πιο πάνω σε ένα περιεκτικό κείμενο και να αναπτυχθεί, με όσους ενδιαφέρονται, μια επικοινωνία για την υλοποίησή του.

Το αγρόκτημα σαν Δίκτυο

Der Schepeshof: αγροτική κοινότητα με ανοιχτές πόρτες
(Γερμανία)

Για την παρουσίαση: Γιούτα Γκόλτσου

Το Schepeshof είναι ένας

χώρος με μερικές κατοικίες, εργαστήρια, αποθήκες, χωράφια, πρασιές, οπωρώνα, λιμνούλα και μια ανεμογεννήτρια. Είναι μια απ' τις πολλές κοινότητες εργασίας και διαβίωσης στη Γερμανία και εδώ περιγράφεται σαν ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα. Η αγροτική κοινότητα αποτελείται, αυτόν τον καιρό, από 43 ανθρώπους. Είναι οργανωμένοι σε σύλλογο που είναι ιδιοκτήτης της γης, των κτηρίων και των μέσων παραγωγής. Όλα τα μέλη έχουν δικαίωμα στις αποφάσεις όπως για παράδειγμα στην κατασκευή ενός βουστασίου ή στην επισκευή μιας στέγης ή την εξασφάλιση μιας μηχανής ή εργαλείου.

Μερικά απ' τα μέλη είναι μόνο οικονομικοί υποστηρικτές, άλλα έχουν αναλάβει, στον ένα ή τον άλλο βαθμό, διάφορες εργασίες στην πολύπλευρη δραστηριότητα του αγροκτήματος στους παρακάτω τομείς:

- στην καλλιέργεια χωραφιών (21,3 εκτάρια)
- στις χορτολιβαδικές εκτάσεις (22,4 εκτάρια)
- στο δάσος (6 εκτάρια)
- στον Λαχανόκηπο (3,3 εκτάρια εκ των οποίων 2 στρέμ. Θερμοκήπιο)
- στην ξενάγηση επισκεπτών και στα Σεμινάρια
- στην εκπαίδευση και την επανένταξη ανθρώπων με ειδικές ανάγκες
- στην εκτροφή: 18 αγελάδων, μιας γουρουνομάνας και 8 γουρουνιών, 24 προβάτων και αρνιών, 200 κοτών, 9 παπιών, 20 χηνών, 3 αλόγων, σκυλιών και γατιών
- στην ετοιμασία φυσικού λιπάσματος (κομπόστας)
- στο κατάστημα πώλησης των προϊόντων

- στην επεξεργασία του γάλακτος και τυριού

- στην ετοιμασία του "καλαθιού των συνδρομητών" (συγκεκριμένες ποσότητες συγκεκριμένων προϊόντων για συνδρομητές)

- στην επεξεργασία του κρέατος

- στον φούρνο

Υπάρχουν επίσης εργασίες σε αντικείμενα, που οργανώνονται σε συνεργασία με άλλα αγροκτήματα όπως: το Μηχανουργείο και το συνεργείο αυτοκινήτων, στο σφαγείο, στο κτήριο Σεμιναρίων, στην Ανεμογεννήτρια 55 kw, στην Φωτοβολταϊκή εγκατάσταση και τους ηλιακούς συλλέκτες, στο Νοικοκυριό, στα Λογιστικά κλπ.

Κάπου 29 άνθρωποι (όχι κατανάγκη μέλη του συλλόγου) ασχολούνται με πλήρες ή μερικό ωράριο, εναλλάξ στις διάφορες γεωργικές εργασίες, με διάφορες υπευθυνότητες.

Εδώ έχουν π.χ. εγκατασταθεί πριν από 18 χρόνια οι Caspers με τα 5 παιδιά τους. Ο Eilert Casper ασχολείται με τα χωράφια, τα γουρουνία και τις κότες, ενώ η γυναίκα του κάνει λουκάνικα και πουλά το κρέας. Επίσης μοιράζεται την οργάνωση του μαγαζιού του αγροκτήματος μαζί με τη Rosi, η οποία ταυτόχρονα ασχολείται με την επανένταξη απόμων με ειδικές ανάγκες. Εδώ η Christine, που έχει απομείνει απ' τη διάλυση της κοινότητας της Demeter που είχε δημιουργηθεί το 1979, φροντίζει σήμερα τον κήπο και ασχολείται με το γενικό νοικοκυριό.

Ο Ludgar φροντίζει τις αγελάδες, ασχολείται με το τυρί, το φυσικό λίπασμα και τις πρασιές. Ο άνθρωπος για τις μηχανές και τις κατασκευές είναι ο Keno Wolf, ο οποίος ετοιμάζει επίσης και το "καλάθι των συνδρομητών" μαζί με τον κηπουρό. Ο δεύτερος υπεύθυνος για το "καλάθι των

συνδρομητών" είναι ο Martin, του οποίου η γυναίκα, επαγγελματίας κτηνίατρος, ασχολείται με τα πρόβατα.

Ο Dirk και η Liesel κάνουν τα λογιστικά και ετοιμάζουν όλα τα απαραίτητα για την εφορία. Οι Luckes, λόγω ηλικίας, έχουν αφήσει τις δραστηριότητες που είχαν μέχρι τώρα και έχουν περάσει στα "γεράματα". Ασχολούνται όμως ακόμη με τα οπωροφόρα, τα βότανα και την

ανεμογεννήτρια. Άλλοι βοηθούν τους κυρίως υπεύθυνους σε κάποιες δουλειές ή για κάποιες συγκεκριμένες ώρες ή μέρες κατόπιν συνεννόησης. Κάθε Παρασκευή για παράδειγμα έρχεται ο Jurgen και ετοιμάζει μείγματα βοτάνων.

Το κύριο σύνθημα της κοινότητας είναι ότι σ' αυτήν ο καθένας μπορεί να συμμετέχει. Γεωργοί με πλήρη απασχόληση δουλεύουν εδώ μαζί με συμπληρωματικά εργαζόμενους ή με "κηπουρούς του Σαββατοκύριακου". Οικογένειες γεωργών ζουν μαζί με ερασιτέχνες αγρότες. Ηλικιωμένοι και νέοι έχουν πάντα υπευθυνότητες και πάντα έρχονται επισκέπτες ή εκδρομείς (π.χ. Νηπιαγωγεία). Για φιλοξενούμενους και "δραπέτες της πόλης", που θέλουν να μείνουν μερικές μέρες, υπάρχει μια κατοικία στη διάθεσή τους. Υπάρχουν ξεναγήσεις, οργανώνονται γιορτές και σεμινάρια. Όλοι κάπου μπορούν να συμμετέχουν.

Η κοινότητα λειτουργεί σαν επιχείρηση. Για παράδειγμα: απ' το Λαχανόκηπο πουλάνε τα λαχανικά το "κατάστημα", το οποίο με τη σειρά του πουλά στους πελάτες. Ή το κρέας πουλιέται απ' το σφαγείο στο χώρο επεξεργασίας του (π.χ. Λουκάνι-

κα) και απ' αυτό στη συνέχεια πουλιέται πάρα πέρα. Το "κατάστημα", όπως ακριβώς και οι άλλες δραστηριότητες, είτε αυτή του "καλαθιού του συνδρομητή", είτε της ανεμογεννήτριας, είναι αστική επιχείρηση. Αυτό γίνεται για να υπάρχει εικόνα του ποια προϊόντα και σε ποιες ποσότητες παράγονται, ποιες πληρωμές γίνονται, που υπάρχει βιωσιμότητα και που όχι. Υπάρχει αγοραπωλησία από δραστηριότητα σε δραστηριότητα. Ο καθένας είναι υπεύθυνος για τον ισολογισμό των εσόδων - εξόδων στον τομέα εργασίας τους. Κρατούνται στοιχεία για όλα. Έτσι υπάρχουν καθαρές σχέσεις μεταξύ τους.

Όλα είναι για τον καθένα προσιτά και κατανοητά. Έτσι για παράδειγμα μπόρεσε να διαπιστωθεί ότι το πρωταρχικό προϊόν των δραστηριοτήτων τους, φέρνει λιγότερο εισόδημα από ότι το επεξεργασμένο προϊόν. Κάποιες εργασίες γίνονται σε συνεργασία με άλλα αγροκτήματα. Προμήθειες, εργαλεία, μηχανές, ακόμα και κτήρια μπορούν να μοιράζονται. Σεμινάρια οργανώνονται από κοινού. Το σφαγείο έχει κτισθεί και οργανωθεί επίσης από κοινού. Το γάλα μαζεύεται από περισσότερα αγροκτήματα και ε-

πεξεργάζεται σε τυρί και γιαούρτι. Έτσι υπευθυνότητες και οικονομικά βάρη μοιράζονται και γίνονται βήματα που εξελίσσουν τις κοινότητες σε μια μεγαλύτερη "κοινότητα σε ανταλλαγή".

Για να μπορεί κανείς να ζει σε μια κοινότητα, πρέπει να ξέρει καλά τα όριά του και να τα κάνει σαφή στους άλλους. Ελεύθερος χρόνος, οικονομικές ανάγκες, χωρικές αποστάσεις, πρέπει

πάντα και ξανά να συζητούνται. Το ίδιο και οι ιδέες για την κοινότητα πρέπει να μπαίνουν ξανά και ξανά σε συζήτηση, για να υπάρχει πάντα η δυναμική της εξέλιξης.

Έτσι είναι αναγκαίο, κάθε πρωί στις 9:00 να σχεδιασθούν και να οργανωθούν οι εργασίες της ημέρας. Κάθε Δευτέρα να γίνει το εβδομαδιαίο πλάνο. Επίσης πρέπει να υπάρχει και δυνατότητα για προσωπικές συνομιλίες, γιατί με κάθε νέα παρουσία στην κοινότητα, αλλάζουν οι ισορροπίες. "Πρέπει κανείς να μαθαίνει να βλέπει τις θετικές πλευρές της κοινότητας, οι αρνητικές είναι πάντα παρούσες".

Το σημαντικό για όλους και άρα και για την κοινότητα είναι η συνεταιρική σχέση και η φύση απ' την οποία ζει κανείς, καθώς και οι αυτοκαθορισμένες και αυτουπεύθυνες εργασίες με τους περιορισμούς και τις ελευθερίες που απορρέουν απ' την κοινότητα.

Η ποικιλία του Schepeshof δείχνει ότι εδώ κάτι ευδοκίμει. Είναι ένας χώρος ζωής και εργασίας. Έτσι φαίνεται ξανά εύκολο να μπορεί να ταυτίζεται κανείς με την γεωργία, στους σημερινούς καιρούς.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ: Στο άρθρο του προηγούμενου τεύχους «Τα έντονα καιρικά φαινόμενα», οι «Θεομηνίες» και η Γεωργία ο αναφερόμενος κατά τη περίοδο 1990 - 1999 αριθμός μεγάλων φυσικών καταστροφών είναι 89 και όχι 68.

Ζώδια και καλλιεργητικές εργασίες

Δ. Π.

Συμπληρώνουμε σήμερα το θέμα που θίξαμε στο προηγούμενο τεύχος (σελ. 14,15) παραθετοντας πίνακα με τις φάσεις της σελήνης και τα ζώδια από τα οποία διέρχεται.

2003

2003

Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέβριος
Τ 1 ☾	Π 1 ☾	Δ 1 ☾	Τ 1 ☾	Σ 1 ☾)	Δ 1 ☾
Τ 2 ☾	Σ 2 ☾	Τ 2 ☾	Π 2 ☾)	Κ 2 ☾	Τ 2 ☾
Π 3 ☾	Κ 3 ☾	Τ 3 ☾)	Π 3 ☾	Δ 3 ☾	Τ 3 ☾
Π 4 ☾	Δ 4 ☾	Π 4 ☾	Σ 4 ☾	Τ 4 ☾	Π 4 ☾
Σ 5 ☾	Τ 5 ☾)	Π 5 ☾	Κ 5 ☾	Τ 5 ☾	Π 5 ☾
Κ 6 ☾	Τ 6 ☾	Σ 6 ☾	Δ 6 ☾	Π 6 ☾	Σ 6 ☾
Δ 7 ☾)	Π 7 ☾	Κ 7 ☾	Τ 7 ☾	Π 7 ☾	Κ 7 ☾
Τ 8 ☾	Π 8 ☾	Δ 8 ☾	Τ 8 ☾	Σ 8 ☾	Δ 8 ☾ 21.37
Τ 9 ☾	Σ 9 ☾	Τ 9 ☾	Π 9 ☾	Κ 9 ☾ 02.13	Τ 9 ☾
Π 10 ☾	Κ 10 ☾	Τ 10 ☾ 17.39	Π 10 ☾ 17.39	Δ 10 ☾	Τ 10 ☾
Π 11 ☾	Δ 11 ☾	Π 11 ☾	Σ 11 ☾	Τ 11 ☾	Π 11 ☾
Σ 12 ☾	Τ 12 ☾ 05.48	Π 12 ☾	Κ 12 ☾	Τ 12 ☾	Π 12 ☾
Κ 13 ☾ 20.23	Τ 13 ☾	Σ 13 ☾	Δ 13 ☾	Π 13 ☾	Σ 13 ☾
Δ 14 ☾	Π 14 ☾	Κ 14 ☾	Τ 14 ☾	Π 14 ☾	Κ 14 ☾
Τ 15 ☾	Π 15 ☾	Δ 15 ☾	Τ 15 ☾	Σ 15 ☾	Δ 15 ☾
Τ 16 ☾	Σ 16 ☾	Τ 16 ☾	Π 16 ☾	Κ 16 ☾	Τ 16 ☾
Π 17 ☾	Κ 17 ☾	Τ 17 ☾	Π 17 ☾	Δ 17 ☾	Τ 17 ☾
Π 18 ☾	Δ 18 ☾	Π 18 ☾	Σ 18 ☾	Τ 18 ☾	Π 18 ☾
Σ 19 ☾	Τ 19 ☾	Π 19 ☾	Κ 19 ☾	Τ 19 ☾	Π 19 ☾
Κ 20 ☾	Τ 20 ☾	Σ 20 ☾	Δ 20 ☾	Π 20 ☾	Σ 20 ☾
Δ 21 ☾	Π 21 ☾	Κ 21 ☾	Τ 21 ☾	Π 21 ☾	Κ 21 ☾
Τ 22 ☾	Π 22 ☾	Δ 22 ☾	Τ 22 ☾	Σ 22 ☾	Δ 22 ☾
Τ 23 ☾	Σ 23 ☾	Τ 23 ☾	Π 23 ☾	Κ 23 ☾	Τ 23 ☾ 10.44
Π 24 ☾	Κ 24 ☾	Τ 24 ☾	Π 24 ☾	Δ 24 ☾ 00.01	Τ 24 ☾
Π 25 ☾	Δ 25 ☾	Π 25 ☾	Σ 25 ☾ 13.48	Τ 25 ☾	Π 25 ☾
Σ 26 ☾	Τ 26 ☾	Π 26 ☾ 04.08	Κ 26 ☾	Τ 26 ☾	Π 26 ☾
Κ 27 ☾	Τ 27 ☾ 18.22	Σ 27 ☾	Δ 27 ☾	Π 27 ☾	Σ 27 ☾
Δ 28 ☾	Π 28 ☾	Κ 28 ☾	Τ 28 ☾	Π 28 ☾	Κ 28 ☾
Τ 29 ☾	Π 29 ☾	Δ 29 ☾	Τ 29 ☾	Σ 29 ☾	Δ 29 ☾
Τ 30 ☾ 07.50	Σ 30 ☾	Τ 30 ☾	Π 30 ☾	Κ 30 ☾	Τ 30 ☾
Π 31 ☾	Κ 31 ☾		Π 31 ☾		Τ 31 ☾

☾ Κριός   ☾ Καρκίνος   ☾ Ζυγός   ☾ Αιγόκερος
 ☾ Ταύρος   ☾ Λέων   ☾ Σκορπιός   ☾ Υδροχόος
 ☾ Δίδυμοι   ☾ Παρθένης   ☾ Τοξότης   ☾ Ιχθύες

○ Πανσέληνος
 ' Σελήνη στη χασή

● Νέα Σελήνη
) Σελήνη στη γέμηση

Σύγχρονη ιατρική: Η νέα παγκόσμια θρησκεία Η κρυμμένη επιρροή των πεποιθήσεων και των φόβων

Του Olivier Clerc. Επιμέλεια Δ. Π.

Όταν οι χριστιανικοί ιεραπόστολοι των τελευταίων τριών ή τεσσάρων αιώνων διέδιδαν το ευαγγέλιο στους αποκαλούμενους "πρωτόγονους" λαούς, θεώρησαν ότι αρκούσε και μόνο να καταστρέψουν ή να κάψουν τα διάφορα αντικείμενα λατρείας αυτών των ανθρώπων προκειμένου να ξεριζωθούν οι θρησκείες, οι δεισιδαιμονίες και τα έθιμα τους.

Αυτό το μάθημα από την ιστορία δεν ισχύει μόνο για τους πρωτόγονους ανθρώπους και τις θρησκείες τους. Μπορεί εξίσου -αν όχι καλύτερα- να εφαρμοσθεί στις πτυχές της σύγχρονης κοινωνίας μας. Πράγματι, ακόμη και επιφανειακή μελέτη του σύγχρονου πολιτισμού αποκαλύπτει ότι η υποτιθέμενη κοσμικοποίηση της παρούσας κοινωνίας είναι μια αυταπάτη. Ακόμα κι αν οι περισσότεροι άνθρωποι δεν συμφωνούν να εκδηλώνουν τις θρησκευτικές τους συνήθειες και πρακτικές -"συνήθως χριστιανοϊουδαϊκές στο δυτικό πολιτισμό"- οι πεποιθήσεις και οι δεισιδαιμονίες παραμένουν βαθιά ενσωματωμένες στο υποσυνείδητο τους, επηρεάζοντας πολλές πτυχές της καθημερινής ζωής τους χωρίς αυτοί να το αντιλαμβάνονται.

Και όπως έχουν δείξει διάφορες κοινωνιολογικές μελέτες, οι δεισιδαιμονικές πεποιθήσεις που συνήθως ήταν στενά συνδεδεμένες με τις επίσημες θρησκείες σε πολλές περιπτώσεις απλά έχουν μεταφερθεί σε άλλα αντικείμενα, πρόσωπα ή γεγονότα. Τα γεγονότα εμφανίζουν σαφώς -για όποιον κάνει τον κόπο να τα μελετήσει- ότι η ιατρική σήμερα καρπώνεται πίστωση υψηλού βαθμού που δεν την αξίζει και που είναι εντελώς δυσανάλογη προς τα πραγματικά αποτελέσματα ή τις υποσχέσεις της. Αυτή η πίστωση που δεν την αξίζει προέρχε-

ται συνήθως από το γεγονός ότι η ιατρική και η επιστήμη έχουν αντικαταστήσει τη θρησκεία ως τη μόνη σίγουρη πίστη μέσα σε ένα κόσμο αβέβαιο. Οι γιατροί και οι επιστήμονες θεωρούνται ιερείς της νέας θρησκείας που δίδουν μέσω των βεβαιωτήτων της επιστήμης, αυτό που οι παλαιοί δυσφημισμένοι θεοί δεν ήταν ικανοί να δώσουν. Εάν δεν μπορούμε πλέον να πιστεύουμε στα θαύματα, τις θεραπείες και τους αφορισμούς των παλαιών θρησκειών μπορούμε κάλλιστα να πιστεύουμε στα θαύματα, τις θεραπείες και τις καταστροφικές δυνάμεις της νέας επιστήμης.

Σχεδόν αδιόρατα η ιατρική έχει πάρει το ρόλο του σωτήρα ή του μεσσία, τα χαρακτηριστικά του οποίου οφείλουμε να εξετάσουμε. Ξανακοιτάζοντας μέσα στην ιστορία, δημιουργείται η αίσθηση ότι η ιατρική παρουσιάζει χαρακτηριστικά του σε διάφορες εποχές. Έχουν χαρακτηρίσει τη ρωμαιοκαθολική εκκλησία αυταρχισμός, συγκεντρωτισμός, έλεγχος και χειραγώγηση των ανθρώπων, λογοκρισία, προπαγάνδα, ολοκληρωτική υπακοή, αλάθητο συντριβή των αιρετικών, εξαφάνιση της ατομικότητας. Αυτό που πιστεύω ότι συμβαίνει είναι ότι οι άνθρωποι είτε βρίσκονται μέσα στην ιατροφαρμακευτική βιομηχανία είτε έξω από αυτή, υποσυνείδητα επηρεάζονται από τους βαθιά ριζωμένους μέσα στους μύθους φόβους και δεισιδαιμονίες που τώρα προβάλλονται επάνω στις νέες οθόνες της επιστήμης και της ιατρικής.

Αν και η ιατρική θεωρεί για τον εαυτό της ότι λειτουργεί αποκλειστικά επιστημονικά και λογικά χωρίς να αφήνει έδαφος για πνευματικές ή ανθρώπινες διαστάσεις (όπως πνευματικούς θεραπευτές ή σαμάνους, τους οποίους αποπέμπει ως τσαρλατάνους), οργανώνεται και λειτουργεί με

τρόπο που μπορεί να περιγραφεί ως εγγενώς θρησκευτικός. Το παράδοξο είναι ότι, με την απόρριψη οποιασδήποτε πνευματικής διάστασης η ιατρική γίνεται στην πραγματικότητα παιχνίδι των δυνάμεων και των μύθων που προσπαθεί να αγνοήσει και δεν μπορεί να ελέγξει.

Πρώτον, η κοινωνία μας δεν το γνωρίζει αυτό. Θεωρείται λογική επιστημονική και χωρίς δεισιδαιμονίες. Δεν μπορεί να αναγνωρίσει ότι, στην πραγματικότητα εξακολουθεί να τηρεί τα παλαιά θρησκευτικά τελετουργικά κάτω όμως από νέο μανδύα. Δεύτερον, η κοινωνία μας βιώνει τώρα τη θρησκευτική της εμπειρία μέσω κοσμικών μορφών -των

ιατρικών ειδικότερα- και συγχρόνως έχει μεταφέρει τις ελπίδες και τις φιλοδοξίες της από τον πνευματικό κόσμο στον υλικό.

Η ιατρική συνεπώς έχει γίνει η νέα παγκόσμια θρησκεία. Οι συγκεκριμένοι μύθοι, οι πεποιθήσεις και οι ιεροτελεστίες του χριστιανισμού έχουν, χωρίς να το συνειδητοποιήσουμε, προβληθεί στην ιατρική από την εποχή του Παστέρ.

Εν συντομία:

- οι παθολόγοι έχουν πάρει τη θέση των ιερέων
- ο εμβολιασμός διαδραματίζει τον ίδιο μυητικό ρόλο με το βάπτισμα, και συνοδεύεται από τις ίδιες απειλές και φόβους
- η αναζήτηση της υγείας έχει αντικαταστήσει την αναζήτηση για σωτηρία
- η πάλη ενάντια στην ασθένεια έχει αντικαταστήσει την πάλη ενάντια στην αμαρτία
- η εξόντωση των ιών έχει πάρει τη θέση του εξορκισμού των δαιμόνων
- η ελπίδα της φυσικής αθανασίας

ας (κλωνοποίηση εφαρμοσμένη γενετική μηχανική) έχει αντικαταστήσει την ελπίδα της αιώνιας ζωής

- τα χάπια έχουν αντικαταστήσει το μυστήριο του άρτου και του οίνου

- οι δωρεές για την έρευνα του καρκίνου προέρχονται από τις δωρεές για την εκκλησία

- ένα υποθετικό γενικό εμβόλιο θα μπορούσε να σώσει την ανθρωπότητα από όλες τις ασθένειες της, καθώς ο λυτρωτής έχει σώσει τον κόσμο από όλες τις αμαρτίες του

- η ιατρική δύναμη έχει γίνει σύμμαχος της κάθε κυβέρνησης όπως ήταν η καθολική εκκλησία στο παρελθόν

- "οι τσαρλατάνοι" διώκονται σήμερα όπως οι "αιρετικοί" του χθες

- ο δογματισμός αποκλείει τις ελπιδοφόρες εναλλακτικές ιατρικές θεωρίες

- η ίδια απουσία ατομικής ευθύνης υπάρχει τώρα στην ιατρική, όπως προηγουμένως στη χριστιανική θρησκεία

- οι ασθενείς είναι αλλοτριωμένοι από τον οργανισμό τους, όπως ακριβώς οι αμαρτωλοί ήταν από την ψυχή τους.

Οι άνθρωποι χειραγωγούνται ακόμα από τους φόβους και τις παιδαριώδεις ελπίδες τους.

Ακριβώς όπως το μαγνητικό πεδίο κάποιου μαγνήτη που τοποθετείται κάτω από ένα φύλλο χαρτί ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο συγκεντρώνονται τα ρινίσματα σιδήρου στην επιφάνειά του, αποκλύπτοντας τις αόρατες δυναμικές γραμμές μεταξύ των δύο πόλων του μαγνήτη κατά τον ίδιο τρόπο ένα "θρησκευτικό πεδίο" αδιόρατα δομεί και οργανώνει την ανάπτυξη της σύγχρονης ιατρικής. Αόρατο, αφηλάφητο αυτό το "θρησκευτικό πεδίο" αποτελείται από όλες τις πεποιθήσεις, τους μύθους και τις αξίες της Χριστιανικής -και πιο συγκεκριμένα της καθολικής- θρησκείας.

Απομακρύνουμε τα "ρινίσματα σιδήρου", τις συγκεκριμένες θρησκευτικές μορφές αλλά δεν αλλάξαμε το "ρεύμα των σκέψεων", το κρυμμένο από κάτω "θρησκευτικό πεδίο", το οποίο συνέχισε να ασκεί την ίδια επιρροή αλλά τώρα μέσω της ιατρικής. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο πίσω από τις διαφορετικές δομές της ιατρικής και της εκκλησίας της

Ρώμης βρίσκουμε τις ίδιες θεμελιώδεις έννοιες, τις ίδιες σχέσεις, τα ίδια χαρακτηριστικά, τους ίδιους φόβους, τις ίδιες ελπίδες και προσδοκί-

ες. Αυτή η αντικατάσταση της θρησκείας με την ιατρική είχε και έχει πολλές ατυχείς συνέπειες. Οποιαδήποτε ανακάλυψη ή θεωρία που είναι σε διαφωνία με την κυρίαρχουσα ορθόδοξη άποψη απορρίπτεται και οι πρωτουργοί της αποκαλούνται αιρετικοί.

Επιπλέον, η ασυναίσθητη ανάγκη να προσαχθεί ο ιατρικός κόσμος σε "θρησκευτική" υπακοή οδηγεί συχνά σε (ακούσιες) παραποιήσεις αποτελεσμάτων, όπως σαφώς έγινε με τις ανακαλύψεις του Παστέρ.

Η επιστήμη έχει πάρει τα μαθήματα της από την εκκλησία.

Αρχικά, θέλησα να αναδείξω το φαινόμενο αυτό της προβολής και μεταφοράς της θρησκευτικής ουσίας, το οποίο πραγματοποιείται στο ιατρικό πεδίο. Αφού αναγνωρίσουμε αυτό το φαινόμενο, θα πρέπει να διαχωρίσουμε την ιατρική πρακτική από τις πνευματικές φιλοδοξίες που, λογικά μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο σε πνευματική διάσταση. Είναι επικίνδυνο να συγχέουμε την αιώνια ζωή με τη φυσική αθανασία ή να σκεφτόμαστε ότι μπορούμε να επιτύχουμε συλλογική σωτηρία μέσω της επιστήμης και της εφαρμοσμένης γενετικής μηχανικής αντί της ατομικής σωτηρίας μέσω της αλλαγής μας και των προσωπικών μας επιτευγμάτων.

Επίσης, ελπίζω ότι φέρνοντας στο προσκήνιο την επιρροή της θρησκευτικής πίστης στην ιατρική, που είναι ένα μόνο παράδειγμα ενός πολύ διαδεδομένου σήμερα φαινομένου, οι αναγνώστες θα αρχίσουν να σκέπτονται για το πώς οι πεποιθήσεις τους φιλτράρουν τις αντιλήψεις τους, προκαταλαμβάνοντας και διαστρεβλώνοντας τις.

Κάθε φορά που ένα αντικείμενο, ένα πρόσωπο, μια κοινωνική ομάδα ή ένα γεγονός γίνονται στόχος θρησκευτικών προβολών, υπάρχει κίνδυνος. Όπως φαίνεται στο βιβλίο μου, αυτοί οι θεμελιώδεις φόβοι -φόβος του θανάτου, συνήθως, αλλά και φόβος του κακού, φόβος της δυστυχίας, φόβος του αποχωρισμού, φόβος της μοναξιάς- έχουν οδηγήσει την ανθρωπότητα πάντα καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας να συνθέτει κάθε είδους πεποιθήσεις σε μια προσπάθεια να εξορκίσει αυτούς τους φόβους. Κατόπιν, με την ανάπτυξη της επιστήμης και την άνοδο του διανοητισμού, η ανθρωπότητα έχει προσπαθήσει να δικαιολογήσει λογικά αυτές τις πεποιθήσεις που κρύβονται κάτω

από τον μανδύα της ιατρικής και των βιολογικών επιστημών.

Με άλλα λόγια υπάρχουν τρία στρώματα βαλμένα το ένα επάνω στο άλλο μέσα μας.

1) ένας πυρήνας φόβων, από τον οποίο έχουμε μάθει να προστατευόμαστε καλύπτοντας τον με

2) ένα στρώμα πεποιθήσεων που μας κάνουν να αισθανόμαστε ασφαλείς (ακόμα κι αν εκείνοι οι φόβοι δεν έχουν εξαφανιστεί), και που είναι και αυτό συγκαλυμμένο κάτω από

3) ένα διανοητικό βερνίκι, μια λογική πρόσοψη, τα οποία μας δημιουργούν την αυταπάτη ότι έχουμε ξεπεράσει τις δεισιδαιμονίες και τις πεποιθήσεις, και που μας προφυλάσσει από τους φόβους μας, κρατώντας μας ασφαλισμένους πίσω από διανοητική γνώση.

Αλλά στην πραγματικότητα μόλις οποιοδήποτε απροσδόκητο γεγονός γρατσουνίσει αυτό το βερνίκι οι ελλοχεύουσες πεποιθήσεις και οι φόβοι μας αποκαλύπτουν την παρουσία τους και την έμμεση επιρροή τους.

Εφόσον δεν αναγνωρίζονται, δεν γίνονται αποδεκτοί και δεν μετασχηματίζονται αυτοί οι φόβοι θα τρέφονται εις βάρος κάθε τομέα της ανθρωπίνης προσπάθειας. Είναι αρκετά διδακτικό να δει κανείς σε ποιο βαθμό οι διανοητικές και τεχνικές γνώσεις αυτού του αιώνα -συχνά αρκετά αξιοπρόσεκτες- παραμένουν αιχμάλωτες των φόβων που βασανίζουν συχνά την κοινωνία. Τελικά μέσω αυτής της αυξανόμενης συνειδητοποίησης και συνείδησης στην οποία προσκαλώ τους αναγνώστες μου, ελπίζω να ενθαρρύνω τη μεγαλύτερη ατομική ευθύνη είτε στο ιατρικό είτε στο πνευματικό επίπεδο.

Το παραπάνω αποτελεί απόσπασμα του κειμένου που αρχικά εμφανίστηκε στο περιοδικό CONTINUUM και που αποτελεί εισαγωγή στο βιβλίο "Medecine, Religion et Peur; l'influence cachee des croyances" του Olivier Clerc, Το βιβλίο έχει εκδοθεί στις εκδόσεις Jouvence, το 1999 στη Γαλλία. Ο Olivier Clerc έχει εργασθεί για 20 έτη στον τομέα της εναλλακτικής ιατρικής, της πνευματικότητας και της προσωπικής ανάπτυξης, ως συντάκτης, μεταφραστής, δημοσιογράφος και εκδότης. Εκτός από το βιβλίο του για την ιατρική και τη θρησκεία, έχει γράψει και τα βιβλία: "Vivre ses rêves", Helios, 1983) και "L'océan interieur", Soleil, 1985.

Εσείς τι ξέρετε για τα εμβόλια;

(μέρος Β'. Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος)

Του Allan Phillips. Επιμέλεια Δ. Π.

ΜΥΘΟΣ ΕΜΒΟΛΙΑΣΜΟΥ # 3

"Τα εμβόλια είναι ο κύριος λόγος για τα χαμηλά ποσοστά ασθενειών στις ΗΠΑ... σήμερα"

... ή μήπως πραγματικά είναι;

Σύμφωνα με τη Βρετανική Ένωση για την Πρόοδο της Επιστήμης, οι ασθένειες παιδικής ηλικίας μειώθηκαν κατά 90% μεταξύ 1850 και 1940, παράλληλα με τη βελτίωση των συνθηκών και των πρακτικών υγιεινής, πολύ πριν από τα προγράμματα υποχρεωτικού εμβολιασμού.

Οι θάνατοι από οι μολυσματικές ασθένειες στις ΗΠΑ και την Αγγλία μειώθηκαν σταθερά κατά μέσον όρο περίπου 80% κατά τη διάρκεια αυτού του αιώνα (η θνησιμότητα ιλαράς μειώθηκε πάνω από 97%) πριν από τους εμβολιασμούς. [25]

Στη Μεγάλη Βρετανία, οι επιδημίες πολιομυελίτιδας που οξύνθηκαν το 1950, είχαν μειωθεί κατά 82% όταν εισήχθη εκεί το εμβόλιο το 1956. Κατά συνέπεια, στην καλύτερη περίπτωση, οι εμβολιασμοί μπορούν να πιστωθούν με μόνο ένα μικρό ποσοστό της γενικής πτώσης των σχετικών με την ασθένεια θανάτων αυτόν τον αιώνα. Ακόμα, ακόμη και αυτή η μικρή μερίδα είναι αμφισβητήσιμη, καθώς ο βαθμός πτώσης παρέμεινε ουσιαστικά ο ίδιος μετά από την εισαγωγή των εμβολίων.

Επιπλέον, οι ευρωπαϊκές χώρες που αρνήθηκαν την ανοσοποίηση για την ευλογία και την πολιομυελίτιδα είδαν το τέλος των επιδημιών μαζί με εκείνες τις χώρες στις οποίες το εμβόλιο έγινε υποχρεωτικά. (Στην πραγματικότητα, και οι εκστρατείες ανοσοποίησης ευλογιάς και πολιομυελίτιδας ακολουθήθηκαν αρχικά από σημαντική αύξηση των επιπτώσεων των ασθενειών κατά τη διάρκεια των εκστρατειών εμβολιασμού ευλογιάς, ενώ άλλες μολυσματικές ασθένειες συνέχισαν την πτωτική τους πορεία ελλείψει εμβολίων.

Στην Αγγλία και την Ουαλία, τα ποσοστά ασθενειών και εμβολιασμού ευλογιάς μειώνονταν τελικά ταυτό-

χρονα για περίοδο αρκετών δεκαετιών. [26]) Έτσι είναι αδύνατο να ειπωθεί εάν οι εμβολιασμοί συνέβαλαν ή όχι στη συνεχιζόμενη πτωτική πορεία των ποσοστών θανάτου εκ των ασθενειών, ή εάν οι ίδιες δυνάμεις που επέφεραν την αρχική πτώση - βελτιωμένες συνθήκες και πρακτικές υγιεινής, βελτιώσεις στη διατροφή, φυσικός κύκλος των ασθενειών - απλά δεν επηρεάστηκαν από τα προγράμματα εμβολιασμού.

Αυτό το συμπέρασμα υπογραμμίζεται και από μια πρόσφατη έκθεση της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας που διαπίστωσε ότι τα ποσοστά ασθενειών και θνησιμότητας στις χώρες του τρίτου κόσμου δεν έχουν κανέναν άμεσο συσχετισμό με τις διαδικασίες ανοσοποίησης ή την ιατρική περίθαλψη, αλλά έχουν στενή σχέση με τα πρότυπα υγιεινής και διατροφής. [27] Η πίστωση που δίνεται στους εμβολιασμούς για τις τρέχουσες επιπτώσεις των ασθενειών μας, απλά έχει χοντρά μεγαλοποιηθεί, εάν δεν έχει τοποθετηθεί σε εντελώς λάθος μέρος.

Οι υποστηρικτές των εμβολίων καταδεικνύουν τις στατιστικές επιπτώσεων μάλλον παρά της θνησιμότητας ως απόδειξη της αποτελεσματικότητας των εμβολίων. Εντούτοις, οι στατιστικοί μας λένε ότι οι στατιστικές θνησιμότητας μπορεί να είναι καλύτερο μέτρο των επιπτώσεων από τις ίδιες τις στατιστικές επιπτώσεων, για τον απλό λόγο ότι η ποιότητα υποβολής έκθεσης και αρχειοθέτησης είναι πολύ υψηλότερη στα μοιραία περιστατικά. [28]

Για παράδειγμα, πρόσφατη έρευνα στην πόλη της Νέας Υόρκης αποκάλυψε ότι μόνο 3,2% των παιδιών ανέφεραν πραγματικά τις επιπτώσεις ιλαράς στο τμήμα υγείας.

Το 1974, το CDC καθόρισε ότι υπήρξαν 36 περιπτώσεις ιλαράς στη Τζόρτζια, ενώ το σύστημα κρατικής επιτήρησης της Τζόρτζιας ανέφερε

660 περιπτώσεις. [29] το 1982, οι ανώτεροι κρατικοί υπάλληλοι υγείας της Μέριλαντ κατηγορήσαν μια επιδημία κοκίτη σε κάποιο τηλεοπτικό πρόγραμμα με τον τίτλο, "D.P.T. - ρουλέτα εμβολίων," που προειδοποιούσε για τους κινδύνους του DPT εντούτοις, όταν ο πρώην κορυφαίος ιολόγος του αμερικανικού τμήματος βιολογικών προτύπων, Δρ J. Anthony Morris, ανέλυσε τις 41 περιπτώσεις, μόνο 5 επιβεβαιώθηκαν, και όλες ήταν εμβολιασμένων. [30] Τέτοιες περιπτώσεις όπως αυτές καταδεικνύουν την πλάνη των στατιστικών των επιπτώσεων, όμως οι συνήγοροι των εμβολίων τείνουν να στηρίζονται σε αυτές αδιακρίτως.

ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΜΒΟΛΙΑΣΜΟΥ # 3

"Είναι ασαφές τι αντίκτυπο είχαν τα εμβόλια στην πτωτική πορεία των μολυσματικών ασθενειών που εμφανίστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια αυτού του αιώνα."

Πηγές πληροφοριών

(25) Neil Miller, Vaccines: Are They Safe and Effective? pp 18-40.

(26) Neil Miller, Vaccines: Are They Safe and Effective? pp 45,46 [NVIC News, April 92, p12].

(27) S. Curtis, A Handbook of Homeopathic Alternatives to Immunization.

(28) Darrell Huff, How to Lie With Statistics, p 84.

(29) quoted from the internet, credited to Keith Block, M.D., a family physician from Evanston, Illinois, who has spent years collecting data in the medical literature on immunizations.

(30) Trevor Gunn, Mass Immunization, A Point in Question, p 15

Μάθημα ουτοπίας: η Εποχή των Πλουτοσαύρων

Ιάσων Φαεννός

Ο Αριστοτέλης υπαινίχθηκε ό-
τι το απίθανο είναι πάντα πιθανό. Ό-
ταν υπάρχει πιθανότητα κάτι να μη
συμβεί, υπάρχει και η πιθανότητα να
συμβεί. Ένα "μάθημα ουτοπίας" πρέ-
πει να έχει ως αντικείμενο τον πιο απί-
θανο κόσμο που θα μπορούσε να υ-
πάρχει. Τον κόσμο στον οποίο ζούμε.

Οι παλαιοντολόγοι θεωρούν την Ε-
ποχή των Δεινοσαύρων μια συναρπα-
στική εποχή. Η χλωρίδα και η πανίδα
είχε μια εντυπωσιακή ποικιλία, με επι-
στέγασμα τους δεινόσαυρους. Υπήρ-
χαν ανάμεσά τους και είδη σαρκοφά-
γα, συγκλονιστικές μορφές που εν-
σάρκωναν τις πρωτογενείς φυσικές
δυνάμεις, τρομακτικά τέρατα με με-
γάλο στόμα, δυνατό σαγόνια και κο-
φτερά δόντια για να πιάνουν τα θύμα-
τά τους και να σπάζουν τα κόκαλά
τους.

Οι τελευταίες θεωρίες για την εξα-
φάνιση των δεινοσαύρων θέλουν την
αλλαγή του κλίματος -που θεωρούν ό-
τι προκλήθηκε από την πτώση μεγάλου
αστεροειδούς στον πλανήτη- να
επηρέασε το περιβάλλον και συνεπώς
την σταθερότητα των πληθυσμών. Ό-
μως αυτό δεν εξηγεί την πλήρη εξα-
φάνισή τους, γιατί με τη γενετική ποι-
κιλομορφία που υπάρχει στους μεγάλους
πληθυσμούς πάντα θα υπάρ-
χουν κάποιοι γονότυποι, έστω και λί-
γοι, που θα μπορούν να προσαρμο-
στούν σε ακραίες συνθήκες. Πιο πιθανό
φαίνεται η εξαφάνιση να συνέβη
λόγω εσωγενών εξελικτικών αιτιών, α-
κόμα και με το εξωτερικό γεγονός μιας
κλιματικής αλλαγής. Επειδή μέ-
σα στη φυσική εξελικτική διαδικασία τα
σαρκοφάγα είδη υπερτερούν από
τα φυτοφάγα στο ότι μπορούν πιο εύ-
κολα εκτός από την παρουσία της φυ-
τικής τροφής να εκμεταλλεύονται και
τα άλλα ζωικά είδη ως τροφή, τα σαρ-
κοφάγα σταδιακά επικράτησαν. Αλλά
αυτό οδήγησε σε μια κατάσταση έλ-
λειψης των φυτοφάγων και τα σαρκο-
φάγα άρχισαν να τρώνε άλλα σαρκο-
φάγα. Έτσι μόνο μπορεί να εξηγηθεί
η πλήρης εξαφάνιση, διότι ακόμα και
τα τελευταία που επιβίωσαν είχαν

πλέον στραφεί στη σαρκοφαγία και
φαγώθηκαν μεταξύ τους.

Οι Εποχές της Δύναμης

Κατά μία έννοια, η ιστορία της οι-
κολογίας είναι η ιστορία της εκμετάλ-
λευσης του περιβάλλοντος από τον
άνθρωπο. Η ιστορία του ανθρώπου εί-
ναι και η ιστορία της εκμετάλλευσης
του ανθρώπου από τον άνθρωπο. Οι
δύο ιστορίες συναντιούνται σε ένα
κομβικό σημείο: τον Άνθρωπο.

Ο άνθρωπος εμφανίστηκε την Ε-
ποχή της Φύσης. Από τη φύση έπαιρ-
νε απ' ευθείας τροφή, εργαλεία, κατα-
φύγιο. Ο πρωτόγονος δεν είχε λόγο
να σκεφτεί άλλες αξίες και δυνάμεις
πέρα από τις φυσικές. Ζώντας το δρά-
μα της αδυναμίας του, έπρεπε να μά-
χεται αδιάκοπα με ό,τι τον περιέβαλε.
Παρατήρησε ότι το πλήθος ήταν ισχυ-
ρότερο από το άτομο. Άρχισε η μετά-
βαση στο τροφοπαραγωγικό στάδιο,
αφού είναι προτιμότερος ο χειρισμός
της φύσης στα πλαίσια του εφικτού.
Αλλά η φύση δεν είναι σταθερή και ε-
πειδή οι ομάδες ήταν μικρές, η φυσι-
κή αστάθεια έθετε σε κίνδυνο την επιβί-
ωση. Με την παρατήρηση ότι όσοι
ζούσαν σε μεγάλες εκτάσεις γης εί-
χαν περισσότερες ευκαιρίες για επιβί-
ωση, άρχισαν οι ομάδες να αντιλαμ-
βάνονται την αναγκαιότητα για επέ-
κταση. Η σύγκρουση με τους γειτό-
νους ήταν τότε ένα φυσικό φαινόμε-
νο. Παρατήρησαν ότι είναι ευκολότε-
ρο να αποκτάς κάτι από τους γείτο-
νες, παρά να μπαίνεις εσύ στον κόπο
να το παράγεις, αντιμετωπίζοντας τη
μεγάλη πιθανότητα να αποτύχεις από
τους αστάθμητους παράγοντες. Η
δεύτερη εποχή της δύναμης ήταν η Ε-
ποχή της Σωματικής Ρώμης. Ισχυρός
ήταν αυτός που είχε σωματική ρώμη:
επιτίθεσαι, αρπάζεις αυτό που θέλεις
και λύνεις το πρόβλημά σου.

Με τον καιρό οι ισχυροί είδαν το έ-
δαφος να κινείται κάτω από τα πόδια
τους. Αποκτώντας χωρίς κόπο αυτά
που ήθελαν, έπαψαν να εργάζονται
καθημερινά τη γη και άρχισαν να εκ-
φυλίζονται. Ο νόμος της σωματικής ι-

σχύος έχει ένα σοβαρό μειονέκτημα:
ο ίδιος ο κάτοχος της δύναμης είναι
και ο μοναδικός φορέας της. Χάνο-
ντας τη σωματική τους ισχύ άρχισαν
να χάνουν και την ικανότητα να επι-
βιώνουν. Επίσης για να συντηρούνται
έπρεπε συνεχώς να πολεμούν, πράγ-
μα που έφθειρε και τους ίδιους και το
περιβάλλον τους. Σκέφτηκαν λοιπόν:
"τι είναι αυτό που δημιουργεί και αντι-
προσωπεύει την αξία και συνεπώς την
ισχύ; - Η γη." Η επόμενη εποχή της
δύναμης ήταν η Εποχή της Γης. Ισχυ-
ροί ήταν αυτοί που είχαν μεγάλες ε-
κτάσεις. Οι άλλοι εργάζονταν στη γη
και τα αγαθά που παρήγαν ήταν δικά
τους.

Για να γίνει αυτό πράξη, έπρεπε
να επιβληθεί μια καινούργια συμβατι-
κή αξία με κάποιες ιδιότητες: α) να
μην υπάρχει άφθονη για να είναι πά-
ντα επιθυμητή και β) να μπορεί κανείς
να την αποκτήσει δύσκολα, ώστε αυ-
τοί που δεν θα την έχουν να υποτάσ-
σονται σε όσους την έχουν. Να ανα-
γκάζονται να δουλεύουν τη γη ως α-
ντικειμενική αξία, παίρνοντας ως α-
ντάλλαγμα αυτή τη συμβατική αξία
για να καλύψουν με έμμεσο και όχι ά-
μεσο τρόπο τις ανάγκες τους. Βρήκαν
κάποια σπάνια μέταλλα με ελκυστική
εμφάνιση και τα θεοποίησαν. Τα έκο-
ψαν σε μικρότερα κομμάτια, για να
διαδώσουν και να επιβάλουν τη νέα α-
ξία. Την εποχή που εμφανίστηκε το
χρήμα στις ανθρώπινες κοινωνίες, την
ίδια εποχή νομιμοποιήθηκε και η δου-
λεία. Βεβαίως τα όρια μεταξύ των ε-
ποχών δεν είναι καθόλου σαφή, α-
πλώς η διάκριση μεταξύ τους ρίχνει έ-
να φως στην εξέλιξη. Το κρίσιμο στά-
διο της μετάβασης στην Εποχή του
Μετάλλου (και στην ιστορία γενικά)
συνέβη σε διαφορετικό χρόνο σε κά-
θε τόπο. Στη μεσογειακή λεκάνη ο
πρώτος λαός που έκανε χρήση του
χρήματος για να υποδουλώσει τους
γειτόνες ήταν οι Ιουδαίοι. Γρήγορα ό-
μως βρήκαν άξιους μιμητές. Στην πε-
ρίπτωση της ελλαδικής ιστορίας, αυ-
τή η μετάβαση φαίνεται στη μυκηναϊ-
κή εποχή. Αντιπροσωπευτική η κοινω-
νία των πολυχρύσων Μυκηνών, μια

κοινωνία πλούσιων γαιοκτημόνων, κλειστή μέσα στα Κυκλώπεια Τείχη της, γεμάτη πλούτο και αίμα, πολέμους και αρπαγές. Εκφυλισμένους δυνάστες και υπηκόους σωματικά ικανούς, που είχαν δυο καθήκοντα: να δουλεύουν τη γη και να πολεμούν.

Με τις επικοινωνίες, η υποδούλωση εξαπλώνονταν. Περισσότεροι υιοθετούσαν τις νέες δομές. Το ανθρώπινο περιβάλλον γινόταν πιο εχθρικό. Με τις ανταλλαγές των προϊόντων και την αύξηση της παραγωγής, το περιβάλλον υποβαθμιζόταν. Με τις επαναστάσεις και τις επιδρομές, ακόμα και αυτή η κατοχή της γης γινόταν επισφαλής. Οι Δυνατοί της Γης μπόρναν πάλι στον κόπο να σκεφτούν. Μια νέα αξία θα είχε όλες τις ιδιότητες της προηγούμενης και επιπλέον το πλεονέκτημα να είναι αποδεδειγμένη από τη γη. Να έχει την ιδιότητα να μπορεί να συσσωρευτεί και να μεταφερθεί. Ήρθε η Εποχή του Χρυσού. Στην ελληνική περίπτωση η μετάβαση έγινε πριν την κλασική εποχή. Η πόλη των Αθηνών είχε μια γη που δεν είχε την ικανότητα να παράγει, υποβαθμισμένη από τις διαμάχες και τις αρπαγές και ο χρυσός φυλάσσονταν σε ασφαλές μέρος με το πρόσχημα του ιερού τόπου, τη Δήλο. Με την κατάκτηση νέων αγορών και το χρηματιστήριο της εποχής και τον επεκτατισμό βρήκε διέξοδο στη Μεσόγειο. Οι άλλοι δουλεύουν, δρουν, αντιμετωπίζουν τις φυσικές δυνάμεις, τις επαναστάσεις, διακινδυνεύουν τη γη - εσύ το μόνο που κάνεις είναι να αυξάνεις το χρυσάφι σου και να κόβεις νομίσματα.

Πολύ αργότερα, με τη μεγάλη ανάπτυξη του εμπορίου και της παραγωγής και τη βιομηχανική έκρηξη, ήρθε η στιγμή που ο πλούτος αυξήθηκε τόσο, ώστε ο χρυσός να μη μπορεί να αντιπροσωπεύσει τον όγκο αξιών που οι συναλλαγές δημιουργούσαν. Οι Δυνατοί του Χρυσού σκέφτηκαν, έπρεπε να βρουν μια νέα αξία, με όλες τις ιδιότητες της προηγούμενης και κάτι παραπάνω: να είναι αποδεδειγμένη από ο,τιδήποτε το υλικό. Ήρθε η Εποχή του Κεφαλαίου. Επειδή όποιος έχει το χρήμα μπορεί με αυτό να αποκτήσει κι άλλο χρήμα σε χρονικό διάστημα που μπορεί να εκτιμηθεί, το χρήμα άρχισε να ανταλλάσσεται με χρόνο. Βεβαίως αυτός που προσφέρει τον χρόνο και αυτός που καρπώνεται το χρήμα δεν είναι ο ίδιος. Το χρήμα δανείζεται αλλά δεν αγοράζεται, βάσει της αρχής της έλλειψης και της αποκλειστικότητας. Αυτός που είχε το χρήμα έγινε ακόμα πιο δυνατός, αφού ο έντοκος δανεισμός τού δίνει

τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί τον χρόνο αυτού που δεν το έχει. Το μόνο που έχει να κάνει είναι να αποφασίζει πού θα δώσει τα χρήματά του. Η αυξανόμενη έλλειψη του χρήματος το κάνει όλο και πιο ακριβό και η αυξανόμενη εξάρτηση κάνει αυτούς που δεν το έχουν όλο και πιο διατεθειμένους να υποκύπτουν.

Η καταλήστευση των πόρων εκτινάχτηκε στα ύψη, επειδή το κίνητρο της παραγωγής αποδεδειγμένη από τις φυσικές ανάγκες, όπως και από το ίδιο το φυσικό περιβάλλον ως παροχέα των συντελεστών της παραγωγής. Η παραγωγή πρέπει να αυξάνεται όχι γιατί υπάρχουν μεγαλύτερες ανάγκες, αλλά επειδή υπάρχει η ανάγκη για μεγαλύτερη πρόσοδο, ώστε να συντηρείται η οικονομία. Αυτή είναι η βασική αρχή του πλουτισμού. Με την ανταγωνιστικότητα, το περιβάλλον όχι μόνο γίνεται ένας συντελεστής της παραγωγής αναλώσιμος, αλλά η καταστροφή του πρέπει να επιταχύνεται, ώστε η έλλειψη των αγαθών να επιφέρει τη μέγιστη αύξηση των τιμών. Έτσι αυξάνεται η δύναμη αυτών που ελέγχουν την αγορά. Το μέσον έγινε ισχυρότερο από τον σκοπό, η υπεραξία ισχυρότερη από την αξία και ο φορέας της αξίας, εντελώς απούλοποιημένος πια, απαιτεί την ανάλωση της ύλης για την αύξηση της "αξίας" του. Βεβαίως εκτός από την ανάλωση της ύλης, απαιτεί και την ανάλωση του ανθρώπινου χρόνου - με άλλα λόγια των ανθρώπινων ζωών.

Ισχυρός γίνεται πια αυτός που χρησιμοποιεί το χρόνο των άλλων, χωρίς να αφήνει τους άλλους να χρησιμοποιούν το δικό του χρόνο. Μήπως η επόμενη εποχή της δύναμης, η Εποχή του Χρόνου, έχει ήδη αρχίσει;

Φύση και Χρόνος

Η πάγια ισχύς της οικολογίας απορρέει από τη στατική αναφορά της στο θεωρούμενο ως συγκεκριμένη-δεδομένη φύση-ύλη. Μήπως πρέπει να συνυπολογίσει και το ρόλο του χρόνου, για να γίνει μια οικολογία περισσότερο δυναμική, περισσότερο ανθρώπινη, δηλ. μια οικολογία του ανθρώπου; Γεννάται ένα κρίσιμο ερώτημα. Αν η οικονομία -που υποτίθεται ότι εκφράζει το υλιστικό πνεύμα- καταστρέφει τη φύση-ύλη ως αναλώσιμη, χρησιμοποιώντας την (υποτίθεται έστω) για την ανθρώπινη ευδαιμονία, γιατί η οικολογία να μη γίνει περισσότερο εσωτερική, περισσότερο πνευματική; Πότε θα συζητηθούν οι ψυχολογικές αιτίες, που οδηγούν τα "υπο-

είδη του ανθρώπινου είδους" να λειτούργουν έτσι ή αλλιώς; Έχει η οικολογία ασχοληθεί αρκετά με την ιστορία του ανθρώπου;

Στο δράμα της εξέλιξης, η ιστορία της κλιματικής αλλαγής τείνει να επαναληφθεί. Μια καινούργια κλιματική αλλαγή έχει ήδη κοσμογονικές συνέπειες. Αιτία τώρα δεν είναι ένας αστεροειδής και τη θέση των δεινόσαυρων έχουν οι άνθρωποι πληθυσμοί. Πιο συγκεκριμένα, εκείνο το υποείδος των πλουτοσαύρων, που έχουν πολύ μεγάλη και κοφτερά δόντια στον εγκέφαλό τους. Αν κάποιοι δεινόσαυροι έτρωγαν κόκαλα, οι σημερινοί πλούτοσαυροι τσακίζουν κόκαλα με εξίσου αποτελεσματικό τρόπο, η πράξη δεν άλλαξε, άλλαξε η μέθοδος. Αν οι δεινόσαυροι ήταν οι ισχυροί μιας φυσικής επιλογής, οι πλούτοσαυροι είναι οι ισχυροί μιας αφύσικης επιλογής, που βασίζεται στη λογική της αποτελεσματικής χρήσης της εξουσίας όπως αυτή αναφέρεται στα λεξικά: "εξουσία [από το εξέσι (είναι δυνατό)]: το δικαίωμα που έχει κάποιος να επιβάλλει τη θέλησή του". Αν η φυσική επιλογή αποδείχτηκε ανίσχυρη να εξασφαλίσει την επιβίωση των δεινοσαύρων, η αφύσικη επιλογή ίσως αποδειχτεί εξίσου ανίσχυρη να εξασφαλίσει την επιβίωση ακόμα και αυτών των πλουτοσαύρων. Το παράδοξο είναι ότι αυτό άλλοι το απεύχονται και άλλοι το εύχονται.

Μπορεί το ερώτημα να μοιάζει ρητορικό, αλλά είναι ήδη κοινό μυστικό: ποιος μπορεί να ισχυριστεί ότι ο μύθος της ανθρώπινης οικονομίας είναι ισχυρότερος από την πραγματικότητα ενός πλανήτη που πνέει τα λοίσθια; Η σύγχρονη γλώσσα της αγοράς τα μεταφράζει όλα σε "προβλήματα επικοινωνίας": αν οι αλήθειες προβάλλονταν πιο ελεύθερα από τα μαζικά μέσα, τα πράγματα ίσως ήταν διαφορετικά. Ο πρόσφατος πόλεμος στο Ιράκ που συντάραξε την ανθρωπότητα έκανε πολλούς να αποτολμήσουν διαφορετικούς ορισμούς του "ανθρώπου". Τα ερωτήματα που θα μπορούσαν να προκύψουν για την ίδια την οντότητά μας δεν θα ήταν καθόλου εύκολα. Μπορεί να κατέρρεε με μια έννοια η ανθρώπινη οικονομία, αλλά ίσως ανορθώνονταν ο "φυτοφάγος άνθρωπος" και ο πλανήτης του. Μια διαφορά θα μπορούσε να είναι ότι η εξαφάνιση των δεινοσαύρων άφησε τότε τα οικοσυστήματα σχετικά άθικτα, με τη δυνατότητα να ανακάμψουν. Σήμερα, την Εποχή των Πλουτοσαύρων, δεν υπάρχει τέτοια βεβαιότητα, στον απίθανο κόσμο που ζούμε.

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΟΜΟΤΡΑΠΕΖΟΙ ΜΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ "ΠΑΡΑΣΙΤΑ" ΜΥΚΟΡΡΙΖΕΣ

Γιάννης Παζάρας, Μέρος Φ.

Εκατομμύρια χρόνια πριν -υπολογίζονται σε 400- δένδρα, λουλούδια και χορταρικά αντιμετώπισαν πολλές περιβαλλοντικές πιέσεις, όπως χαμηλή γονιμότητα του εδάφους, ξηρασία και ακραίες θερμοκρασίες. Για να καταφέρουν να επιβιώσουν τα περισσότερα φυτικά είδη ανέπτυξαν συμβιωτική σχέση με μια ιδιαίτερη ομάδα οργανισμών του εδάφους που λέγονται **μυκορριζικοί μύκητες**. Απο επιστημονική άποψη θεωρείται ότι αυτοί οι μύκητες είναι ο βιολογικός ακρογωνιαίος λίθος της φυτικής ύπαρξης πάνω στον πλανήτη.

Αυτή η λίγο γνωστή οικογένεια ωφέλιμων μυκήτων ζει μέσα η πάνω και γύρω από τις ρίζες του 95% των φυτών της γης εξυπηρετώντας σαν δευτερογενές ριζικό σύστημα καθώς απλώνεται μέσα στο έδαφος. Οι μυκορριζες αποσπούν ανόργανα στοιχεία και νερό από το έδαφος που τα δίνουν στο φυτό και σαν "ανταμοιβή" παίρνουν ζάχαρα τα οποία παράγει το φυτό και που οι ίδιες δεν μπορούν να συνθέσουν. Νεώτερες έρευνες έδειξαν ότι οι μυκορριζες μπορούν να προσλάβουν και να μεταφέρουν και ανόργανες και οργανικές ουσίες. Οι μυκορριζες μπορούν να αποσπάσουν, συγκεντρώσουν και μεταφέρουν και τα 15 θεωρούμενα ως κύρια και δευτερεύοντα θρεπτικά στοιχεία και το νερό πιο γρήγορα από ότι οι ρίζες χωρίς μυκορριζες. Δέντρα και φυτά με "μυκορριζικά συστήματα" είναι περισσότερο ικανά να επιβιώσουν και να δραστηριοποιηθούν σε ανισόρροπα λόγω των δραστηριοτήτων του ανθρώπου περιβάλλοντα. Πολυάριθμες μελέτες δείχνουν ότι οι μυκορριζες αυξάνουν την αντοχή των φυτών-ξενιστών στην ξηρασία στη συμπίεση του εδάφους, στις ψηλές θερμοκρασίες εδάφους, στα βαριά μέταλλα, στις τοξίνες των ανόργανων και των οργανικών αδυνάμων και στις ακραίες τιμές οξύτητας.

Μυκορριζικοί τύποι

Διακρίνονται δύο βασικοί τύποι μυκορριζών ανάλογα με το αν ο μύκητας διεισδύει στα κύτταρα της ρίζας ή όχι: οι **ενδομυκορριζες** και οι **εκτομυκορριζες**.

Η εκτομυκορριζα (ή εκτοτροφική, ή VAM) (**Εικ. 1**) αναπτύσσεται στις ρίζες δένδρων όπως πεύκα, οξυές, ιτιές και βελανιδιές. Αυτός ο τύπος προκαλεί δραστηκή αλλαγή

στη μορφή της ρίζας. Ο εκτομυκορριζικός μύκητας διεισδύει ανάμεσα στα κυτταρικά τοιχώματα των κυττάρων του ριζικού φλοιού και σχηματίζει έναν "μανδύα" από μυκηλιακές υφές γύρω από όλη τη ρίζα. Τα ριζίδια είναι εξογκωμένα και διακλαδισμένα.

Ανάμεσα στα επιδερμικά κύτταρα δημιουργείται ένα δίκτυο από υφές που ονομάζεται "**δίκτυο του Hartig**". Υφές εκτείνονται και προς τα έξω, μέσα στο έδαφος (**Εικ. 2**) και προσκολλώνται μεταξύ των συσσωματωμάτων του εδάφους. Αυτές μπορεί να είναι λίγες ή

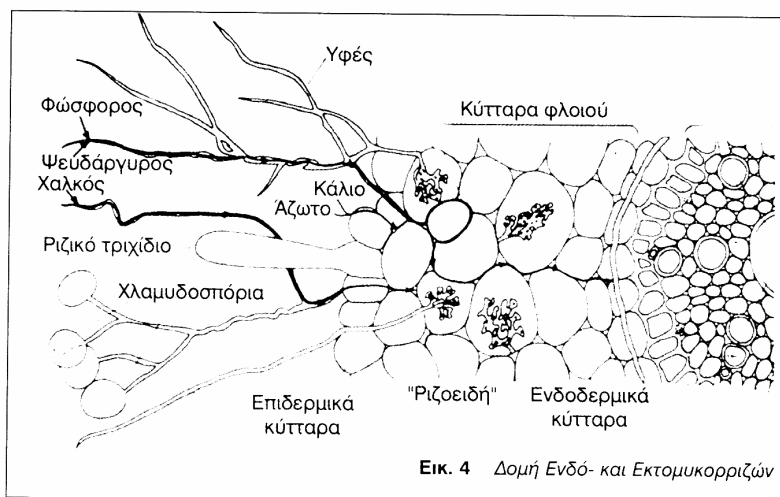
Εικ. 2

πολλές ανάλογα με το είδος των μυκορριζών. Η κυρία ρίζα δεν έχει μυκορριζες. Υπάρχουν περισσότερα ίσως από 5.000 είδη εκτομυκορριζών και ταξινομικά ανήκουν στους Βασιδιομύκητες, τους Ασκομύκητες και από ένα μόνο Φυκομύκητα. Οι ρίζες που τρέφουν τα δασικά που αναφέραμε είναι σκεπασμένες με θήκη από τις υφές των μυκήτων, ώστε για την απορρόφηση ουσιών από το έδαφος, εξαρτώνται από το μύκητα.

Εικ. 1

Η ενδομυκorrhίζα (ή ενδοτροφική, ή AM) δεν σχηματίζει μανδύα γύρω από τη ρίζα και ο μύκητας αναπτύσσεται μέσα στα κύτταρα του φλοιού δημιουργώντας συστροφές και εξογκώσεις χωρίς να σχηματίζεται συνεχόμενος μανδύας. Οι μέσα στα κύτταρα των ριζών υφές του μύκητα προκαλούν αποδιοργάνωση των κυττάρων ή τρέφονται απ' αυτά. Παρ' όλα αυτά, αυτή η αποδιοργάνωση των κυττάρων δεν πρέπει να θεωρείται καταστρεπτική.

Εικ. 4 Δομή Ενδό- και Εκτομυκορριζών

κή, απεναντίας πρέπει να θεωρείται για ορισμένο χρονικό διάστημα, ως μέρος της διαδικασίας της αύξησης των ριζών.

Γενικά οι ενδομυκorrhίζες δεν προκαλούν αξιοσημείωτη εξόγκωση των ριζών. Τη συναντάμε στα περισσότερα οπωροκηπευτικά. Αυτός ο τύπος χαρακτηρίζεται α-

πό την παρουσία "ριζοειδών" (Εικ. 3) στην περιοχή του ριζικού φλοιού. Αυτά τα ριζοειδή είναι όργανα απορρόφησης θρεπτικών από το φυτό αλλά ταυτοχρόνα και όργανα απελευθέρωσης ανόργανων θρ. στοιχείων στο φυτό. Οι ενδομυκorrhίζες αποτελούν το 75% των περιπτώσεων των μυκορριζών. (Εικ. 4)

Μυκorrhίζες και φυτά

Γνωρίζουμε από το 1968 ότι η παρουσία της μυκορριζας στα φυτά δεν είναι υποχρεωτική, αλλά όταν υπάρχει είναι οικολογικά απαραίτητα και σημαντική για τη θρέψη του φυτού. Ενδεικτικά παραθέτουμε ένα μέρος από έρευνα του Ε-ΘΙΑΓΕ Θεσ/νικης όπου συγκρίνεται

η περιεκτικότητα ορισμένων φυτών σε θρεπτικά στοιχεία και το ξηρό βάρος του βλαστού όταν αυτά καλλιεργήθηκαν παρουσία (M) και απουσία (XM) μυκορριζών.

Είναι φανερός ο μεγαλύτερος "πλούτος" των φυτών που είναι αποικισμένα με μυκορρίζα. Ταυτόγ

χρονα, στην ίδια εργασία (N. & A. Καραγιαννίδης 1992) διαπιστώνεται η δυσκολία των κατά πολύ βελτιωμένων και επί πολλά χρόνια υπό προστασία φυτών (π.χ. καλαμπόκι, ηλίανθος) να αναπτύξουν ενδομυκορρίζα (VA).

Φυτό	Κάλιο%			Ασβέστιο%			Μαγνήσιο%			Ξηρό βάρος		
	M	XM	M/XM	M	XM	M/XM	M	XM	M/XM	M	XM	M/XM
Πιπεριά	4,09	1,53	2,67	4,18	3,48	1,20	1,31	0,78	1,68	2,50	0,40	6,3
Τριφύλλι	3,11	2,79	1,11	4,44	3,97	1,12	0,94	0,84	1,12	0,56	0,08	7,0
Κριθάρι	4,77	4,24	1,13	2,34	1,66	1,41	0,63	1,00	0,63	2,16	1,28	1,7
Σιτάρι	3,36	3,17	1,06	1,72	1,37	1,26	0,67	0,45	1,49	3,00	2,80	1,1

Φυτοπροστατευτική σημασία των μυκορριζών

Η μυκορρίζα εκτός από τα άλλα βρέθηκε ότι δρά και φυτοπροστατευτικά, δηλ. χρησιμεύει ως φραγμός κατά της προσβολής των

ριζών από ορισμένους παθογόνους μύκητες. Αναφέρεται ότι αυτό γίνεται :

1. Με την χρησιμοποίηση των επιπλέον υδατανθράκων, γιατί έτσι περιορίζεται η προσέλκυση προς τις ρί-

ζες των παθογόνων μυκήτων.

2. Με την παρεμβολή της ως εμποδίου κατα της προσβολής.

3. Με την έκλυση αντιβιοτικών ουσιών.

4. Με την ευνοϊκή επίδραση στην περιοχή των ριζών και της ριζόσφαιρας προστατευτικών οργανισμών.

Έτσι π.χ. ο μύκητας *Leucoraxillus cerealis* ο οποίος δημιουργεί μυκόρριζες με διάφορα είδη πεύκου βρέθηκε ότι εκλύει το αντιβιοτικό νιτρίλιο της διατετρίνης, που εμποδίζει τη βλάστηση των ζωοσπορίων του παθογόνου μύκητα που προκαλεί σπιρριζίες (δηλ. της *Phytophthora cinamomi*) και προστατεύει έτσι τα πεύκα.

Διάφορες εκτοτροφικές μυκόρριζες αυξάνουν πολύ στις ρίζες

των φυτών την περιεκτικότητα σε διάφορες οργανικές ουσίες και έτσι εμποδίζουν τις προσβολές από τους μύκητες *Fomes annosus* και *Phytophthora cinnamomi*. Φυτά χωρίς την παρουσία μυκορριζών εμφάνισαν τήξη (λιώσιμο - σάπισμα) του λαιμού μετά από προσβολή από *Fusarium oxysporum* σε ποσοστό 53%, ενώ παρουσία μυκορριζών το ποσοστό ήταν 15%

Οι μυκόρριζες και οι προτιμήσεις τους

Οι μυκόρριζες ενοχλούνται όταν διαταράσσεται το έδαφος. Είναι προτιμότερο να μην ενσωματώνουμε την οργανική ουσία. Καλύτερα να απλώνουμε ένα στρώμα κόμποστ πάχους πεντε περίπου εκατοστών τον χειμώνα και άλλο τόσο περίπου το καλοκαίρι -

αν οι συνθήκες το επιτρέπουν- και να αφήνουμε τις μυκόρριζες να στείλουν τις υφές τους να απορροφήσουν τα θρ. συστατικά.

Οι μυκόρριζες καταστρέφονται όταν το έδαφος υποκαπνίζεται, αποστειρώνεται (Varan, βρωμιούχο μεθύλιο κ.λ.π.) ηλιοαπολυμαί-

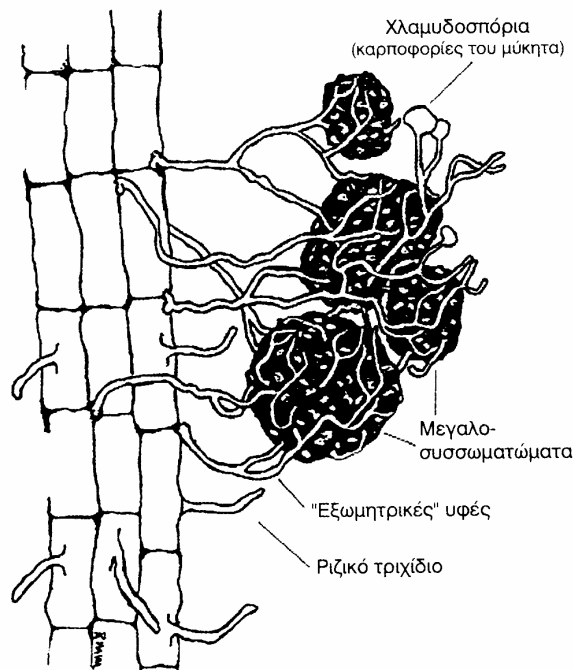
νεται ή "εξυγιαίνεται" με σκευάσματα για τον έλεγχο νηματωδών, προνυμφών (σκουληκιών) και ζιζανίων. Επίσης είναι ευαίσθητες στις μεγάλες δόσεις των συνθετικών λιπασμάτων.

Μυκόρριζες και δομή του εδάφους

Οι μυκόρριζες έχουν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της δομής του εδάφους. Η δομή είναι καθοριστική για την υγεία των φυτών γιατί καθορίζει την κίνηση του νερού, τον αερισμό την ανάπτυξη των ριζών και τις μετακινήσεις της μικροπανίδας του εδάφους.

Η "δομή" αναφέρεται στη συνένωση των εδαφικών τεμαχιδίων σε συσσωματώματα. Τα συσσωματώματα συνδέονται μεταξύ τους σε μεγαλύτερα συσσωματώματα δημιουργώντας ένα σύμπλεγμα διαφόρων μεγεθών συσσωματωμάτων με κενά ανάμεσά τους. Είναι αυτοί ακριβώς οι ενσωματωμένοι κενοί χώροι που καθορίζουν το "πορώδες" του εδάφους και διευκολύνουν τη μετακίνηση νερού, αέρα, ριζών και ζώων. Έδαφος χωρίς ικανοποιητικό πορώδες δεν είναι καθόλου φιλικό απέναντι στα φυτά!

Και οι ενδο- και οι εκτο-μυκόρριζες ευνοούν την εδαφική δομή συνδέοντας τα συσσωματώματα μεταξύ τους και με τις ρίζες των φυτών. Τα εδαφοβακτήρια συγκολλούν τα κομματάκια του εδάφους με τους πολυζαχαρίτες που παράγουν και βοηθούν πολύ στην δομή. Οι μυκηλιακές υφές προμηθεύουν κάποιες από τις πρώτες ύλες που κρατούν τα εδαφοβακτήρια ζωντανά. Επιπρόσθετη βοήθεια προσφέρουν μέλη της εδαφοπανίδας όπως οι γαιωσκώληκες και διάφορες χημικές δυνάμεις οι οποίες δρουν κατά κύριο λόγο στα μικρότερα συσσωματώματα.

Γαλακτικό οξύ - ένα προϊόν στην πάλη ενάντια στη Βαρρόα για μελισσοκόμους μικρής κλίμακας

Επιμέλεια: Δ. Π.

Το γαλακτικό οξύ είναι μια αποτελεσματική ουσία για τον έλεγχο της Βαρρόας, εάν χρησιμοποιηθεί κατάλληλα. Στις αποικίες χωρίς γόνο δύο επεξεργασίες θα προκαλέσουν πτώση του 90% περίπου της Βαρρόας. Ενώ οι αποικίες που ανατρέφουν γόνο, μέχρι 75% της Βαρρόας τους θα βρίσκεται στον καλυμμένο γόνο. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η αποδοτικότητα του γαλακτικού οξέος μειώνεται σε 20-30%, επειδή δεν διαπερνά τα καλυμμένα κελιά γόνου. Ο μελισσοκόμος που χρησιμοποιεί μόνο γαλακτικό οξύ θα πρέπει να κάνει τρεις έως πέντε επεξεργασίες ετησίως ανάλογα με την εποχή και το βαθμό προσβολής.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΧΡΗΣΗΣ

Για να επιτευχθούν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα είναι απαραίτητο να ψεκάσται το γαλακτικό οξύ πάνω στη μάζα των μελισσών και στις δύο όψεις του κάθε πλαισίου και στα τοιχώματα των κυψελών. Αυτή η επεξεργασία πρέπει κατά προτίμηση να γίνει σε θερμοκρασία περιβάλλοντος μεγαλύτερη από 7 βαθμούς C, πρωί ή βράδυ πριν από την έξοδο των συλλεκτριών ή μετά την επιστροφή τους, με την χρησιμοποίηση ενός ψεκαστήρα χεριού (λεπτός ψεκαστήρας υδρονέφωσης), ή ενός που τροφοδοτείται με πεπιεσμένο αέρα. Μια ικανοποιητική δόση είναι 5 χιλιοστόλιτρα γαλακτικού οξέος 15% σε κάθε όψη του πλαισίου. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού όταν υπάρχουν περισσότερες μέλισσες η δόση μπορεί να αυξηθεί μέχρι 8 χιλιοστόλιτρα για κάθε πλευρά του πλαισίου.

Η επεξεργασία με γαλακτικό οξύ απαιτεί πάρα πολύ δουλειά. Για αυτόν τον λόγο συνήθως επιλέγουν αυτήν την μέθοδο ελέγχου οι ερασιτέχνες μελισσοκόμοι. Το γαλακτικό οξύ μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί σε σμήνη, τεχνητά σμήνη και παραφυάδες, αφότου τοποθετούνται σε κυψέλη και προτού να καλύψουν το γόνο. Ανάλογα με το βαθμό προσβολής, δύο ή τρεις εφαρμογές πρέπει να είναι αρκετές.

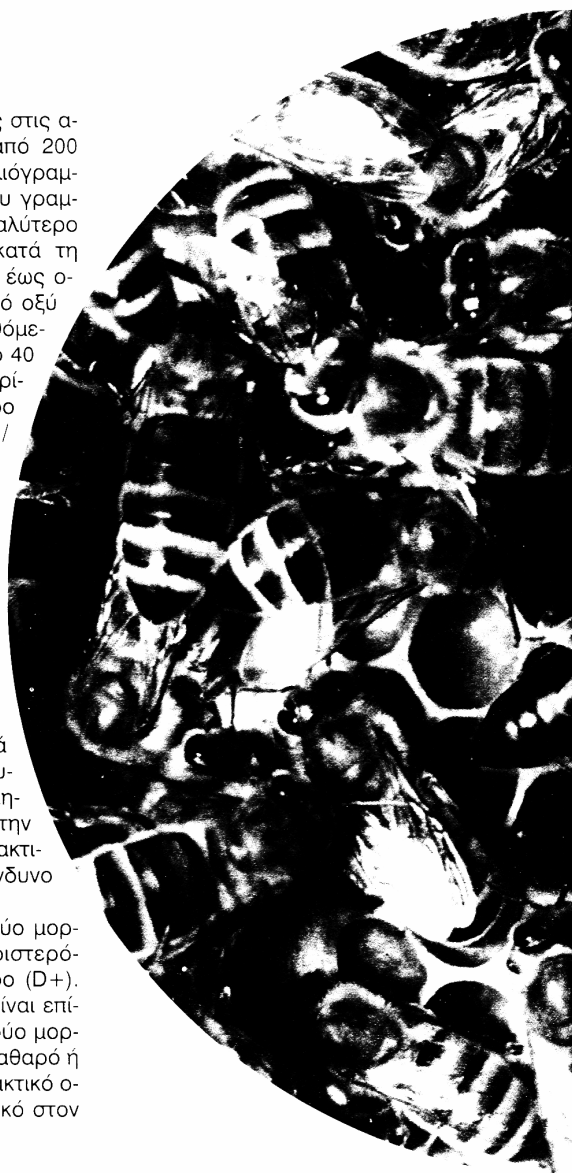
ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ

Μετά από τρεις επεξεργασίες, το

φορτίο του γαλακτικού οξέος στις αποθήκες μελιού αυξάνεται από 200 χιλιοστά του γραμμαρίου / χιλιόγραμμα σε 1000-1500 χιλιοστά του γραμμαρίου / χιλιόγραμμα. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού θα διαλυθεί κατά τη διάρκεια των επόμενων επτά έως οκτώ εβδομάδων. Το γαλακτικό οξύ εμφανίζεται φυσικά στα ανθόμελα, ανάλογα με την πηγή από 40 έως 400 χιλιοστά του γραμμαρίου / χιλιόγραμμα, με μέσο όρο 200 χιλιοστά του γραμμαρίου / χιλιόγραμμα.

Ένα άτομο που τρώει 30 γρ. μελιού την ημέρα θα απορροφούσε περίπου 6 χιλιοστά του γραμμαρίου, έναντι ενός γιαουρτιού 180 γρ. που περιέχει περίπου 1800 χιλιοστά του γραμμαρίου. Για να αποφύγει συσσώρευση του οξέως στο μέλι ο μελισσοκόμος πρέπει να μην επεξεργάζεται κυψέλες κατά τη διάρκεια των περιόδων συγκομιδής μελιού. Χρησιμοποιημένο κατάλληλα, έξω από την περίοδο συγκομιδής, το γαλακτικό οξύ δεν ενέχει κανέναν κίνδυνο για την ποιότητα του μελιού.

Το μέλι περιέχει και τις δύο μορφές γαλακτικού οξέως, αριστερόστροφο (L+) και δεξιόστροφο (D+). Το εμπορικό γαλακτικό οξύ είναι επίσης συνήθως μίγμα και των δύο μορφών (L+) και (D+), αλλά το καθαρό ή το φυσικά υπάρχον (L+) γαλακτικό οξύ είναι εξίσου αποτελεσματικό στον έλεγχο της Βαρρόας.

ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΜΥΡΜΗΚΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΑΛΑΚΤΙΚΟΥ ΟΞΕΟΣ

Η επεξεργασία με γαλακτικό οξύ απαιτεί πάρα πολύ εργασία για μελισσοκόμους με μεγάλο αριθμό κυψελών, και δεν το συστήνουμε. Το γεγονός ότι το γαλακτικό οξύ δεν λειτουργεί στον καλυμμένο γόνο είναι επίσης μειονέκτημα που δεν επιτρέπει την πρόωρη και αποτελεσματική επεξεργασία των αποικιών κατά τη διάρκεια του μήνα Αύγουστου. Αυτή τη στιγμή είναι προτιμητέο να επιστρέψουμε στο μυρμηκικό οξύ.

Οργανώσαμε μια δοκιμή το 1989 για να εξετάσουμε τη συνδυασμένη χρήση και των δύο προϊόντων:

Δέκα αποικίες αντι-μετωπίστηκαν τρεις φορές με 30ml μυρμη-

κικού οξέος 60% τον Αύγουστο και στις αρχές Σεπτεμβρίου (αυτή η βραχυπρόθεσμη επεξεργασία μπορεί να αντικατασταθεί από μια μακροπρόθεσμη επεξεργασία μιας εβδομάδας, η οποία έχει την ίδια σχεδόν αποτελεσματικότητα), και δύο φορές με γαλακτικό οξύ 15% (5 χιλιοστόλ. στην κάθε όψη κάθε πλαισίου) το Νοέμβριο. Δύο επεξεργασίες ελέγχου Perizin (coumaphos) δόθηκαν το Νοέμβριο / Δεκέμβριο.

Η πτώση Βαρρόας που προκλήθηκε από αυτές τις επεξεργασίες ήταν σχετικά υψηλή με μέσο όρο 2814 ακάρια ανά αποικία (ελάχιστο 466, μέγιστο 8319). 86% της Βαρρόας αποβλήθηκαν από τις τρεις επεξεργασίες με μυρμηκικού οξέ στα τέλη του καλοκαιριού και 12,2% από το γαλακτικό οξύ το Νοέμβριο. Αυτές οι επεξεργασίες, τρεις με μυρμηκικό, και δύο με γαλακτικό οξύ, πέτυχαν έτσι αποδοτικότητα 98,2% που είναι άριστη. Η επεξεργασία ελέγχου με Perizin προκάλεσε μια περαιτέρω πτώση μέσου όρου 51 Βαρρόες ανά αποικία (ελάχιστο 0, μέγιστο, 264).

Στην αρχή της δοκιμής χρησιμοποιήσαμε μια πάρα πολύ υψηλή δόση σε δύο από τις αποικίες, η οποία προκάλεσε απώλεια μελισσών και βασιλισσών. Οι μελισσοκόμοι πρέπει να προσέξουν να μην μουλιάσουν τις μέλισσες με το γαλακτικό οξύ, αλλά να τις ψεκάσουν μόνο ελαφριά, ειδικά για τις επεξεργασίες που γίνονται αργότερα στην εποχή. Πριν από την επεξεργασία είναι απαραίτητο να ρυθμιστεί, με έναν ογκομετρικό σωλήνα, η ποσότητα γαλακτικού οξέος που ψεκάζεται σε κάθε πλευρά του πλαισίου.

Με τους βέλτιστους όρους χρησιμοποίησης όπως περιγράψαμε σε αυτήν την δοκιμή, μπορεί να ληφθεί πολύ καλή ακαριολκτόνος αποτελεσματικότητα από αυτά τα δύο οξέα.

Η συνδυασμένη εφαρμογή του μυρμηκικού οξέος (ΜΟ) και του γαλακτικού οξέος (ΓΟ) στους σωστούς χρόνους είναι ένας αποδοτικός τρόπος καταπολέμησης της Βαρρόας. Τρεις επεξεργασίες με μυρμηκικό οξύ 60% (30 χιλιοστόλ.) και δύο με γαλακτικό οξύ 15% (5 χιλιοστόλ. ανά πλευρά πλαισίου) έχουν οδηγήσει σε μια μέση αποδοτικότητα 98% πέρα

στις δέκα δοκιμαστικές αποικίες. Αυτή η μέθοδος επεξεργασίας συστήνεται ειδικά για μελισσοκόμους με δέκα ή λιγότερες κυψέλες.

Γαλακτικό οξύ - τα γεγονότα συνοπτικά:

Συνιστώμενη χρήση: Αποικίες παραγωγής μικρών ή ερασιτεχνικών μελισσοκόμων, σμήνη, τεχνητά σμήνη και παραφυάδες.

Περίοδος επεξεργασίας: Όλο το έτος, εκτός κατά τη διάρκεια της συγκομιδής μελιού

Θερμοκρασία: μεγαλύτερη από 7 βαθμούς C

Χρόνος εφαρμογής: Οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της ημέρας, κατά προτίμηση χωρίς αέρα από 2 έως 5, ανάλογα με τη μέθοδο επεξεργασίας, την εποχή, και τον αριθμό των πεσμένων ακάρεων Βαρρόα.

Δόση: 5 χιλιοστόλ. γαλακτικού οξέος 15% στην κάθε όψη του κάθε πλαισίου (ελβετική κυψέλη) επάνω. Σε 8 χιλιοστόλ. το καλοκαίρι στα βαριά εποικισμένα πλαίσια.

Μέθοδος χρήσης: ψεκασμός ελαφριά με έναν ψεκαστήρα σε όλες τις μέλισσες και στις δύο πλευρές του κάθε πλαισίου και στους τοίχους των κυψελών

Αποδοτικότητα: μέχρι 80% στις αποικίες χωρίς γόνο υπό τους βέλτιστους όρους. 20-30% στις αποικίες με καλυμμένο γόνο.

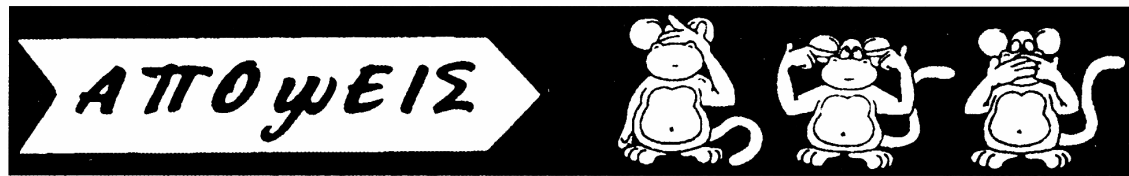
Για να κάνετε διάλυμα 15% γαλακτικού οξέος, αραιώστε:

1 λίτρο γαλακτικού οξέος 90% με 6,0 λίτρα ύδατος
1 λίτρο γαλακτικού οξέος 80% με 5,2 λίτρα ύδατος
1 λίτρο γαλακτικού οξέος 70% με 4,3 λίτρα ύδατος
1 λίτρο γαλακτικού οξέος 60% με 3,4 λίτρα ύδατος
1 λίτρο γαλακτικού οξέος 50% με 2,6 λίτρα ύδατος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Anton Imdorf and Verena Kilchenmann
Swiss Bee Research Centre
Dairy Research Station
Liebefeld, CH-3003 Bern

(με αφορμή το σχόλιο: "εικόνες από τη 2η Οικολογική Γιορτή Καρδίτσας", Νέα Σελήνη, τεύχος 27, κι εν όψει των επόμενων διοργανώσεων)

Σπυρίδης Τάσος

Κάθε γιορτή στην οποία αναδεικνύονται οι αρχές και οι μέθοδοι της Οικολογικής Γεωργίας, τα φυσικά βιολογικά προϊόντα, ο μόχθος του παραγωγού και μια άλλη αντίληψη που οδηγεί σε νέους "οικολογικότερους" δρόμους και τρόπους ζωής, όχι μόνο είναι άξια αναφοράς αλλά είναι και άξια στήριξης με κάθε τρόπο.

Η 2η Οικολογική Γιορτή Καρδίτσας που έγινε το Σεπτέμβριο 2002 στο άλσος Παυσίλυπου, είχε πολλά από τα παραπάνω στοιχεία και θα μπορούσε πραγματικά να οδηγήσει σε νέους τρόπους αντίληψης και πρακτικής.

Και οι 2 Οικολογικές Γιορτές που πραγματοποιήθηκαν στην Καρδίτσα τα 2 τελευταία χρόνια είχαν κάτι το καινοτόμο. τη συνδιοργάνωση από πολλούς και μάλιστα επίσημους φορείς της περιοχής. Σύμφωνα με την οργανωτική επιτροπή στη β' Οικολογική Γιορτή συμμετείχαν 16 φορείς!

Κάποιος αναγνώστης με την εντυπωσιακή αυτή πραγματικά συμμετοχή των φορέων της περιοχής, θα σχημάτιζε την εντύπωση ότι η Καρδίτσα αποτελεί μια όαση μέσα στην ελληνική επικράτεια σε θέματα Βιολογικής Γεωργίας, ασφαλούς διατροφής και Οικολογικής Συνείδησης - τουλάχιστον σε επίπεδο φορέων. Είναι όμως έτσι;

Είναι θαυμάσιο να ασχολούνται εποικοδομητικά με τα θέματα αυτά τόσο φορείς και υπάρχουν σίγουρα πολλές ιδέες που θα μπορούσαν να υλοποιηθούν προσαρμοσμένες στις δραστηριότητες του κάθε φορέα. Υπάρχει όμως η βούληση; Δεν θα έπρεπε ανάλογες ευαισθησίες να προωθούνται έμπρακτα σε καθημερινό επίπεδο αντί (στη συντριπτική τους πλειοψηφία) μιας φοράς το χρόνο; Τότε και η επίκληση της συνδιοργάνωσης δεν θα ήταν εξόχως δικαιολογημένη; Μέσα στους τόσους φορείς και τις τόσες εκπροσωπήσεις, η εκπροσώπηση του Συνδέσμου καταστημάτων Φυσικής Διατροφής ήταν περιττή;

Δεν ήταν οι καταναλωτές μαζί με αυτά τα καταστήματα εκείνοι που στήριξαν τις πρώτες δύσκολες προσπάθειες των βιοκαλλιεργητών, όταν πολλοί σήμερα υπέρμαχοι και "ειδικοί" -εάν δεν περιγελούσαν- τότε, τουλάχιστον αδιαφορούσαν; Γιατί η πλέον προβληματική εκδήλωση της γιορτής (η ημερίδα) στο χρόνο που πραγματοποιήθηκε -Παρασκευή πρωί- απευθυνόταν περισσότερο σε όσους μπορούσαν να πάρουν άδεια από τη δουλειά τους (γεωπόνους της Δ/σης Γεωργ. Ανάπτυξης) κι όχι σε όλους; Κι ο καταναλωτής; Απών;

Αλλά όπως η Υγεία και η Οικολογία δεν αφορούν μόνο τους γιατρούς και τους περιβαλλοντολόγους κι ούτε αντιπροσωπεύονται απ' αυτούς, έτσι και η Οικολογική - Βιολογική Γεωργία δεν αφορά μόνο κάποιους πτυχιούχους πανεπιστημιακούς ή γεωπόνους κι ούτε μπορεί να αντιπροσωπεύεται μόνο απ' αυτούς. Αντίθετα αφορά όλη την κοινωνία κι αντιπροσωπεύεται απ' όσους συμμετέχουν και συνεισφέρουν στον "σφιχτό κύκλο" από τον παραγωγό έως τον καταναλωτή κι ιδιαίτερα από ομάδες ή άτομα που έχουν και οφείλουν να έχουν απόψεις - προτάσεις δράσης.

Έτσι η Οικολογική - Βιολογική Γεωργία οφείλει να μην είναι ούτε μόδα, ούτε ευκαιρία προσωπικής προβολής αλλά πάνω απ' όλα ανάγκη, φιλοσοφία και τρόπος ζωής.

(Εύχομαι η εκάστοτε επιτροπή της Οικολογικής Γιορτής Καρδίτσας να πάρει υπ' όψη της τους παραπάνω προβληματισμούς).

Δραστηριότητες Συλλόγου Φυσικής Υγιεινής Ν. Σερρών

από ένα μέλος του Συλλόγου

Ο σύλλογός μας έχει τη μεγάλη τύχη να προεδρεύεται από άνθρωπο που ζει και αναπνέει στην κυριολεξία οικολογικά και οι δραστηριότητες του συλλόγου είναι στην ουσία δική του δράση και προσφορά.

Βέβαια όλοι, οι της ιδεολογίας μας, λόγω της πανελλαδικής και κοινωνικής του δράσης, γνωρίζετε όμως για όσους όχι σας λέγω ότι λέγεται Σπύρος Καφαλίδης, ένας ευθύς και δραστήριος τύπος με συνεχή προσφορά για ό,τι του ζητηθεί από οποιοδήποτε, π.χ.

1) Πολλές φορές το χρόνο παραγγέλει, σε ποσότητες συλλόγου και φίλων, προϊόντα από οικολογικά κτήματα με παραγωγούς ιδεολόγους ή παρασκευαστήρια της ίδιας αγωγής, που τα διανέμει σε όσους από εμάς θέλουμε, μετατρέποντας το σπίτι του χώρο αγοράς χωρίς πωλητή ή μεσάζοντα παρά μονάχα την τιμή κόστους τους.

2) Παίρνει μέρος ατόμικα ή ομαδικά (όσους ο ενθουσιασμός τον παρασύρει) στις περισσότερες από τις συνελεύσεις, συγκεντρώσεις, ομιλίες και κάθε μορφής εκδηλώσεις, που πραγματοποιούνται σε όλη την Ελλάδα για ενημέρωση, γνώση και πληροφόρηση νέων συμπερασμάτων από έρευνες, ανακαλύψεις, προσπάθειες και επιτεύξεις σε θέματα οικολογικά και μη. Της συγκομιδής αυτής κάνει όλους μας κοινωνούς άμα τη αφίξει του, με πολλές επαναλήψεις χωρίς φειδώ χρόνου και τρόπου.

3) Κάθε χρόνο καθιερωμένα πλέ-

ον πρωτοστατεί σε ποδηλατική πορεία σε διάφορα διαμερίσματα της χώρας και αθλούμενος ερευνά και ανακαλύπτει χώρους και τόπους μεταφέροντάς μας εμπειρίες και πληροφορίες (φυσικά σε όσους δεν μπορούμε να τον συνοδεύσουμε).

4) Διαθέτει σε όσους του το ζητήσαν έντυπα, βιβλία ή περιοδικά με τον τρόπο του δανεισμού (παρόλο που αυτός του κόστισε τον αφανισμό σπάνιων ή και μη υπαρκτών πλέον εντύπων) για γνώση και ενημέρωση, κάνοντας γνωστό επιθυμώντας και μη τον φυσικό, υγιεινό και σωτήριο τρόπο ζωής και χρήσης των αγαθών της Δημιουργίας.

5) Καλλιεργεί μόνος του κτήμα πέντε στρεμμάτων με φυσικό τρόπο (στο χέρι μόνον ο

δικέλλι) και ταυτόχρονα συνυπάρχει με μερικά σμήνη μελισσών, καλύπτοντας κατά μεγάλο ποσοστό τις διατροφικές ανάγκες αυτού και της οικογένειάς του, ενώ δίνει ένα φωτεινό και ηχηρό παράδειγμα σε όλους μας που φωνάζουμε στους άλλους SOS για τον πλανήτη μας. Για την ενασχόλησή του αυτός τα τελευταία χρόνια του ζητήθηκε να διδάξει σε μαθητές όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης στο χώρο του κτήματός του και το έκανε.

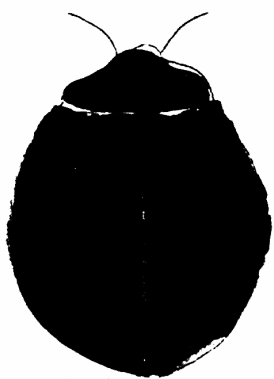
6) Φωτοτυπεί και διανέμει, πάρα πολύ συχνά, σε φίλους, γνωστούς και άγνωστους, όπου βρεθεί, γνώμες, κρίσεις, συμπεράσματα, μελέτες και πρακτικές που τις ανακαλύπτει διαβάζοντας καθημερινά από καινούριες ή και παλιές εκδόσεις, βιβλία (ο πρώτος του καφές πριν την έγερση), κάλωντάς μας γνώστες γνώσεις πολύτιμες και ίσως δυσεύρετες.

7) Κάθε αρχή καινούριου χρόνου και σε διάρκεια δύο ή τριών εβδομάδων οδοιπορεί με ομάδα 10 περίπου ατόμων όλο το Άγιο Όρος, μεταφέροντας με έντυπα, όταν του ζητηθεί, ή και με τον τρόπο κίνησής του (διατροφής κυρίως) στους ασκητές και ζηλωτές της πίστης μας την γνωριμία για μερικές λεπτομέρειες του λιτού προγράμματος της καθημερινής τους άσκησης για αντοχή και εγκαρτέρηση.

Πανελλαδική Γιορτή Οικολογικής Γεωργίας & Χειροτεχνίας

Η πανελλαδική γιορτή Οικολογικής Γεωργίας και Χειροτεχνίας είναι ένας θεσμός που ξεκίνησε από τους ίδιους τους εναλλακτικούς αγρότες το 1994 στη Θεσσαλονίκη. Φέτος η **Οικολογική Δράση Χαλκίδας** ανέλαβε τη διοργάνωση της **10ης Πανελλαδικής Γιορτής** στην **παραλία της Χαλκίδας** (περιοχή Αγίου Νικολάου) στις **27-28 Σεπτεμβρίου**.

Καλούμε όλους εσάς που η **οικολογική σας δραστηριότητα έχει σχέση με τη Γεωργία, Ξυλουργική, Κεραμική, Γλυπτική και γενικά όλες τις τέχνες ή τεχνικές που για την εφαρμογή τους χρησιμοποιούνται μόνο φυσικά, ήπια ή βιολογικά μέσα.**

Καλούμε παραγωγούς και τεχνίτες που η δραστηριότητα και το εκφραστικό αποτέλεσμα είναι "προϊόν" οικολογικής αντίληψης και πρακτικής και όχι μιας καθαρά εμπορευματικής πράξης.

Επίσης αυτούς που η δράση τους σχετίζεται με παραδοσια-

κούς τρόπους και απευθύνεται στην τοπική κοινωνία για την αλλαγή της κουλτούρας και της ζωής. Στο πνεύμα των προηγούμενων γιορτών δεν είναι απαραίτητο να έχει κανείς σήμα πιστοποίησης. Στη γιορτή θα ανταλλάξουμε πληροφορίες, γνώσεις και αγαθά της τέχνης ή της παραγωγής μας και θα φανερώσουμε τη δραστηριότητά μας στους επισκέπτες. Ακόμα καλούμε περιοδικά, ομάδες, συλλογικότητες κ.ά. που έχουν συναφή χαρακτήρα με τη γιορτή να δηλώσουν παρουσία. Παράλληλα θα επιδιώξουμε να διευρύνουμε την ανταλλαγή ντόπιων σπόρων και ποικιλιών και θα διοργανώσουμε συζητήσεις και εκδηλώσεις σχετικά με σύγχρονα οικολογικά και κοινωνικά ζητήματα.

Οι δηλώσεις συμμετοχής θα γίνουν μέχρι τις 31/7/2003 και παρακαλούμε να δηλώσετε αν θέλετε να σας εξασφαλίσουμε πάγκο στα εξής τηλ.: 2221051925 Γιώργος Καραντώνιας, 2221079352 Κατερίνα Παληοτζήκα, φαξ: 2221085319 Μαρία Μαρινάκη.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΧΑΛΚΙΔΑΣ

Συνδιοργανωτές:

- Ομάδα περιοδικού "Νέα Σελήνη",
- Δίκτυο Αθληλεγχής και Προώθησης Οικολογικών και Εναλλακτικών Δραστηριοτήτων - Δράσεων,
- Σύλλογος Βιοκαλλιεργητών Λαϊκών Ατόρων "ΔΗΜΗΤΡΑ"